

T. C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI
TÜRK İSLAM SANATI BİLİM DALI

BURSA VAKIF KÜLTÜRÜ MÜZESİ HAT LEVHALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Coşkun DAĞDELER

BURSA-2019

T. C.

**BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI
TÜRK İSLAM SANATI BİLİM DALI**

**BURSA VAKIF KÜLTÜRÜ MÜZESİ HAT LEVHALARI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

Coşkun DAĞDELER

Danışman:

Dr. Öğretim Üyesi Doğan YAVAŞ

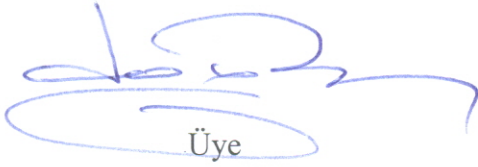
BURSA-2019

T. C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Sanat Tarihi Anabilim / ~~Ana-sanat Dalı~~, Türk İslam Sanatı Bilim Dalı'nda 701649004 Numaralı Coşkun DAĞDELER 'in hazırladığı "Bursa Vakıf Kültürü Müzesi Hat Levhaları" konulu Yüksek Lisans (Yüksek Lisans / ~~Doktora~~ / ~~Sanatta Yeterlik Tezi~~ / ~~Çalışması~~) ile ilgili tez savunma sınavı, 01/07/2019 Günü ~~11.30~~ - ~~13.00~~ saatleri arasında yapılmış, sorularan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/~~çalışmasının~~ ..... (başarılı / ~~başarısız~~) olduğuna ..... (oybirliği / ~~oy çokluğu~~) ile karar verilmiştir.

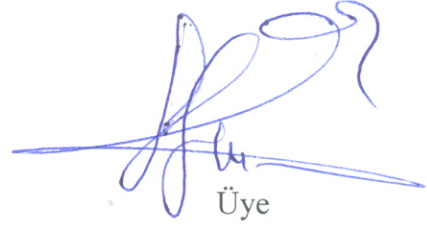

Üye

(Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)

Uludağ Üniversitesi

Dr. Öğretim Üyesi Doğan YAVAŞ

Üye

Uludağ Üniversitesi

Dr. Öğretim Üyesi, Sezai SEVİM

Üye

İstanbul Üniversitesi

Dr. Öğretim Üyesi Ahmet Vefa ÇOBANOĞLU

01/07/ 2019

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ..... ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 18/06/2019

Tez Başlığı / Konusu: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi Hat Levhaları

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarında oluşan toplam ..... sayfalık kısmına ilişkin, 18/06/2019 tarihinde şahsım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından (Turnitin)* aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezimin benzerlik oranı % 18 tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dahil
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre te çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

18.06.2019

Coşkun Dağdeler

Adı Soyadı: Coşkun Dağdeler
Öğrenci No: 701649004
Anabilim Dalı: Sanat Tarihi i.ö
Programı: Tezli Yüksek Lisans
Statüsü: Y.Lisans Doktora

Danışman
(Adı, Soyad, Tarih)

Dr. Öğr. Üyesi
Doğan YAVAŞ

* Turnitin programına Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphane web sayfasından ulaşılabilir.

**BURSA ULUDAG UNIVERSITY
SOCIAL SCIENCE INSTITUTE
THESIS ORIGINALITY REPORT**

**BURSA ULUDAG UNIVERSITY
SOCIAL SCIENCE INSTITUTE
TO THE DEPARTMENT OF ART HISTORY**

Thesis Title / Topic: Bursa Foundation Cultural Museum Calligraphy Tablets

According to the originality report obtained myself using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options stated below on 18./06/2019 for the total of .... pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is 18.0%.

Filtering options applied:

1. Bibliography excluded
2. Quotes excluded
3. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Uludag University Social Science Institute Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Date and Signature

Name Surname :Coşkun DAĞDELER
Student No :701649004
Department :Art History
Program :Master
Status : Student

18.06.2019

Coşkun Dağdeliler

Dr. Öğr. Üyesi
Doğan YAVUŞ

Yemin Metni

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Bursa Vakıf Kültürü Müzesi Hat Levhaları” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntılarının kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

18.06.2019

Adı Soyadı: Coşkun DAĞDELER

Öğrenci No: 701649004

Anabilim Dalı: Sanat Tarihi Anabilim Dalı

Programı: Türk İslam Sanatı Bilim Dalı

Statüsü: Yüksek Lisans

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Coşkun DAĞDELER
Üniversite : Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler
Anabilim Dalı : Sanat Tarihi
Bilim Dalı : Türk İslam Sanatı Bilim Dalı
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans
Sayfa Sayısı : x+243
Mezuniyet Tarihi :
Tez Danışmanı : Dr. Öğretim Üyesi Doğan YAVAŞ

BURSA VAKIF KÜLTÜRÜ MÜZESİ HAT LEVHALARI

Tarih boyunca Kur'an yazısı İslam topluluklarının ortak yazısı olmuştur. Ancak bu yazıyı geliştirme, güzelleştirme yolunda en çok emek sarf eden Osmanlılar, olduğu herkesçe bilinen bir gerçektir. Osmanlıların, bu çabaları yazıyı başlı başına bir sanat haline getirmiştir. Bunun en önemli gerçeğinin tespiti "Kur'an Hicaz'da nazil oldu, Mısır'da okundu, İstanbul'da yazıldı" sözü bunu en güzel anlatmaktadır.

Bu çalışmada, Bursa Vakıf Kültürü Müzesi koleksiyonunda bulunan hat levhaları incelenmiştir. İncelemiş olduğumuz her bir eser için fotoğraflar çekilmiş ve bilgi fişleri oluşturulmuştur. Bilgi fişlerinde hat levhalarının okunuşları ve açıklamaları, dönemleri ve hattatları, ebatları, bezemelerinde kullanılan teknikler, süsleme özellikleri ve işleme teknikleri gibi bilgiler envanter kayıtlarına dayanarak verilmiştir. Araştırmada incelemiş olduğumuz 77 adet hat levhasının XVIII. ve XX. yüzyıl tarihleri arasına ait olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler:

Bursa, Hat, Hattat, Vakıf, Müze, Bursa Vakıf Kültürü Müzesi

ABSTRACT

Name and Surname : Coşkun DAĞDELER
University : Uludağ University
Institution : Social Science Institute
Field : Art History
Branch : İslamic History
Degree Awarded : Master
Page Number : x+243
Degree Date :
Supervisor : Dr. Öğretim Üyesi Doğan YAVAŞ

BURSA FOUNDATION CULTURE MUSEUM CALLIGRAPHY TABLETS

It is a well known fact that the alphabet of Holy Qur'an is the universal alphabet of Islamic communities. The Ottomans put a considerable and remarkable efforts to develop and signify this alphabet. These efforts evolved into the alphabet being considered as a medium of art. The following saying concludes this evolution "The Qur'an was revealed in Hicaz, read in Egypt and written in İstanbul."

This work is a detailed summary of Bursa Foundation Culture Museum Calligraphy tablets. All the calligraphy tablets were stored as photographs and identified with information sheets. The information sheets cover the readings, explanations, periods, calligraphs, sizes, illumination techniques, decorations and production specifications. The study covers 77 calligraphy tablets dated between 18th and 20th centuries.

Key Words:

Bursa, Calligraphy, Calligraph, Foundation, Museum, Bursa Foundation Culture Museum

ÖNSÖZ

Tez konumun belirlenmesinde ve çalışmalarımın oluşumunda hoşgörüsünü, desteğini, bilgi, birikim ve yardımlarını eksik etmeyen danışman hocam Dr. Öğretim Üyesi Doğan YAVAŞ'a, sonsuz teşekkürlerimi ve saygılarımı sunuyorum. Tez çalışmamın her aşamasında tecrübesi ve bilgilerini hiçbir zaman benden esirgemeyen Hattat Kasım Kara'ya, Tezhip Sanatçısı Neslihan Duran'a, Tekstil Uzmanı Nazire Alper ve Grafik Tasarımcı Aziz Hasan Ay'a çok teşekkür ederim. Eğitim hayatım boyunca hep yanımda olan maddi ve manevi desteklerini üzerimden eksik etmeyen sevgili aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Coşkun DAĞDELER

Bursa-2019

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	v
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU.....	vi
YEMİN METNİ.....	vii
ÖZET.....	viii
ABSTRACT.....	ix
ÖNSÖZ.....	x
İÇİNDEKİLER.....	xi
KISALTMALAR.....	xiv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BURSA VAKIF KÜLTÜRÜ MÜZESİ’NİN TARİHÇESİ VE VAKIF MEDENİYETİ

1.1. Bursa Vakıf Kültürü Müzesi’nin Tarihçesi.....	3
1.2. Vakıf Medeniyeti.....	4

İKİNCİ BÖLÜM

HAT SANATI TANIMI VE TARİHÇESİ, HAT ÇEŞİTLERİ VE HAT SANATINDA KULLANILAN MALZEMELER

2.1. Hat Sanatının Tanımı ve Tarihçesi.....	9
2.2. Hat Çeşitleri.....	13
2.2.1. Muhakkak Hattı.....	13
2.2.2. Reyhânî Hattı.....	14
2.2.3. Sülüs Hattı.....	14
2.2.4. Nesih Hattı.....	15
2.2.5. Tevkî Hattı.....	15
2.2.6. Rikaa’ Hattı.....	15

2.3. Diğer Hat Çeşitleri	16
2.3.1. Kûfî Hattı.....	16
2.3.2. Divâni Hattı.....	16
2.3.3. Rik'a Hattı.....	17
2.3.4. Ta'lik Hattı.....	17
2.3.5. Celî Sülûs Hattı.....	18
2.3.6. Gubâri Hattı.....	18
2.4. Hat Sanatında Kullanılan Malzemeler	19
2.4.1. Kalem ve Çeşitleri.....	19
2.4.2. Mürekkep ve Çeşitleri.....	21
2.4.3. Kâğıt.....	23
2.4.4. Kalemtraş.....	24
2.4.5. Makta'.....	24
2.4.6. Mıstâr.....	25
2.4.7. Altlık.....	25
2.4.8. Divit.....	25
2.4.9. Kalem dân.....	26
2.4.10. Hokka ve Hokka Takımı.....	26
2.4.11. Makas.....	27
2.4.12. Mühre ve Mühreleme.....	27
2.4.13. Lika.....	27
2.4.14. Tebeşir, Çuha ve El Kürkü.....	28
2.4.15. Rıh ve Rıhdân.....	28

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HAT SANATINDA KULLANILAN FORMLAR VE BAZI DEYİMLER

3.1. Hat Sanatında Kullanılan Formlar	29
3.1.1. Tuğra.....	29
3.1.2. Hilve-i Şerif.....	30
3.1.3. İstif Yazı.....	32

3.1.4. Müsennâ Yazı.....	32
3.1.5. Levhalar.....	33
3.1.6. Kıt'alar.....	33
3.1.7. Karalamalar.....	34
3.1.8. Murakka'lar.....	34
3.2. Hat Sanatında Kullanılan Bazı Deyimler.....	35

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BURSA VAKIF KÜLTÜRÜ MÜZESİ HAT LEVHALARI

4.1. I. Vitrinde Bulunan Hat Levhaları.....	40
4.2. II. Vitrinde Bulunan Hat Levhaları.....	51
4.3. III. Vitrinde Bulunan Hat Levhaları.....	60
4.4. IV. Vitrinde Bulunan Hat Levhaları.....	70
4.5. V. Vitrinde Bulunan Hat Levhaları.....	82
4.6. VI. Vitrinde Bulunan Hat Levhaları.....	86
4.7. VII. Vitrinde Bulunan Hat Levhaları.....	89
4.8. VIII. Vitrinde Bulunan Hat Levhaları.....	94
4.9. IX. Vitrinde Bulunan Hat Levhaları.....	100
4.10. X. Vitrinde Bulunan Hat Levhaları.....	102
4.11. XI. Bursa Ulu Camii Bölümü Hat Levhaları.....	104

BEŞİNCİ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	118
KAYNAKÇA.....	121
ŞEKİL LİSTESİ.....	126
ŞEKİLLER.....	131
EK-1 (LEVHALAR LİSTESİ).....	239

KISALTMALAR

Adı geçen eser	a.g.e.
Cilt	C.
Santimetre	cm.
Dünya İslam Ansiklopedisi	DİA
Diyanet İşleri Başkanlığı	DİB
Doktor	Dr.
Hicri	H.
İslam Araştırmaları Merkezi	İS.AM
Miladi	M.
Sayfa	s.
Sayı	S.
Sosyal Bilimler Enstitüsü	SBE
Türk Diyanet Vakfı	TDV
Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi	TDVİA
Yapı Kredi Yayınları	YKY

GİRİŞ

Hat sanatı, medeniyetimizin yazılı bir medeniyet olarak adlandırılmasının temel sebebidir. Son iki asırda özellikle Osmanlı hat sanatında ortaya çıkan levha geleneği, hüsn-i hattın çerçevelenmiş şekliyle mekân dâhilindeki duvarlarda yer almasını sağlamıştır¹. 18. yüzyıldan sonra hat levhaları geleneği, toplumun bütün yaşam alanlarında hüsn-i hat, zevk ve estetiğini yansıtan eserler olarak kullanılmış ve bu gelenek artarak günümüze kadar devam ettirilmiştir².

Bu araştırmada, Bursa Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sanat Dairesi Başkanlığı Müzeler Şube Müdürlüğü bünyesinde hizmet veren Bursa Vakıf Kültürü Müzesi'nde bulunan hat levhaları incelenmiştir. İncelenen eserler, Bursa Emir Sultan Camii ve Bursa Muradiye Camii'ne bağışlanmış ve 31.03.2016 tarih E.58968 sayılı protokolün 14.04.2016 tarihinde onaylanmasıyla Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından Bursa Vakıf Kültürü Müzesi'nde sergilenmesi için verilen eserlerden oluşmaktadır. Her bir eser için fotoğraflar çekilmiş ve bilgi fişleri oluşturulmuştur.

Araştırmada; Bursa Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden alınmış olan envanter bilgileri, hat levhaları üzerine yapılan incelemelerde kaynak oluşturmuştur. Hat levhalarının okunuşları ve açıklamaları, dönemleri ve hattatları, ebatları, bezemelerinde kullanılan işleme teknikleri ve süsleme özellikleri gibi bilgiler envanter kayıtlarına dayanarak incelenmesi amaçlanmıştır. Bursa Vakıf Kültürü Müzesi'nde yer alan hat levhaları herhangi bir literatür araştırmasında ve tez konusunda kullanılmamış olup, hat levhaları ile ilgili araştırma yapılabilmesi için Bursa Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sanat Dairesi Başkanlığı Müzeler Şube Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmıştır. Bursa Vakıf Kültürü Müzesi'nde yer alan hat levhalarının detaylı bir katalog incelemesi yapılarak literatüre kazandırılmaya çalışılmıştır.

Dönemin sanat zevki ve estetik bilgisi hakkında birer kaynak olan hat levhaları aynı zamanda hat sanatının gelişim ve değişim evreleri hakkında da günümüze medeniyet tarihi ve siyasi tarih açısından bilgi vermektedir. Levhaların kullanıldığı yerler, levha yapımında kullanılan malzemeler, levha içerikleri, hattatların kimlikleri gibi veriler o döneme ait bilgileri yansıtmaları ve aynı zamanda bir bilgi ve belge kaynağı

¹ Mustafa Uğur Derman, *Ömrümün Bereketi: 1*, İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 2013, s. 487.

² Kadir Sakoğlu, *Keçiören Estergon Kalesi Kültür Merkezi Etnoğrafya Müzesinde Bulunan Hat Levhaları*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, 2018, s. 1.

olarak kültürel bir zenginlik taşıması bakımından önemlidir³. Bu nedenle Bursa Vakıf Kültürü Müzesi'nde bulunan hat levhalarının araştırılması, verilere ulaşım ve bilgilerin günümüze aktarılması bakımından önem taşımaktadır.

Tez; dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Bursa Vakıf Kültürü Müzesi'nin tarihçesi ve Vakıf medeniyeti anlatılmıştır. İkinci bölümde hat sanatı, hat sanatında kullanılan yazı çeşitleri, hat sanatında kullanılan malzemeler anlatılmıştır. Üçüncü bölümde ise hat sanatında kullanılan formlar ve bazı deyimlere yer verilmiştir. Dördüncü bölümde ise hat levhaları detaylı bir şekilde kataloglandırma yapılarak anlatılmıştır. Araştırmanın katalog bölümünde hat levhalarının envanter kayıtları temel alınarak eserlerin; temin edildiği yer, hattatı, yazı çeşitleri, yazım tarihi, açıklamaları, boyutları, süsleme özellikleri ve işleme teknikleri ele alınarak ayrıntılı bir şekilde belirtilmiştir. Tez en son değerlendirme ve sonuç bölümüyle sonlandırılmıştır. Söz konusu eserlerin daha önceden incelenmemiş olması sebebiyle bu araştırma okuyucuya katkı sağlaması noktasında önem teşkil etmektedir.

---

³ Kadir Sakoğlu, *Keçiören Estergon Kalesi Kültür Merkezi Etnoğrafya Müzesinde Bulunan Hat Levhaları*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, 2018, s. 3.

BİRİNCİ BÖLÜM

BURSA VAKIF KÜLTÜRÜ MÜZESİ'NİN TARİHÇESİ VE VAKIF MEDENİYETİ

1.1. Bursa Vakıf Kültürü Müzesi'nin Tarihçesi

Bursa Büyükşehir Belediyesi, Bursa kentinin sosyokültürel hayatını canlandırabilmek, kültür ve sanat yaşamını zenginleştirmek amacıyla yürüttüğü tarihi ve kültürel mirası yaşatma ve koruma projelerine bir yenisini katarak Bursa Vakıf Kültürü Müzesi'ni 17 Şubat 2017 tarihinde açmıştır⁴(şekil 1).

Atatürk Kongre ve Kültür Merkezi içerisinde konumlandırılan müze; hali hazırda hizmet veren tarihi Merinos Fabrikası'nın anılarını günümüze taşıyan Merinos Tekstil ve Sanayi Müzesi; Merinos Fabrikası'nın faal olduğu dönemde enerji ihtiyacını karşılayan ve bir dönem Bursa'nın ihtiyacı olan elektrik enerjisini üretmiş santralden oluşturulan Enerji Müzesi, Anadolu topraklarında tarih öncesi dönemlerden günümüze değin süren 'göç' olgusunun anlatıldığı Göç Tarihi Müzesi ve sanat galerileri ile birlikte kültür ve sanat etkinliklerinin gerçekleştirildiği bir “Müzeler Kompleksi” içerisinde bulunmaktadır⁵.

Bursa Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sanat Dairesi Başkanlığı Müzeler Şube Müdürlüğü bünyesinde hizmet veren Bursa Vakıf Kültürü Müzesi, ziyaretçilere; dünya tarihinde bilinen ilk vakıf izlerini keşfederek, İslâm kültürünün zenginleştirdiği vakıf hizmetlerini tanıma; Selçuklu, Anadolu Beylikleri ve Osmanlı süzgecinde büyüyen ve tüm dünyayı saran bu eşsiz medeniyeti anlatmayı amaç etmektedir.

Müze; İslâm tarihinde Vakıf, Müslüman Türk Devletlerinde Vakıf kültürünün gelişmesi ve Osmanlı Devleti'nde Vakıf kültürü, Selâtin (Sultanlar) Vakıfları ile inşa edilmiş ilk Osmanlı başkenti külliye şehir Bursa, kuş evleri, camiler, sadaka taşı, kütüphaneler, medreseler, türbeler, tekke ve zaviyeler, aşevi (imaret), yol ve köprüler, çeşme ve su, darüşşifa, hamam gibi bölümlerden oluşmaktadır.

Müzedeki vakıf yapılarına vakfedilmiş hat levhaları, şamdanlar, Kur'an-ı Kerimler, seccadeler, teberler, mızraklar, tekke eşyaları ve diğer birçok vakıf eseri sergilenmektedir(şekil 2). Müzede Emir Sultan Camisinin güney cephesinde yer alan

⁴ <https://www.bursa.bel.tr/vakif-kulturu-muzesi-ile-essiz-miras-gelecege-tasiniyor/haber/23337>
(Erişim Tarihi:26.01.2019).

⁵ <http://www.bursamuze.com/muzeler-548/>(Erişim Tarihi:26.01.2019).

kuş evlerinin örneklerinden müze içinde yer alan kemerlerin duvar üstlerinde sergilenmektedir (şekil 3).

Bursa'ya özgü vakıf eserlerinin kesitlerle ve fotoğraflarla anlatıldığı alanlar, müzeyi gezenlere vakıf kültürünü yaşatmaktadır. Giriş kapısı olarak dikkat çeken bölüm, büyük vakıf eserlerinden Koza Han, anıtsal Osmanlı kapılarının bir örneğidir. Müzeyi henüz giriş bölümünde taçlandıran bir diğer eser de, Yeşil Türbe'nin işlemleriyle hemen dikkatinizi çekecek olan künde-kârî kapısının örnek alınarak yapılmış bir benzeridir. Çift kanatlı kapı, üzerinde bina emini, usta adı ve kimin için yapıldığını belirten kitabeler taşıması ve bânîsinin gösterdiği özellikleriyle dönemi içinde önemlidir. Yazılarla süslü bu kapının en alt kısmında yer alan simetrik iki adet yuvarlak çerçeveli kabartmadan sağdakinde “Amel-i el Hâc Ali bin”, soldakinde ise “Ahmed-i Tebrîzî” yani “Tebrizli Ali bin Hacı Ahmed'in işi” şeklinde, kapı kanatlarını işleyen künde-kârî ustasının adı yazılıdır⁶.

Müzeyi gezenler cami (şekil 4 ve 5), tekke ve zâviyeler(şekil 6 ve 7), medrese, aşevi(şekil 8), çeşme(şekil 9), sultan külliyesi, hanlar, türbeler, dârüşşifâlar, köprüler, hamamlar(şekil 10), ilginç vakıflar ve birçok vakıf eserini yakından tanıma fırsatı yakalamaktadır. Müzede özellikle çocuk ve gençlerin vakıf kültürünü daha yakından tanımalarına yardımcı olması amacıyla dersler, drama atölye çalışmaları, konferanslar, sergiler yapılması, gelen ziyaretçilerin vakıf medeniyetini ve vakıf bilincinin canlandırılması, vakıf kurumunun özünde bulunan yardımlaşma ve dayanışma duygularının yaşatılarak öğretilmesi hedeflenmektedir.

1.2. Vakıf Medeniyeti

Bireylerin yardımlaşma düşüncesiyle, taşınır-taşınmaz mallarını, kendi iradeleriyle özel mülkiyetlerinden çıkarıp, içinde bulunduğu toplumun dini, hayrî, sosyal ve ekonomik bir ihtiyaçları karşılamak için oluşturduğu sisteme vakıf denilmektedir⁷.

İslâm dininin, sosyal hayatta yardımlaşma ve dayanışmaya çok önem vermesi güçlü Türk devletleri tarafından kabul edilmesi, vakıf kurumuna en büyük gelişimi yaşattır. İslâmiyet'in klasik vakıf anlayışına kazandırdığı “Allah rızası” ve “hayırda

---

⁶ Macit Rüştü Kural, “Çelebi Mehmed'in Yeşil Türbesi ve 1941-1943 Restorasyonu”, Ankara: MEB Yayınevi, Güzel Sanatlar Dergisi, S. 5, 1944, s. 53.

⁷ Ziya Kazıcı, *Osmanlı Vakıf Medeniyeti*, İstanbul: Bilge Yayınevi, 2003, s. 54.

evrensellik” en önemli kavramlardır. İlahi hoşnutluk temelinde hizmet anlayışı ile din, mezhep, cinsiyet, ırk veya etnik köken söz konusu edilmeksizin toplumun bütün kesimlerini kapsayacak bir vakıf kültürü geliştirilmiştir. “İnsana hizmet” odaklı bu kültürde, insan kadar hayvan ve doğa da vakfın konusu ve objesi haline getirilmiştir⁸.

İslâm tarihinde vakıf kuran ilk kişi Hz. Muhammed (s.a.v.)’dir. Hz. Peygamber, bir taraftan ashâbını vakıf yapmaya teşvik ederken, bir yandan da bizzat kendisi vakıf yaparak Müslümanlara bu konuda da örnek olmuştur. Hz. Muhammed (s.a.v.), Fedek ve Hayber’deki arazilerini sağlığında fakirler yararına vakfetmiştir. İslam devletleri içinde ilk vakıf, Emevi Halifesi Velid bin Abdülmelik’in, 88/707 tarihinde Şam’da yaptırdığı ve halen ayakta olan Ümeyye Camii’dir. Gerek bakım onarımı, gerekse burada yürütülecek dini hizmetler ve eğitim-öğretim faaliyetlerinin masraflarını karşılamak için birçok köy ve arazi vakfetmiştir⁹.

Büyük Selçuklular Dönemi’nde vakıf kurumu devletin yönetim anlayışına uygun olarak kat kat büyüdü. Tuğrul Bey’den itibaren İslâm dünyasının değişik yerlerini cami, medrese, kütüphâne, hastane, imaret, zâviye ve kervansaraylarla dolduran Selçuklular; buralara büyük vakıf gelirleri bağladılar. Selçuklu devrinden günümüze ulaşan en eski orijinal vakfiye, Şemseddin Altunapa’ya ait olan, II. Kılıçarslan’ın oğlu Rükneddin Süleyman Şah (598/1202) zamanında yazılmış vakfiyedir. Hatta bir bilim yuvası olarak medreselerin devlet eliyle teşkilatlanması, ilim tahsilinin ücretsiz olması ve bunun İslâm dünyasına yayılması Selçuklular sayesinde olmuştur. Büyük Selçuklular’ın bu uygulamasını Anadolu Selçukluları ile diğer Anadolu beylikleri de aynen sürdürdü. Selçuklu veziri Nizâmülmülk tarafından kurulan Nizâmiye medreselerinin zengin vakıflara sahip olduğu bilinmektedir. Nizâmiye medreseleri ile aynı dönemde Karahanlı Hükümdarı Tamgaç Buğra Han tarafından bir medrese ve bir dârüşşifâ kurularak, bunların giderlerini karşılamak üzere zengin vakıflar oluşturulmuştur¹⁰.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi’ndeki resmî kayıtlardan, Osmanlı Dönemi’ndeki en eski vakıfların ise beyliğin kurucusu Osman Bey tarafından kurulduğu anlaşılmaktadır. Orijinal vakfiyeler günümüze ulaşmamıştır. Osmanlı Beyliği’nden günümüze ulaşan

---

⁸<http://vakifkultorumuzesi.com/index.php/muze/>

(Erişim Tarihi: 26.01.2019).

⁹ Ziya Kazıcı, *İslam Müesseseleri Tarihi*, İstanbul: Kayıhan Yayınları, 1996, s. 193.

¹⁰ Güray Kırpık, *Nizamiye Medreseleri*, Ortaçağ Yükseköğretim Kurumu, Ankara: Anıl Matbaası, 2009, s. 29.

en erken tarihli vakfiye, Orhan Bey'in eşi Asporça Hatun'un 1-10 Ramazan 723 (3-12 Eylül 1323) tarihli vakfiyesidir. Asporça Hatun, Bizans İmparatoru III. Andronikos'un kızı olup oğlu İbrahim ile birlikte Osman Gazi'nin türbesinde yatmaktadır. Bursa'ya bağlı Narlı, Kapaklı, Frenkli, Çepni, Yörükler, Samanlı, Balıklı Çiftlik, Burun Hisar Köyleri ve Eğerce Mezraa'sı Asporça Hatun'un Bursa'daki kabrinde Kur'ân okumaya vakfedilmiş olup Asporça Hatun vakfiyesi'nde belirtilmektedir¹¹.

Bursa'yı bilmek bir açıdan Osmanlıyı bilmek; Bursa'yı bilmek, bu toplumun kültürünü ve medeniyetini bilmek veya bilinenlere daha yeni bilgiler katmak anlamına gelmektedir. Osmanlı Devleti'nin kurulduğu yıllardan itibaren Bursa şehri, İstanbul'un fethine kadarki dönem içinde devletin başkenti olarak bölgenin en işlek ticaret merkezi, nüfus açısından da en kalabalık yerleşim yeri olmuş ve transit ticaretin merkezi olan büyük bir şehir konumuna ulaşmıştır. İlk altı sultanın öldüklerinde Bursa'ya defnedilmiş olmaları da, İstanbul'un fethinden önce en önemli Osmanlı şehrinin Bursa olduğunu göstermektedir. Bursa'nın Osmanlı Devleti açısından bu derece önemli olması, söz konusu şehrin tarihi geçmişinin bilinmesini zorunlu kılmaktadır. Bursa, erken Osmanlı mimarisinde külliyelerin ve beraberinde vakıf kültürünün şekillendiği ilk şehir olmuştur. Osmanlı'nın fethi öncesi bugünkü Hisar içinde yer alan Bursa, 1326 yılından sonra Hisar dışında gelişmeye başlamıştır. Kentin gelişmesinde ve genişlemesinde külliyeer yönlendirici unsur olmuştur. Sultan Külliyesi; bir büyük caminin etrafında kümelenen medrese, zâviye, dârüşşifâ, imaret, çeşme, han, türbe ve hazire gibi pek çok yapıdan oluşan yapılar topluluğudur. Külliyesi ile "Selâtin vakıfları" geleneğini başlatan Orhan Gazi, Bursa'yı Hisar dışına taşıırken, Murad Hüdavendigâr ve Yıldırım Bayezid de şehrin doğu ve batı yönünde genişlemesini sağlamıştır¹². Devlet görevlilerinin ve halkın inşa ettirdikleri yapılar ise külliyeer arasında kalan şehrin iç dokusunu oluşturmuş, şehrin ticarî ve ulaşım hayatına bir canlılık getirmiştir. "Bursa, Vakıf eserlerinin büyük bir bölümünü II. Bayezid dönemine kadar kazanmıştı" demek mümkündür. Sultan Külliyesi'nde ve Hanlar Bölgesi'nde olduğu gibi Cumalıkızık Köyü'nün de 700 yıl sonrasında dahi kimliğini kaybetmeden özgün değerleriyle günümüze kadar ulaşmayı başarabilmesi, Osmanlı Devleti'nde özümsemiş vakıf

¹¹ Hasan Basri Öcalan, Sezai Sevim, Doğan Yavaş, *Bursa Vakfiyeleri –I*, Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2013, s. 24-25.

¹² Ahmet Ömer Erdönmez, *Vakıf Şehri Bursa'nın Yeni Müzesi; Bursa Vakıf Kültürü Müzesi*, Bursa'da Zaman Dergisi, S. 21, Bursa: SalMat Basım, 2017, s. 26-29.

sisteminin yansımasıdır. Bu sistem; külliyelerin, Hanlar Bölgesi'nin, Cumalıkızık Köyü'nün ve bunlarla bağlantılı fiziksel ve sosyal yapının sürekliliğini sağlamıştır. Tüm bu değerleri ile 2014 yılında Unesco Dünya Mirası olarak kabul edilen Bursa; Sultan Külliyesi, Hanlar Bölgesi ve Orhan Gazi Vakfı'nın gelirleri arasında yer alan Cumalıkızık Köyü ile dünya kültür mirasıdır¹³.

Tarih boyunca insanların birçok konuda vakıf yaptıkları görülmektedir. Su yolları, çeşme ve sebiller, yollar, kaldırımlar, aşevleri, dul ve yetim evleri, çocuk emzirme ve büyütme yuvaları gibi vakıf eserlerinin yanı sıra; kütüphane, dükkân, misafirhane, kuyular, çamaşırhane, helâ, han, hamam, bedesten, türbe, ağaç dikmek, borçtan hapse girenlerin borcunu ödemek, öksüz kızlara çeyiz hazırlamak, dul kadınlara ve muhtaçlara yardım etmek, çocukları baharda açık havada gezdirmek, mektep çocuklarına gıda ve yiyecek yardımı, fakir ve kimsesizlerin cenazelerini kaldırmak, bayramlarda çocukları ve kimsesizleri sevindirmek, kale ve istihkâmlara veya donanmaya yardımda bulunmak, kış aylarında kuşların beslenmesi, hasta ve garip leyleklerin bakımı ve tedavisi gibi pek çok maksatla çeşitli vakıflar kurulmuştur¹⁴.

Vakıflar altın çağını Osmanlı ile yaşamıştır. Devlet-i Âl-i Osman; “Vakıf Cenneti” ya da “Vakıf Devleti” olarak tanımlanmıştır. Eğer Osmanlı döneminde yaşıyor olsaydınız; vakıf bir evde doğabilir, vakıf bir beşikte uyuyabilir, vakıf mekânlarda vakıf mallarından yiyip içebilir, vakıf kütüphanelerinde bilgiye ulaşabilir, vakıf kitaplarıyla okuyabilir, vakıf bir mektepte öğrenci olur hatta aynı mekteplerde hocalık edebilirdiniz ve vakıf idaresinden ücretinizi alırdınız. Her şehirde bulunan vakıf hanlarda, kervansaraylarda konaklayabilir, vakıf hastanelerde şifa bulur, vakıf camilerde ibadetinizi yapabilir, vakıf hamamda temizlenebilir, vakıf çeşmelerden kana kana su içebilir ve öldüğünüz zaman vakıf bir tabuta konularak vakıf bir mezarlığa defnedilebilirdiniz¹⁵.

Vakfın nasıl işletileceğini belirleyen belgeye “vakfiye” veya “vakıfnâme” denir. Vakfiyeler, milletin iktisadî ve sosyal hayatlarında önemli bir rol oynamış olan vakıf kurumunun nasıl çalıştığını, kimlerin idare ettiğini, kimlerin kendisinden istifade ettiğini

---

¹³ Ahmet Ömer Erdönmez, a.g.e., s. 26-29.

¹⁴ Osman Çetin, *Medeniyetimizin Remzi Vakıf Müessesesi*, İstanbul: Sufi Kitap, Keşkül Dergisi, S.38, 2016, s. 48-49.

¹⁵ Esat Arsebük, “*Memleket İstinat Eden Şahsiyet: Vakıf*”, İstanbul: Adliye Ceridesi, 1937, S. 12, s.1133-1134.

vb. hususları öğrenmemize yardımcı olmaktadırlar. Vakfiyelerde en başta “Besmele” yer alır, ardından Allah’a hamd u sena, peygamberine salât u selâmdan sonra hayır yapmaya teşvik edici ayetler ve hadislerle yer verilir. “Sevdiğiniz şeylerden (Allah için) harcamadıkça asla iyiliğe eremezsiniz (cennete giremezsiniz). Allah, yolunda her ne harcarsanız muhakkak onu hakkıyla bilir¹⁶.” Kur’an-ı Kerim’de benzer ayetleri çok sayıda bulabiliriz. Açıkça görüldüğü gibi bizleri hayra ve Allah yolunda yine onun rızası için mallarımızı infak etmeye davet etmektedir¹⁷. Hadisler içinde en çok rastlanana ise şudur; “İnsanoğlu öldüğünde amel defteri kapanır. Ancak sadaka-i câriyesi veya ilmî bir eseri ya da kendisine dua eden hayırlı bir evladı olan kimsenin amel defteri kapanmaz¹⁸.” Bu hadiste yer alan “sadaka-i câriye”(devam eden) tabiri de vakfin İslamî temellerine delil olarak gösterilmektedir. İnsanın ölümünden sonra amel defterinin kapanmaması ve gönüllerde yaşaması için, topluma yararlı bilgi sunmanın, sürekli bir sadaka olan vakıf kurmanın ve dua edecek iyi evlât yetiştirmenin önemi bu hadis-i şerifte dile getirilmektedir. Hadis-i şerifte belirtilen bu üç unsurdan her biri, ölümsüzleşmenin faktörü olduğu gibi, üçü de birbirinin tamamlayıcısıdır. Bunun içindir ki hayır kazanmak, ebedî saadete ermek ve ölümden sonra hayır dua ile anılmak için kurulan her vakfın kuruluş senedi olan vakfiyede bu hadis-i şerife yer verilmiştir¹⁹.

---

¹⁶ Âl-i İmrân, 3/92.

¹⁷ Mehmet Soysaldı, *Vakıflar ve Psiko-Sosyal Fonksiyonları*, Ankara: DİB Dini Yayınlar Dairesi Başkanlığı, Diyanet İlmî Dergi, 2004, c. 40, S.3, s. 85-104.

¹⁸ Riyâzu’s-Sâlihîn, 3/5.

¹⁹ Hasan Basri Öcalan, Sezai Sevim, Doğan Yavaş, *Bursa Vakfiyeleri –I*, Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2013, s. 24-25.

İKİNCİ BÖLÜM

HAT SANATININ TANIMI VE TARİHÇESİ, HAT SANATINDA KULLANILAN HAT ÇEŞİTLERİ, MALZEME VE FORMLAR

2.1. Hat Sanatının Tanımı ve Tarihi

Arapça bir kelime olan hat kelimesi sözlükte “ince, uzun, doğru yol, birçok noktaların birbirine bitişerek sıralanmasından meydana gelen çizgi, çizgiye benzeyen şeyler ve yazı” gibi anlamları ifade eder²⁰.

Hat kelimesi İslam kültüründe yazı ve güzel yazı (hüsn-i hat, hüsnü'l hat) anlamlarında kullanılan ve bununla birlikte İslam kültürü içerisinde derin ve estetik bir boyut kazanmıştır. Bu sanat ile uğraşan sanatkarlar önceleri kâtip, muharrir ve varrâk, X. yüzyıldan sonra da hattat olarak isimlendirilmişlerdir²¹.

Hat sanatı güzele ulaşma arzusu ve gayreti ile kâş kalem ve is mürekkebinin mükemmel uyumu, fikir ve duyguların alfabe ve yazı aracılığı ile resmedilmesidir. Ünlü matematikçi Öklid de bu konuda: “Hat her ne kadar maddi aletlerle meydana gelirse de o, ruha ait bir hendedir” diye ifade etmiştir²².

İnsanoğlunun en büyük buluşlarından biri yazı olmuştur. Geçmiş yüzyıllarda insanlar bilgilerini tespit etmek, yaşamış oldukları olayları kaydetmek için birtakım öneriler geliştirmişlerdir. Duygu ve düşüncelerini duvarlara, taşlara kemiklere çizmişlerdir. Daha sonraki aşamada ise hiyeroglif yazısı ile Mezopotamya ve Çinlilerin eski yazılarının ardından medeniyetlerin kurulmasına ortam hazırlamıştır. Sümerlerin kullandıkları bilinen ilk yazı M.Ö. 4.000'e kadar inen çivi yazısı olmuştur. Çivi yazısının ardından da hece ve ses sistemine dayanan Fenike yazısı ortaya çıkmıştır²³.

Arap yazısının ortaya çıkmasıyla ilgili çeşitli görüşler bulunmaktadır. Arap yazısının Güney ve Kuzey Arabistan'da bulunan Arap devletlerinin kullandıkları yazıların ve özellikle Nabati yazının etkisi ile ortaya çıktığını göstermektedir ifadesine daha çok yer vermişlerdir²⁴. Arap yazısının Nabat yazısından türediği, Arap yazısı

---

²⁰ Ali Alparlan, “Osmanlı Hat Sanatı Tarihi”, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, II. Baskı, 2004, s. 19.

²¹ Muhittin Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 1999, s. 17.

²² Serin, a.g.e., s. 17.

²³ Serin, a.g.e., s. 37.

²⁴ Serin, a.g.e., s. 37.

Nabat yazısından daha ileri olduğu ifade edilmektedir. İslâmiyet öncesi ve İslâmiyet'in ilk dönemine ait kitabelerin incelenmesi Arap yazısının Nabatî yazıdan daha ileri bir seviyede olduğunu göstermektedir²⁵. Bu iki yazının birbiri arasındaki geçişteki kitabelerin aşamalarını göstermesi açısından en eski kitabeler Ümmü'l-Cimâl ve en-Nemâre kitabeleridir. Bu adı geçen kitabeler Araplara ait olduğu halde Nabat kültürünün etkisi ile Nabat yazısıyla yazılmıştır²⁶. İlk devir Arap yazısının, Nabat yazısının harf şekillerine yakın olduğu bilinmektedir²⁷(şekil 11).

Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.), yazı ve öğretimin konusunda oldukça fazla önem vermiştir. Sahabeleri arasında güzel yazı yazan kişilerin Medine halkına yazı yazmayı öğretmesini emrettiği, yine sahabelerinden Ubâde b. Sâmit'in, Suffe ehlinde bir kısmına Kur'an ve yazı yazmayı öğrettiği bilinmektedir²⁸. Ayrıca Bedir Savaşı'nın ardından esir alınan, yazı bilen ve fidye ödeyemeyen müşriklerin on Müslüman erkeğe okuma yazma öğretmesi halinde serbest bırakılmaları Hz. Muhammed (s.a.v.)'in okuma ve yazmaya verdiği önemi bir kez daha ortaya koymaktadır. Bütün işlerin güzel ve kusursuz yapılmasını emreden Hz. Muhammed'in, yazının güzel yazılması konusunda da kâtibine, "Mürekkebi ıslah et, kalemi yont, bâ'yı uzat, sîn'i fark ettir, mîm'i köreltme, Allah kelimesini güzel yaz" şeklinde tavsiyelerde bulunmuştur²⁹(şekil 12).

Bütün bunların yanında İslam dininin ilk emrinin "Oku" olması, yazı içerisinde kullanılan mürekkep ve kalemin öğretim aracı olarak kullanılması ve övülmesi, Kur'an âyetlerinin vahiy kâtipleri aracılığı ile yazılarak kayıt altına alınması, yazının büyük bir önem kazanmasını ve bu yolla yazının gelişmesine katkı koymuştur³⁰.

Hulefâ-i Raşidin (Dört Halife) devrinde ise; yazıda önemli ölçüde bir değişiklik olmamasına rağmen o devirden kalmış bazı belgelerden birazda olsa bir gelişme gösterdiği düşünülmektedir. Bu belgeler bir takım meskûkât, papirüs ve taş kitabelerden

---

²⁵ Tayyar Altıkulaç, *Hz. Osman'a Nisbet Edilen Mushaf-ı Şerif*, C.1, İ.S.A.M, İstanbul: İSAM Yayınları, 2008, s. 18.

²⁶ Nihat M. Çetin, , "Arap", Türkiye Diyanet Vakfı, DİA, c. 3, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991, s.276.

²⁷ Süleyman Berk, *Devlet-i Aliyye'den Günümüze Hat Sanatı*, İstanbul: İnkilap yayınları, 2013, s. 12.

²⁸ Serin, a.g.e., s. 42.

²⁹ Serin, a.g.e., s. 42.

³⁰ Zeliha Ulusal, *Hat Sanatı Tarihi ve Medresetü'l Hattatin(1994-1936)*, (Yüksek Lisans Tezi), Rize: Rize Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008, s. 12.

meydana gelir. Bu önemli belgelerden biri de ne tarihleri ne de hattatları konusunda fikir birliğine varılamamış olan Kur'an-ı Kerîm olmuştur³¹.

Emeviler döneminde de ilim, sanat ve siyasi alanlarda önemli gelişmeler yaşanmıştır. Emeviler döneminde Şam'ın devlet merkezi olması ve hilâfetin ilan edilmesi ile birlikte siyaset ve ilmin kalbinin buraya kaymasının ardından Arap yazısı "celîlü's-sâmî" adıyla bir yazı geliştirilmiştir³². Fakat bu yazı Kûfî yazı ile aynı özelliklere sahip bir yazı olmuştur. Dönem içinde yetişmiş yazı sanatçısı olarak kabul edilen "Kutbe el Muharrir" ismi ile anılan hattat, kûfî yazıda şekil değişiklikleri yaparak dört çeşit yazı meydana getirmiştir. İbn-i Nedim bu yazıların isimlerini vermez; Kalkaşandî yalnız ikisinin, yani "celil ve tumar"ın ismini verir, C.Huart ise; bunların "celil, tumar, sülûs ve nısf"dan yazıları olduğunu söylemektedir³³.

Emeviler dönemi'nde, yazının kitaptan başka mimari alanda kullanmaya başlaması açısından önemlidir. Hz. Ali'nin dostu, aynı zamanda da Halife Velîd b. Abdülmelik'in (705-715) hususi kâtibi olan Hâlid b. Ebû Heyyac, hat sanatının ilk büyük hattatları arasında adı geçen Hâlid, Velîd b. Abdülmelik için şiir ve kasideler istinsah etmekteydi. Hâlid, Mescid-i Nebevî'nin kible duvarına Şems sûresinden Kur'an'ın sonuna kadar altınla ilk âbidevî yazı yazan hattat ve ilk celî yazı hattatı olarak da kabul edilmektedir³⁴.

Abbasiler dönemi'nde Bağdat, ilim ve kültür merkezi olmasının yanında siyasi ve idari bir merkez olarak da karşımıza çıkmıştır. Bağdat gibi çeşitli büyük merkezlerde Abbasiler dönemi'nde sanat faaliyetlerinde büyük bir artış olmuştur³⁵. Abbasiler döneminin hat sanatı bakımından önemli bir özelliği, mimaride yazının Emeviler döneminde olduğundan daha fazla kullanılmasıdır. Bu dönemde yaşayan ilk defa hattat unvanı ile anılan Kutbetü'l-Muharrir'dir³⁶.

Abbasi veziri İbn-i Mukle bu döneme damga vurmuştur. İbn-i Mukle ve kardeşi Ebu Abdullah el-Hasan b. Ali ile yeni bir devir açılmış, mevzun hatların yerini nispetli

³¹ Ali Alparslan, *Ünlü Türk Hattatları*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1992, s. 459.

³² Ali Rıza Özcan, *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1. Baskı, 2009, s. 28.

³³ Ali Alparslan, "İslam Yazı Sanatı", *Doğuşundan Günümüze Büyük İslam Tarihi Ansiklopedisi*, c.XIV, İstanbul: Çağ Yayınları, 1992, s. 459.

³⁴ Serin, a.g.e., s. 50.

³⁵ Ulusal, a.g.e., s. 16.

³⁶ Nihad M. Çetin, "İslam Hat Sanatının Doğuşu ve Gelişmesi (Yakut Devrinin Sonuna Kadar)", *İslâm Kültür Mirasında Hat Sanatı*, İstanbul: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1992, s. 21.

yazılar almış, harf bünyeleri belirli kaidelere bağlanmış birbirine yakın olan yazılardan asıl olanlar belirlenmiştir. Böylelikle “Aklâm-ı Sitte” diye bilinen (altı kalem) manasına gelen yazılar ortaya çıkmıştır³⁷. Bunun yanında İbn-i Mukle’nin hüsn-i hat kurallarını daireyi kullanarak geometrik biçimde yazı yazmayı icat ettiği ve Kahire’deki Hindival Kütüphanesi’nde sanatçıya ait olduğu tahmin edilen bir Kur’an cüzü bulunduğu söylenir³⁸(şekil 13).

İbn-i Mukle’nin yazıları kendinden sonra gelen birçok sanatçıya ve İbn-i Bevvâb’a da örnek olmuştur. Bu altı çeşit yazı İbn-i Bevvâb’ın elinde güzel ölçülere kavuşmuştur(şekil 14). Sanatçı “Aklâm-ı Sitte”de tespit ettiği belirli estetik kaideleri daha ince geometrik nispetlere bağlayarak üslubunu güzelleştirmiş, benzer üslupların ortak durumlarını tespit edip sınırlandırarak kalemin sayısını sekize indirmiş ve böylece “Aklâm-ı Sitte”nin oluşmasında büyük bir rol almıştır³⁹. İbn-i Bevvâb’ın yazı üslubu İslam âleminde Yakut el-Musta’sîmi’ye kadar hattatlara örnek olmuştur. Türk asıllı hattat olan Musta’sîmi; “Sülüs, Nesih, Muhakkak, Reyhani, Tevki’ ve Rik’a” hatlarından oluşan altı yazı çeşidini geliştirerek ortaya koymuş bunun yanında kalem ağzını da eğimli keserek “Aklâm-ı Sitte”ye farklı bir üslup getirmiştir⁴⁰.

Anadolu Selçuklularında da “Aklâm-ı Sitte” varlığını devam ettirmiştir. Anadolu Selçukluları (1077-1307) XI. ve XIII. yüzyıllarda İbn-i Bevvab üslubunu takip ettikten sonra XIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Yakut’un ekolünü devam ettirecektir⁴¹.

Osmanlı döneminde ise; hat sanatı İstanbul alınmadan önce Amasya ve Edirne’de gelişmeye başlayarak önemli hattatların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır⁴². Hat sanatında Türk ekolünün kurucusu Şeyh Hamdullah’ın dünyaya geldiği ve yetiştiği müstesna bir şehir Amasya’dır. Sultan II. Bayezid’in şehzâdeliği sırasında hüsn-i hat hocalığı yapmış ve yine sultanın daveti üzerine İstanbul’a gelen Şeyh Hamdullah, padişah’ın saray hazinesinden çıkarıp verdiği Yâkut yazılarını inceleyip, yepyeni bir tarz ortaya koymuştur. Yâkut’un yazılarındaki durgunluğu gidererek daha akıcı ve kıvrak bir yazı bulmuştur. Şeyh Hamdullah’ın eserleri arasında

---

³⁷ Serin, a.g.e., s. 65.

³⁸ K. Zeynep Güney ve A. Nihan Güney, *Osmanlı Süsleme Sanatı*, Ankara: Kendi Yayını, 2000, s. 98.

³⁹ Serin, a.g.e., s. 70.

⁴⁰ Ulusal, a.g.e., s.17.

⁴¹ Ali Alparslan, “*Türk Dünyasında Hat Sanatı*”, *Türkler Ansiklopedisi*, c.12, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002, s. 266-273.

⁴² Alparslan, *Türk Dünyasında Hat Sanatı*, s. 266-273.

kırk yedi adet Kur'an-ı Kerim ile çok sayıda En'am, Evrâd, Ezkâr ve kıt'a yazan özellikle sülüs ve nesih yazılarına ayrı bir güzellik kazandıran çeşitli camii kitabelerini de yer vermiştir⁴³.

Yâkut'un nesih yazısına canlılık ve bütünlük özellikleri kazandıran Şeyh Hamdullah'dan sonra Ahmed Karahisârî bir süreliğine Yâkut ekolünü benimsemiştir⁴⁴. Kanunî Sultan Süleyman döneminin en ünlü hattatı olan Karahisârî bu ekolü takip etmesinden dolayı "Yâkut-ı Rûm" diye anılmaktadır. Karahisârî'den sonra bu ekolün, en önemli temsilcisi talebesi olan Hasan Çelebi'dir⁴⁵.

Dönemin en önemli isimlerinden sırasıyla; Büyük Derviş Ali (ö. 1673), Şeyh Hamdullah Ekolü'nü yeniden canlandırdığı için "Şeyh-i Sâni" (İkinci Şeyh) lakabıyla tanınmaktadır. Hat sanatı adına çok büyük bir katkı sağlayan Hafız Osman, Aklâm-ı sitte'de yeni bir çığır açmış; sülüs ve nesih yazılarına daha derli toplu, daha estetik bir hava kazanmasını sağlamıştır. Hafız Osman, "Hilye-i Saâdet" olarak bilinen kompozisyonu ilk kez tasarlayan kişi olarak bilinir. Yazdığı Kur'an-ı Kerim'ler okunarak günümüze kadar çok beğenilmiştir⁴⁶.

2.2. Hat Çeşitleri

Hat sanatında birçok yazı çeşidi vardır. Hüsn-i hattın en yaygın yazı çeşidine Aklâm-ı Sitte denir. Aklâm-ı Sitte denilen altı çeşit yazı; Sülüs, Muhakkak, Reyhâni, Nesih, Tevkî ve Rıkaa'dır (İcazet Hattı). Bu yazılardan başka Kûfi, Divâni, Celî Divâni, Rik'a, Ta'lik , Celî Sülüs ve Gubârî olmak üzere diğer yazı çeşitleri de vardır.

2.2.1. Muhakkak Hattı

Lügatta, "muhkem, muntazam, sağlam söz ve sağlam dokunmuş elbise" anlamlarına gelir. Muhakkak hattının, harfleri sülüs yazıya kıyasla daha büyüktür. Muhakkak hattının, görünüş olarak Kûfi yazıdan ilk çıkan yazı olduğu kabul

---

⁴³ Fatih Özkafa, *İstanbul Selatin Camilerinin Kuşak Yazıları*, (Doktora Tezi), Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008, s. 24.

⁴⁴ İsmail Hakkı Baltacıoğlu, *Türklerde Yazı Sanatı*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1958, s. 43.

⁴⁵ Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, s. 50.

⁴⁶ Özkafa, a.g.e., s. 25.

edilmektedir⁴⁷. Bu yazıda dikey olan harflerin boyları ile çanaklı olarak ifade edilen harflerin sola uzayan tarafları, sülüs yazıya oranla daha uzun; dönüş noktaları ve yerleri de sertçe bir görüntü oluşturur⁴⁸. Muhakkak Hattı, Selçuklular devrinde Mushaf-ı şeriflerde en sık görülen hat çeşitlerindendir⁴⁹. Büyük boy Kur'an-ı Kerim ve diğer kitaplarda daha çok görülen, XVI. yüzyıla kadar mimari eserlerde karşımıza çıkan bir hat çeşididir⁵⁰, hilye levhalarının genellikle baş makam kısmında bulunan besmelelerin yazımında da kullanılmıştır⁵¹(şekil 15).

2.2.2. Reyhâni Hattı

Nesih hattı nasıl sülüs kalemine tabi ve onun üçte biri ise, reyhâni de yazı kuralları bakımından muhakkak hatta tabi olmuştur. Kalem ağzı kalınlığı ise muhakkak yazının üçte biri kadar olmuştur. XV. yüzyıla kadar mushaf yazımında muhakkak ve reyhâni hattı kullanılmış ve daha sonra yerini sülüs ve nesih hattına bırakmıştır. Bunun başlıca sebebi, her ikisinin harflerinin sülüs ve nesih hattına göre büyükçe olması ve genişçe yer kaplamasıdır⁵².Tevkî ve Rikaa'dan sonra gelişmesini tamamlayan muhakkak ve reyhâni hatlarını bulup ortaya koyan hattat İbnû'l-Bevvâb olup Yâkût Musta'simî tarafından en üst düzeye çıkarılmıştır⁵³(şekil 16).

2.2.3. Sülüs Hattı

Sülüs, lügatta “üçte bir” anlamına gelmekte olup, X. yüzyılın sonunda ortaya çıkan bu yazı, en eski ve en çok kullanılan yazı çeşitlerinden biri olmuştur. Sülüs yazıda harflerin her birinin üçte iki kısmında düzlük, üçte bir kısmından yuvarlak hâkim olduğu görüşü bulunmaktadır. Ayrıca harflerinin boyları ve genişlikleri biraz küçük olduğu gibi sin, sad, fe ve kaf gibi çanak şeklindeki harflerinin de daha derin ve kısa olduğu görülür⁵⁴. Sülüs; yazının esasıdır, bu sebepten “ümmü'l- hutut” (yazıların anası)

⁴⁷Aysun Mert, *Türk Tezhip Sanatında Hilye Tasarımında Farklı Yorumlar*, (Yüksek Lisans Eser Metni), İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012, s. 26.

⁴⁸ Baltacıoğlu, a.g.e., s. 35.

⁴⁹ M. Nihad Çetin, “*Aklâm-ı Sitte*”, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı yayınları, DİA, C.II, 1989, s. 279.

⁵⁰ Hasan Özönder, *Ansiklopedik Hat ve Tezhip Sanatları Sözlüğü*, Konya: Sebat Ofset, 2003, s. 136.

⁵¹ Mert, a.g.e., s. 26-27.

⁵² Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, s. 21.

⁵³ Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, s. 82.

⁵⁴ Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, s. 21.

ismi ile söylenmektedir⁵⁵. Ortalama kalem kalınlığı ortalama 2-3 mm.'dir. Hüsn-ü hat öğrenmek isteyenler öncelikle sülüs yazıyı öğrenerek derse başlamaktadırlar⁵⁶.Önemli hattatlardan Şeyh Hamdullah Efendi ve Hafız Osman sülüs hattını en yüksek seviyeye çıkarmışlardır⁵⁷(şekil 17).

2.2.4. Nesih Hattı

Nesih hattı; kelime anlamı olarak “ortadan kaldırmak ve iptal etmek” anlamlarına gelir. Kûfî yazıdaki köşelerin tamamının yuvarlanması ile oluştuğu söylenmektedir⁵⁸. Kaideleri Yâkut tarafından belirlenen nesih hattının, kalem ağzı kalınlığı, sülüs kaleminin üçte biri kadar olan, Şeyh Hamdullah ile birlikte gelişim aşamasına girmiş ve Osmanlı'nın son döneminde en üst düzeye gelmiştir⁵⁹.

Özellikle nesih hattı Kur'an-ı Kerim'ler ve dini kitapların yazılışında, çoğaltılmasında kullanılmıştır⁶⁰(şekil 18).

2.2.5. Tevkî Hattı

Kalem kalınlığı sülüs hattına çok yakın olan yarısı düzüksü yarısı yuvarlağımsı olarak tarif edilmektedir⁶¹. Birleşmeyen harflerin birleşmesi en belirgin özelliğidir⁶². Mahkemelerden çıkan vakfiye suretleri ile fermân, menşûr, süferâ, nâme ve beratlar tevkî hattıyla yazılmıştır⁶³(şekil 19).

2.2.6. Rıkaa' Hattı (Hatt-ı İcâze)

Tevkî hattının, nesih, reyhâni gibi küçüğü ve ince kalemle yazılanına rıkaa' hattı denilmektedir. Birçok harfin birbirine bitişik olması sebebiyle hızlı yazılmaya elverişli olmuştur. Rıkaa' hattıyla, İran'da ta'lik hattının ortaya çıkmasına ve Osmanlılarda

⁵⁵ Mustafa Bektaşoğlu, *Anadolu'da Türk İslam Sanatı*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Dini Yayınlar, 2009, s. 30.

⁵⁶ Mahmud Bedreddin Yazır, *Medeniyet Âleminde Yazı ve İslâm Medeniyetinde Kalem Güzeli I*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1972, s. 92.

⁵⁷ Hüsrev Subaşı, *Yazıya Giriş*, İstanbul: Dersaadet Yayınevi, 1987, s. 11.

⁵⁸ Bektaşoğlu, a.g.e., s. 30.

⁵⁹ Berk, *Devlet-i Aliyye'den Günümüze Hat Sanatı*, s. 71.

⁶⁰ Şevket Rado, *Türk Hattatları*, İstanbul: Yayın Matbaacılık, 1984, s. 17.

⁶¹ Yazır, *Medeniyet Âleminde Yazı ve İslâm Medeniyetinde Kalem Güzeli I*, s. 95.

⁶² Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, s. 21.

⁶³ Mehmet Eminoglu, *Osmanlı Vesikalarını Okumaya Giriş*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 10. Baskı, 2010, s. 85

divanî hattının geliştirilmesine kadar devamlı yazılmıştır. Bulunduğu yere göre tevki ve rıkaa' hattıyla, kıraat, rivayet, mütalaa gibi kayıtlar ve hattat ketebeleri yazılmaktadır. “Hatt-ı icâze” olarak da ifade edilmesinin nedeni ilmiye icâzetnâmelerinin bu hatla yazılmasıdır. Tevki ve rıkaa' hatları, aklâm-ı sitte içinde gelişmesini ilk defa tamamlayan yazılar olmakla birlikte geniş bir kullanma alanı bulunmaktadır⁶⁴ (şekil 20).

2.3. Diğer Hat Çeşitleri

2.3.1. Kûfi Hattı

Kûfi hattı, İslamiyet'in ilk yıllarında “Himyeri” yazısının değişmesi ve gelişmesiyle ortaya çıkan dik, sert ve köşeli bir hat çeşididir⁶⁵. Kûfi hattının, geometrik karakterli olmasında dikkat çeken özellik, harf ve kelimelerin dikey-yatay yönlü olmasıdır. Kûfi hattı, Yazma Kûfi ve Yapma Kûfi olmak üzere ikiye ayrılır. Örgülü, yapraklı, çiçekli, geçmeli kûfi gibi adlar da verilen Yapma Kûfi gönye, pergel gibi mimar aletleriyle çizilerek yapılan hat çeşididir. Kâğıt üzerinde 9. yüzyıla kadar devam eden kûfi hattının celîsi, dekoratif özelliğinden dolayı 12. yüzyıla kadar devamlı kullanılmıştır. 15. yüzyıla kadar seyrek olarak taş, alçı üzerine mimari bir unsur olarak kûfi hattının celîsi, kullanılmaya devam etmiştir⁶⁶(şekil 21).

2.3.2. Dîvânî Hattı

Dîvânî hattı, padişahın iradelerini, emirlerini, buyruklarını yazmak için kullanılan hat çeşididir. Sadece devlet yazışmalarına tahsis edildiği için gizliliği korumak kaydıyla girift, yani kalabalık bir şekilde yazılmıştır. Sadece sarayda kullanılmış ve saray dışında kullanılması yasaklanmıştır. Bu hattın, Fatih'in Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan'ı mağlup ettikten sonra İstanbul'a getirdiği İranlı sanatkârların, kadîm ta'lik hattını işlemeyle ortaya çıktığını söyleyebiliriz⁶⁷. Yazının satır halinde yazılması, hareke ve tezyini işaret kullanımının olmaması bu hattın dikkat çeken özelliklerindedir. Yazımındaki farklardan dolayı Celî divânî ise “Divânî'nin irisi” anlamına gelse de birbirinden ayrılmaktadır. Celî divânî hattında yazı istifli, girift yazılır ve bu yazıda

⁶⁴ Serin, a.g.e., s. 72.

⁶⁵ Süleyman Berk, *Hat San'atı*, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitim Kursları (İSMEK) Yayınları, 2006, s. 61.

⁶⁶ Kasım Kara, *Bursa Selâtin Camii Mihraplarında Yazı Kullanımı*, (Yüksek Lisans Eser Metni), Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi İslâm Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, 2017, s. 31.

⁶⁷ Berk, *Hat San'atı*, s. 63- 64.

noktalar tezyini işaret olarak kullanılmaktadır⁶⁸. Devlet yazışmalarında kullanılan bu yazının ne zaman ve kim tarafından bulunduğu bilinmemektedir. Celî divânî'nin gelişmesinde 16. yüzyıl hattatlarından Tâcuddin'in etkisi vardır. Celî divânî'nin 16. yüzyılda harfleri henüz cılız bir görünüme sahip ve istif tam gelişme gösterememiştir. Bâb-ı Âlî'de 19. yüzyılda en güzel şekline ulaşmıştır⁶⁹ (şekil 22).

2.3.3. Rik'a Hattı

Rik'a hattı, “üzerine yazı yazılan kâğıt parçası, mektup, not kâğıdı” gibi anlamlara gelen, süratli ve kolay yazma ihtiyacı gereği XVIII. yüzyılda Dîvân-ı Hümâyûn'da doğup, XIX. yüzyılın başlarında Babî'î'de geliştirilerek ortaya konulan bir hat çeşididir. Osmanlılarda kitabelerde, mühür ve madalyalarda az kullanılırken, daha çok günlük hayatta, mektuplarda, resmi yazışmalarda kullanılmıştır. Matbu eserlerin de son dönemde rik'a hattıyla basıldığı görülmektedir. Arap dünyasında yazılı ve görsel basında günümüzde çok yaygın bir kullanıma sahip olmuştur⁷⁰ (şekil 23).

2.3.4. Ta'lik Hattı

Ta'lik hattı, kelime anlamı itibariyle “asma, asılma” anlamlarını ifade etmektedir. Harekesi olmayan bu yazının kalın ağızlı kalemle yazılmış olanına, tıpkı sülüsteki gibi celî ta'lik adı verilmektedir. “Nesta'lik ve Ta'lik” olmak üzere ikiye ayrılır. Tevkî Hattının XIV. yüzyılda İran'da kazandığı değişiklikle ortaya çıkan hatta verilen isim olarak ifade edilmektedir. Münşî'ler tarafından resmî yazışmalarda daha çok kullanılmıştır⁷¹. Sülüs ile aynı kalınlıkta kalem ile yazılmakta ve bu hattın en önemli hattatları Azerbaycan ve İran'da ortaya çıkmıştır⁷².

Sülüs hattının yanında, ince kavisli narin yapısıyla, ayrıca Farsça'daki gibi Türkçe'de de lüzum duyulmadığı için harekesiz yazılışıyla hoş ve şiir gibi bir görünüşe sahip olan bu Osmanlı Ta'lik hattının Hurde veya Hafî denilen şekli, edebî eser ve

⁶⁸ A. Vahap Yıldız, *Osmanlılar'da Yazı Çeşitleri*, Şanlıurfa: Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, c. 28, S.28, 2012, s. 60.

⁶⁹ Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, s. 22.

⁷⁰ Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, s. 22.

⁷¹ Özgür Çetintaş, *Türk Hat Sanatı ve Hattat Mustafa Halim Özyacı'nın Ankara Camilerindeki Eserlerinin İncelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gelensel Türk El Sanatları Eğitimi Ana Bilim Dalı, 2005, s. 67.

⁷² Alparslan, *Ünlü Türk Hattatları*, s.19-21.

dîvanların yazılmasında kullanıldıktan başka, fetvahanenin de resmî yazısı haline gelmiştir. Celî sülûsten sonra Osmanlı âbidelerinde ve levhalarında da celî ta'lik görülmektedir. Ağzı 2 mm. kalemle yazılan tabii boydaki ta'lik kıt'alar ekseriya mail satırlı olarak seçilmiştir⁷³. Ta'lik hattıyla; ilmiye yazılarından fetvâ, kadı arzı, hüccet, şer'iyeye sicillerinde bazı kitabeler, mezar taşları da yazılmıştır⁷⁴(şekil 24).

2.3.5. Celî Sülûs Hattı

Celî kelimesinin sözlükteki anlamı; “aşikâr, meydan da ve iri” anlamına gelse de hat sanatında bir terim olarak; “her yazının belirli bir ölçüden sonra iri veya büyük yazılmış şekline” diye yazılmaktadır. Sülûs ve celî sülûs yazıların harfleri arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bu sebepten dolayı celî sülûs bir yazı cinsi değil sülûs yazının iri olarak yazılması şeklinde nitelendirilir. Kalem ölçüsü 3-4 mm. üzerinde olan yazılar celî olarak kabul edilmektedir. Celî sülûs yazı da sülûsten farklı olarak istif (kompozisyon) daha çok kullanılır⁷⁵(şekil 25).

2.3.6. Gubârî Hattı

Gubârî; sözcük olarak “toz gibi, tozumsu” anlamlarına gelir. Yazı karakteri nesih, nestâ'lik, tevkî ve rik'a hattı gibi yazıları okumakta zorluk çekilecek şekilde ince ve küçük yazılmıştır⁷⁶. Sancak Kur'anları gubârî hattıyla yazılmıştır. Ayrıca eskiden posta vazifesini gören güvercinlerin kanadına bağlanan küçük mektupların yazısı da gubârî hattıyla yazılmıştır. Bu yüzden bu yazıya “kalemu'l-cenah” (Kanat yazısı) adı da verilmektedir⁷⁷(şekil 26).

⁷³ Mustafa Uğur Derman, *Sabancı Hat Koleksiyonu*, İstanbul: Akbank Yayınları, 2002, s. 5.

⁷⁴ Yılmaz Kurt, *Osmanlıca Dersleri II*, Ankara: Ecdâd Yayınları, 1993, s. 131.

⁷⁵ Bektaşoğlu, a.g.e., s. 30.

⁷⁶ Mert, a.g.e., s. 27.

⁷⁷ Alparslan, “İslam Yazı Sanatı”, s. 167.

2.4. Hat Sanatında Kullanılan Malzemeler

İyi ve kaliteli malzeme kullanılması hat sanatında hem sanatkârın hem de icra ettiği yazı sanatının ve emeğinin kalitesinin iyi sonuç vermesi açısından önemlidir. Yazıda kullanılan aletlerin, malzemenin mükemmelliği sanatkârın başarısına etkilemektedir. "Kem âlet ile tahsîl-i kemâlât olmaz" denir. "Kötü malzemelerle güzel eserler meydana gelmez" ifadesi de sanatta kullanılacak malzemelerin özenle seçilmiş olması gerektiğini ifade etmesiyle önemlidir⁷⁸.

Hüsn-i hatta kullanılan malzemeler oldukça fazla çeşit olup, bu malzemeler arasında kalem başta olmak üzere; kâğıt, mürekkep, kalemtraş, makta, divit, kalemdân, mîstar ve altlık gibi malzemeler de bulunmaktadır.

2.4.1. Kalem ve Çeşitleri

Çeşitli maddelerden yapılmış, yazı yazmaya mahsus ucu sivri alete kalem denir. Hat sanatında kalem; ucu yontularak yazı yazmaya elverişli hale getirilen kamış olarak söylenmektedir⁷⁹. Güzel bir yazı için en başta iyi bir kalem gerekmektedir. Hat sanatında estetiği sağlayan en önemli öge kalemdir. Kur'ân-ı Kerim'de kalem üzerine yemin edilmiş, Hz. Peygamber de kaleme özel önem vermiştir. Kalem, yazının üç önemli unsurundan birisidir⁸⁰.

Kalem, hikmetinin büyüklüğü sebebiyle Kur'ân-ı kerîmde bir sûreye ad olmuş, sûrenin ilk âyetlerinde üzerine yemin edilerek insanlar bu konuda uyarılmıştır⁸¹. "Hokka, kalem ve ehl-i kalemin (müdrîk insanlar) satıra dizdikleri ve dizecekleri hakkı için" mealindeki bu âyetlerde, Allah'ın ilk halkedip, yazmasını emrettiği ve onun da kıyamete kadar olacak şeylerin kitâbetiyle cereyan edeceği ilâhî kalem ile beşerî kaleme dikkat çekmişlerdir. Hangi nev'i olursa olsun kalem, ilme ve sanata vasıta olması bakımından önem verilmiştir⁸². Kamış kalem, Cava kalemi, Menevişli kalem, Kargı kalem ve Tahta kalem genellikle hat sanatında kullanılan kalem çeşitlerindedir (şekil 27).

⁷⁸ Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, s. 333.

⁷⁹ Celal Esad Arseven, *Sanat Ansiklopedisi*, İstanbul: Milli Eğitim Yayınları, c. II, 1983, s. 910.

⁸⁰ Mustafa Uğur Derman, *Eski Mürekkebciliğimiz*, İstanbul: Ahmet Sait Matbaası, İslâm Düşüncesi, c.1, S. 2, 1967, s. 97.

⁸¹ Kalem Sûresi 69/1

⁸² Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, s. 333.

Kamış Kalem: Yazının en tabii aleti, yontulmuş kamıştır. Hattatlar madenî uçlarda istedikleri kıvraklık ve esnekliği elde edemedikleri için madenî uçlara itibar etmemişler, terbiye edilmiş kamış kalemi yazının hareket ve cereyanına uygun ve tabii bulmuşlar kullanmışlardır. Hüsn-i hatta kullanılan kamış, ekseriya İran Hazar denizi kenarı ve Irak Dicle nehri kenarında kurulmuş Vâsıt şehrinde getirilmekteydi. Tabii rengi sarı olan kamışlar sıcaklığını muhafaza etmekte olan gübre içine yatırılır, birtakım kimyevî değişimlerden sonra koyu kahverengini alır, sertleşirdi. Kalem ancak bu ıslah ve terbiye ameliyesinden sonra kullanılmaktaydı. Bu ıslah ancak sıcak ülkelerde güneş altında yapılır⁸³. İyi bir kalemin ne çok sert ne çok yumuşak olması, tam doğru ve silindirik olması (eğri ve yassı olmaması) ve boyunun bir karıştan çok uzun ya da çok kısa olmaması gerekmektedir. Kalem yapımına uygun bir kamışın yüzeyi ince ve sert, damarları düz ve gergin, gövdesi hafif olması gerekmektedir⁸⁴.

Cava Kalemi: Hindistan-Cava 'da yetişen bir cins ağacın yaprak diplerinden çıkan sert, ince ve siyah renkli uzantılarına denir. Çok sert olması, uzun süre yazmakla bozulmaması sebebiyle, özellikle mushaf ve kitap yazmakta hattatlar tarafından tercih edilmektedir. İstanbul hattatlarının XIX. yüzyılın birinci yarısından itibaren Cava kalemini kullandıkları tahmin edilmektedir. Yalnız ince olduğu için bir kamış kalemin içine yerleştirilerek veya tutulacak kısmına bir bez parçası sarılarak kullanımı yapılır⁸⁵.

Menevişli Kalem (Hindî Kalem): Hindistan'da yetişen içi dar, uzun boğumlu ve menevişli, gayet sert bir kamıştır. Hattatlar bu kalemi sertliğinden dolayı fazla kullanmamışlardır⁸⁶.

Kargı Kalem: Kargıdan yapılan bu cins kalem, celî yazıları yazmak için tercih edilmektedir⁸⁷. Kamış kalemlerin kalınlıkları elvermeyen kalın ve celî yazılar için, kargı denilen daha iri kamışlar tercih edilir. Fakat bunların kalınlıkları arttıkça parmak

---

⁸³ Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, s. 335.

⁸⁴ Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, s. 335.

⁸⁵ Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, s. 335.

⁸⁶ Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, s. 335.

⁸⁷ Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, s. 336.

arasında idareleri zorlaştığından, ince saplı tahta kalem kullanılması tercih olunmaktadır⁸⁸.

Tahta Kalem: Tahtadan yapılan bu kalem daha iri yazıları yazmada kullanılmaktadır⁸⁹. Ihlamur veya gürgen ağacından istenilen kalınlıkta yontularak yapılmaktadır. Sap tarafı parmaklar arasında rahatça tutmağa ve hareket ettirmeğe elverişli bir tarzda olmalıdır. Tahta kalemin birkaç çeşidi vardır. Bir kısmının yalnız ortasında çatlağı bulunmakla, bir kısmında ise, çatlağın iki tarafından kalınlığa göre iki veya daha fazla yuvarlak delikler bulunmaktadır. Kalem ağzı çok enli ise, bu deliklerden çatlağa giden ince yollar açılır. Mürekkep, deliklerde toplanıp yollardan çatlağa, buradan da ağza akar. Ağız çok büyük ise, fazla mürekkep sevk edebilmek için bu deliklere sünger sokulmaktadır⁹⁰(şekil 28).

2.4.2. Mürekkep ve Çeşitleri:

Yazı yazmaya mahsus siyah sıvı boyaya mürekkep (midâd, hıbr) denir. Renkli sıvı boyalara da mürekkep denir, yalnız kırmızı mürekkep, sarı mürekkep, yeşil mürekkep gibi ifade ettiği renkle beraber kullanılmaktadır⁹¹(şekil 29).

“Küçük Kurû-ı Ülâ Ansiklopedisi’nde kaydolunduğu’na göre, mürekkebin ilk önce Mısır’da icat edildiği tahmin edilir. Milattan önce 1000 ile 2000 yılları arasında Girit’te mürekkep kullanıldığı bilinirmiş. Eski mürekkeplerden bir numunenin Kolonya müzelerinin birinde muhafaza edildiği bildirilmektedir. “Medeniyet-i İslâmiye Târihi’nde Arapların, mürekkebin kömür tozu ile arap zamkı’ndan veya kandil isi ile yapışkan bir maddeden hazırlayıp kullandıkları kaydedilerek; bunun, İslâm’dan önce Araplar arasında yapılan bir iş olduğu tahmin edilmektedir. Müslümanlar, yazıya olduğu kadar, mürekkebe de lâyük olduğu ehemmiyeti vermişler ve hele Osmanlılar devrinde mürekkepçilik çok önemli sanat haline gelmiştir⁹².

İs ve zamktan elde edilen, siyah is mürekkebi hat sanatında kullanılan ana mürekkeptir. Bezir yağı, bal mumu, petrol yağı, çıra ve gazyağı gibi çok çeşitli maddelerden elde edilen is, eritilip boza kıvamına getirilen Arap zamkı içerisine katılır,

⁸⁸ Mahmud Bedreddin Yazır, *Medeniyet Âleminde Yazı ve İslâm Medeniyetinde Kalem Güzeli II*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1974, s. 168.

⁸⁹ Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, s. 335.

⁹⁰ Yazır, *Medeniyet Âleminde Yazı ve İslâm Medeniyetinde Kalem Güzeli II*, s. 168.

⁹¹ Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, s. 344.

⁹² Yazır, *Medeniyet Âleminde Yazı ve İslâm Medeniyetinde Kalem Güzeli I-2*, s. 151.

iyice karıştırılarak dövülmektedir. Bu karışıma gerekli miktarda saf su katılarak inceltilir ve mürekkep kullanılmaktadır. En iyi mürekkep ise beziryağı isinden yapılan bezir isi mürekkebidir. Hattatlar an'anevî usulde yapılan mürekkebi kalemin ucundan yavaş yavaş akması, kaleme tâbi olması, aharlı kâğıt üzerinde kolaylıkla silinip kazınmaya, yalanmaya müsait olması, solmaması sebebiyle Batının sanayi mürekkeplerine karşı bunu tercih etmişlerdir⁹³.

Mürekkebin birçok çeşidi bulunmaktadır. Renkli mürekkep çeşitlerine örnek; lâl mürekkep (kırmızı renkli), zırnık mürekkebi (sarı renkli), üstübeç mürekkep ve altın mürekkebi vb. gibi. Ancak tek başına mürekkep dendiğinde hatıra sadece siyah is mürekkebi gelmektedir. Bunların dışında Türk mürekkebi, İran mürekkebi, Avrupa mürekkebi gibi menşelerine göre de isim almaktadırlar. Gene, koyu mürekkep, sulu mürekkep, donuk mürekkep, parlak mürekkep, temiz mürekkep, kokmuş mürekkep gibi sınıflama yapılmaktadır. Mürekkepçilik tam bir sanat haline Osmanlı'lar döneminde gelmiştir. Öyle ki; zamk yerine süzölmüş bal, güzel kokması için de misk ilâveli mürekkep örnekleri de vardır. Mürekkebin suyu uçtukça, sulandırmak maksadıyla yağmur suyu veya imbiklenmiş saf su ilâve edilmektedir. Parlaklık içinse nöbet şekeri ilâve edilir, akıcı mürekkep iyi bir mürekkep'tir. Yazarken kalemde kolay akar, kuruduğu zaman rengini muhafaza eder, pis kokmaz ve ne kadar kalırsa kalsın bozulma yapmaz⁹⁴.

Zırnık Mürekkebi: “Zırnık” adıyla bilinen tabiattaki sodyum ve arsenik sülfürün tokmakla pudra gibi ezildikten sonra arap zamkı mahlulu ile karıştırılması, sarı renkli bu mürekkebi vermektedir⁹⁵.

Lâl Mürekkebi: Lotur, şekerci çöğeni, şap, su muayyen nisbetlerde karıştırılıp kaynatıldıktan sonra suyu alınır ve bunun içine “kırmızböceği” nin kurutulmuşu, iyice dövülerek ilâve edilmektedir. Tekrar kaynatılmakla elde edilen lâl mürekkebinin, pek cazip kırmızı rengi bulunur. Ancak, Lâl mürekkebin (kırmızı mürekkep) esas kırmızı böceği denilen ufak bir böcekten çıkarılan boyaya denilmektedir⁹⁶.

⁹³ Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, s. 344.

⁹⁴ Muin N Eriş, *Nûn ve Kalem*, Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınevi, 1. Baskı, 2016, s. 188.

⁹⁵ Eriş, a.g.e., s. 189.

⁹⁶ Eriş, a.g.e., s. 189.

Üstübeç Mürekkebi: Zırnık yerine üstübeç kullanılarak, aynı usulle yapılmaktadır. Özellikle mushafların süre başlıklarını, altın zemin üstüne yazmakta kullanımı yapılır⁹⁷.

Altın Mürekkebi: Hususi surette dövülerek mikronla ölçülecek kadar inceltilmiş yüksek ayarlı altın varaklarının koyu arap zankı mahlulu veya bal yardımıyla bir çini tabakta uzun emekle ezilmesi ve suyla yıkanıp süzülerek bir başka tabağın dibinde toplanması, bize bu mürekkebin esası olan altın zerrecelerini vermektedir. Kullanılacağı zaman jelatinli su ilavesiyle ve fırçasıyla kamış kalemin ağzına sürülüp yazılır; Zerendûd (sürme altın) yazıların esası bu şekilde yapılır⁹⁸.

2.4.3. Kâğıt

Arapça'da kırtâs, Farsça'da kâğız, Türkçe'de kâğıt denilen bu kelime, üzerine yazı yazmak için kullanılan malzemenin genel adına verilen isimdir⁹⁹.

Hamur haline getirilmiş pamuk, keten, ipek, pirinç samanı gibi bitkilerden çeşitli kimyevî maddelerin de ilâvesiyle yapılan ince ve kuru yaprak, yazı yazma, temizlik ve ambalaj gibi pek çok işte kullanılan en önemli tüketim maddelerindedir¹⁰⁰.

Mezopotamya, Anadolu ve Mısır medeniyetlerinden günümüze ulaşan en eski yazılar taş, kil tabletler, tahta ve bez üzerine, Roma kanunları bal mumu ile cilâlanmış meşe tahtası üzerine yazıldığı bilinmektedir. Mısır, Roma ve Yunanlılarda ağaç levhaların yan yana getirilmesiyle codex ismi verilen kitaplar oluşturulmuştur. Uzak Doğu'da bambu denilen kamış levhacıklar da yazı malzemesi olarak kullanılmıştır¹⁰¹.

Hat sanatının üç önemli malzemelerinden bir tanesi de kâğıttır. Hattatlar kâğıda yazacakları yazının değerine göre kâğıt seçerler. Mutlaka iyi ve kaliteli kâğıt ararlar. Bir hattat için kâğıdın pürüzlü olmaması, yumuşak ve düz olması önemli olmaktadır. Ham kâğıt kullanılmamalı, kalem kâğıda iyi yapışmalı ve mürekkebi yaymaması gerekmektedir. Mümkün olduğu kadar çok silinebilen, silince leke bırakmayan, rengi atmayan ve aharlı, mühreli kâğıtlar ve bunların dinlenmiş olanı kullanılması gerekir. Rutubeti çabuk emen kâğıt kullanılmamalı, gözü yormayan ve mümkün mertebe beyaz

---

⁹⁷ Eriş, a.g.e., s. 189.

⁹⁸ Eriş, a.g.e., s. 189.

⁹⁹ Yazır, *Medeniyet Âleminde Yazı ve İslâm Medeniyetinde Kalem Güzeli II*, s. 187.

¹⁰⁰ Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, s. 340.

¹⁰¹ Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, s. 340.

olmayan kâğıt kullanılması gerekmektedir. Kâğıdın asitsiz olmasına dikkat edilmesi gerekmekte, çünkü asit kâğıdın zamanla yanmasına sebep olmaktadır¹⁰².

Türkler, medenî dünyanın kurulması ve gelişmesinde büyük payı bulunan kâğıdın, dünya milletleri arasında yayılmasına hizmet etmişler, böylece tarihî ve önemli bir rol üstlenmişlerdir. Semerkant'tan sonra Bağdat, Şam ve Mısır'da kâğıt imalâthaneleri kurulmuş, daha sonra kâğıt, Müslümanlar vasıtasıyla Avrupa'ya yayılarak devam etmiştir. XII. yüzyılda İspanya kâğıt sanayini, XIII. yüzyılda İtalya kâğıt sanayi, daha sonra diğer Batı ülkeleri takip edecektir¹⁰³.

2.4.4. Kalemtırış

Kalemtırış, uzunca saplı, nisbeten küçük ve kısa ağızlı, kamış kalem açmaya yarayan bıçağa verilen isimdir. Tığ, kalemtırışların kesici kısmına denilmektedir. Fildişi, kemik, abanoz, yeşim, sedef, mercan, akik, öd ağacı, hünnap, pelesenk gibi maddelerden yapılan kısmına ise sap denilmektedir. Sapla tığı birbirine bağlayan çelik, gümüş, altından yapılan kısma da parazvâne denir¹⁰⁴. Hat işiyle uğraşanların yanlarında taşıdıkları divit ve kuburlarda özenle saklanır. Elde yapılmış kalemtırışların çelik kısmında kalemtırışı imal eden ustanın mührü bulunmaktadır. Kalemtırış boyları, türlerine göre 9,5 cm. 'den 25,5 cm. olsa da çoğu 19-20 cm. uzunluğundadır¹⁰⁵(şekil 30).

2.4.5. Makta'

Kata'a kökünden ism-i âlet olan mikta' "kesecek alet, üzerinde kamış kalemin ucu kesilen kemikten yassıca alet" anlamına da gelir. Makta; fildişi, bağâ, kemik, sedef ve abanozdan yapılmış; üzerinde kalem kat' edilen yazı aletidir. Kalemin yastığı olarak ifade edilmektedir (şekil 31). Üzerinde, kesim yapılırken kalemin sabit durması için yapılmış kalem yuvası bulunmaktadır. Fakat ucuna doğru küçük bir kemik parçası konulmaktadır. Gümüş ve altından yapılan maktalar da bulunmaktadır. Makta, ekseriye

---

¹⁰² Berk, *Hat San'atı*, s. 73.

¹⁰³ Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, s. 340.

¹⁰⁴ Filiz Çağman, Şule Aksoy, *Osmanlı Sanatında Hat*, İstanbul: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998, s. 26.

¹⁰⁵ Şinasi Acar, *Elbette Gider Gelen Cihana*, İstanbul: Antik A.ş. Yayınları, Antik Dekor Dergisi, S.38, 2005, s. 122.

10 cm. uzunluğunda, 2-3 cm. kadar enindedir¹⁰⁶. Makta' kalemtıraşların en seçkin örnekleri Topkapı Sarayı Müzesi'nde yer almaktadır¹⁰⁷.

2.4.6. Mıstar

Kâğıda satır çizmeye mahsus bir alettir¹⁰⁸ (şekil 32). Yazı sanatında, sayfaların satır düzenini belirlemek amacıyla kullanılan mıstar (satırlık) yazılacak kitabın, sayfanın, hilyenin, meşkin veya kıt 'anın sayfa ölçüsüne ve satır düzenine göre hazırlanmaktaydı. Sert bir mukavva üzerine istenilen sayfa düzeni ve satır sayısı kalemle çizilir, satırların baş ve sonlarına açılan deliklerden düğümsüz ipek iplik geçirilir, son olarak da tüm satırların çevresi aynı iplikle çevrilerek istenilen sayfa düzeni elde edilmiş olurdu. Bu işlem tamamlandıktan sonra, mıstar kâğıdın altına konur, kâğıdın üzerinden parmaklar bastırılarak gezdirildiğinde, istenilen sayfa düzeni kâğıt üzerine hafif bir kabarıklık olarak geçmekteydi. Böylece sayfanın yazım şablonu, kâğıt hiç kirletilmeden elde edilmiş olmaktadır¹⁰⁹.

2.4.7. Altlık

Kâğıdı buruşturmamak, kalemi yürütürken ele akıcı bir dayanma noktası sağlamak ve rahat ve kolay yazmak için orta halli bir altlık üzerinde yazılması önemlidir. Sülüs ve nesih gibi küçük ölçüdeki yazılar için kullanılan altlıkların boyları 20-25 cm. enleri 15-20 cm. kalınlıkları yarım santim kadar olup içinde yapıştırılmadan üst üste konmuş kaba kâğıtlar bulunmakta ve bunlar iki yüzlü meşin veya ebrû kâğıdı kaplanmıştır. Büyük yazılar için mukavva kullanmak daha elverişli olmaktadır¹¹⁰.

2.4.8. Divit

İçine kalem ve mürekkep konabilecek birer haznesi de bulunan ve beldeki kuşağa çaprazlama sokularak, istenilen yerde yazı yazabilmek amacıyla erkeklerin taşıdığı bir yazı takımıdır. Baş taraflarında mürekkep konabilen hokka, bele takılan kısımda ise kalemlerin konduğu uzun hazne vardır. Hokka kısmı bazen iki bölümlü

¹⁰⁶ Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, s. 338.

¹⁰⁷ M. Şinasi Acar, *Türk Hat Sanatı Araç Gereç ve Formları*, İstanbul: Antik Kültür Yayınları, 1999, s. 125.

¹⁰⁸ Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, s. 344.

¹⁰⁹ Çağman, Aksoy, a.g.e., s. 14.

¹¹⁰ Yazır, *Medeniyet Âleminde Yazı ve İslâm Medeniyetinde Kalem Güzeli II*, s. 207.

olurlar birine siyah diğere “lâl” denilen kırmızı mürekkep konulmaktadır. Bazı haller de üç hazneli olan hokkalarda yapılmıştır. 25 cm. uzunluğunda yapılmaktaydı. Divitin hokka kısmının altın bir halka konur zincirle buraya kalemtıraş asılırdı. Divitlerin altın ve gümüşten olanları da vardı¹¹¹(şekil 33).

Divit kelimesi günümüzde oldukça farklı bir anlamda kullanılmakta, okullardaki güzel yazı derslerinde kullanılan çeşitli biçim ve boyutlardaki kalem uçlarına divit denir. Bu kelimenin anlamı bazı Türkçe sözlüklerde de: “*Hokkadaki mürekkebe batırılarak yazı yazmaya yarayan ve değişik uçları olan bir tür kalem*” şeklinde ifade edilmiştir¹¹².

2.4.9. Kalem dân

Kalem dân, kalemlerin konup muhafaza edildikleri kutunun adıdır ve kubur olarak da söylenmektedir. Hattatın kullandığı kalem sayısına göre büyük veya küçük olarak, mukavvadan, tahtadan yapılanları olduğu gibi, pirinç, altın veya gümüşten olanları da bulunmaktadır¹¹³.

2.4.10. Hokka ve Hokka Takımı

İçine kalem sokulup mürekkep almaya mahsus, mürekkep kabına denir (şekil 34). Toprakta cam, porselen, ceviz, abanoz ve zeytin ağaçlarında yapıldığı gibi altın, gümüş, pirinç gibi madeni olanları da bulunmaktadır. Hokkanın iç kısmına çam sakızı ile balmumundan yapılan bir macun sürülmekte, madenin mürekkebi ve mürekkebin madeni bozmasına bu mumlu sakız engeller. Divitlerin gövdesine tespit edilmiş iki, hatta üç hokka da olabilir. İçinde iki ayrı bölümü olan tek hokkalılar da vardır. Genellikle siyah ve kırmızı değişik renkte mürekkep saklamak amacıyla yapılmıştır. Fakat daha çok hokkalar tek hazneli olarak kullanılmaktadır¹¹⁴

¹¹¹ Mustafa Uğur Derman, “*Divit*”, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi, TDVİA, C. IX, 1994, s. 450- 451.

¹¹²http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5c39d1840177b7.95762862 (Erişim Tarihi: 12.01.2019).

¹¹³ İzzet Gündoğ Kayaoğlu, *Dolma Kalemlerin Ağababası Olan Yazı Takımları*, İstanbul: Antik A.ş. Yayınları, Antik Dekor Dergisi, S. 5, 1989, s. 52.

¹¹⁴ Kayaoğlu, a.g.e., s. 52.

2.4.11. Makas

20-30 cm. uzunluğunda ağızları özel çelikten yapılmış ince kâğıt veya mukavva kesmek için kullanılan ve dışbükey olup kapandığı zaman tek parça gibi görünmektedirler. Üzerleri genellikle menevişlidir. Sapları "Yâ Fettah" veya "çifte Alî" şekillerinde yapılanları değerli olup "Yâ Fettah'ın" başına veya Ali'nin ağzına küçük ve baş parmak sokularak tutulur ve Allah'ın ismiyle işe başlanmaktadır. Yazıya verilen önemden dolayı diğer hat malzemelerinde olduğu gibi hat makasları da Türk maden, kakma ve süsleme sanatlarının bütünleştiği güzel bir örneklerindedir¹¹⁵(şekil 35).

2.4.12. Mühre ve Mühreleme

Kâğıda yapılan âherleme işlemi sonrasında kâğıt üzerindeki pürüzleri gidermek için kullanılan akik taşı, çakmak taşı ve cam gibi malzemelerle yapılanları olduğu gibi deniz böceği kabuğu da kâğıt mührelemekte kullanılmaktadır (şekil 36). Bu işlem kâğıdı düzleştirdiği gibi aynı zamanda parlak görünmesini de sağlar¹¹⁶.

Mühreleme ham ve aharlanmış kâğıdın ebadına göre hazırlanmış, damarsız ihlamurdan yapılmış düz bir tahta üzerine yayılması ve mührenin bastırılarak kâğıt üzerinde gezdirilmesi olarak ifade edilmektedir. Kâğıdın üzerinde mührenin iyi kayması için, bir bezin yağlı deriye veya insan başına sürülmesi ve bunun kâğıdın üzerinde dolaştırılması gerekmektedir. Eğer çok sayıda kâğıt mührelenecekse, kuru bir sabuna sürülen çuha parçası kâğıtların üzerinde gezdirilir. Mühreleme esnasında kâğıt elle kesinlikle tutulmamalıdır. Yazı yazılan kâğıt, kurduktan sonra tekrar mührenir ve mührelenen kâğıtlar üst üste sıralanır. Üstüne de bir ağırlık konarak kullanılmak üzere en az bir yıl bekletilmeye alınır¹¹⁷.

2.4.13. Lika

Lika işlenmemiş halde bulunan ipek kırpıntısına denir. İs mürekkebi lika üzerine dökülerek ipeğin mürekkebi emmesi sağlanmakta böylece kâğıt kalem hokkaya batırıldığında ihtiyaç kadar mürekkebin kalem ucuna gelmesi sağlanır ve yazı yazmaya

---

¹¹⁵ Mehmet Akgül, *Mürekkep Zamanlar*, İstanbul: Yapı Kredi Kültür Merkezi, 1997, s. 30.

¹¹⁶ Akgül, a.g.e., s. 31.

¹¹⁷ Akgül, a.g.e., s. 33.

başlanılabılır. Eğer zamanla kalemin ucuna parça parça takılması olursa çürümüş olduğu anlaşılır ve başka lika konulur¹¹⁸.

2.4.14. Tebeşir, Çuha, El Kürkü

Tebeşir, kâğıdın ve kalemin yağını almak, mürekkebi düzgün akıtmak ve kalemin kâğıt ile temasını iyi bir şekilde sağlamak için kullanılmaktadır. Üzerine tebeşir sürülmüş çuha, kâğıdın yazılacak yerinde dolaştırılır, kalem mürekkebe batırılmadan önce ucu yine tebeşirli çuha üzerinde hafifçe gezdirilerek yazıya başlanmaktadır¹¹⁹.

El kürkü, gelincik, sansar, tavşan derisinden hazırlanır ve el büyüklüğünde olarak ifade edilmektedir. Yazı yazarken elin ayasına ve tüylü tarafı kâğıda gelecek şekilde kullanılır. Elin rahat hareket ederek kalemi istenilen şekilde yürütmesine yardımcı olmaktadır¹²⁰.

2.4.15. Rıh ve Rıhdân

Rıh, Manisa civarında toprak cinsi bir madenden elde edilen kum zerrelere denir. Yazı yaş iken siyah, mavi, pembe gibi renklere boyanan bu kum zerreleri yazının üzerine serpilerek mürekkebin suyunun emilmesi ve yazının kuruması sağlanmaktadır. Rıhdân ise içine rıh konulan ve tuzluk gibi dökülecek kısmı delikli olan kapaklı kaplara denir¹²¹.

---

¹¹⁸ Akgül, a.g.e., s. 34.

¹¹⁹ Akgül, a.g.e., s. 43.

¹²⁰ Akgül, a.g.e., s. 43.

¹²¹ Akgül, a.g.e., s. 43.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HAT SANATINDA KULLANILAN FORMLAR VE BAZI DEYİMLER

3.1. Hat Sanatında Kullanılan Formlar

Hat sanatımızda, düz yazıdaki gelişmeler tamamlanırken, klâsik çizgiyi aşmadan kendilerine geniş ufuklar arayan sanat ruhları kemâle ermiş güzide hattatlar eliyle, yeni formlar oluşturmuşlardır. Hat sanatındaki yeni arayışlar, o arayışların neticesinde ortaya çıkan fevkalâdelikler, bu gayretlerin sonucudur. Hâfız Osman'ın, o güne kadar nesir halinde yazılan Hilye-i Şerifi yeni bir tarzda yazması, üslubunu oturtması ve bu tarzın kabul görmesi, ihtiyacın, arayışın ne derece yerinde olduğunu göstermektedir. Bunun dışında o güne kadar tedrici bir şekilde gelişen tuğradaki gelişme, celi hatların sınırlarını zorlayan estetik arayışlar, istifin doğuşu ve onu takip eden müsennâ yazının, yazıda çeşitli figürleşmelerin aranması meyve, eşya formunda yazılar hep yeni ama hiçbir zaman haddini ve edebini aşmayan ve aşmama gayretini gösteren çabalar neticesinde ortaya çıkmış ve benimsenmiştir¹²².

3.1.1. Tuğra

Tuğra; ferman, berat, menşur ve saire ile paralarda padişahların nişan ve alâmetleri olarak kullanılan işaretlerdir (şekil 37). Tuğralar, hat sanatında önemli bir konuma sahiptir. Osmanlı kültür, sanat ve egemenliğini tek başına temsil eder. Oğuz Beyleri tarafından üç tuğlu imzaları ve mühürleri şeklinde ilk olarak kullanılmıştır. Tuğra, Büyük Selçuklular, Anadolu Selçukluları, Memlûklüler, Anadolu Beylikleri ve Osmanlılarda hanedanın nişanı ve alâmeti olarak farklı şekillerde kullanılmıştır¹²³.

Tuğra, başlıca beş bölümden oluşmaktadır¹²⁴.

1-Sere veya kürsü denilen en alt kısım.

2-Dış beyze ve iç beyzeler(kavisler)

3-Tuğlar

4-Zülfeler

5-Kol (Hançer)

---

¹²² Eriş, a.g.e., s. 175.

¹²³ Berk, *Devlet-i Aliyye'den Günümüze Hat Sanatı*, s. 97-108.

¹²⁴ Berk, *Hat San'atı*, s. 80.

Sere (Kürsü): Metin kısmı olup, buraya sırası ile sultanın ve babasının adı ve ünvanı yani (Han veya Şah) sonra, bin (oğlu) kelimesi (meselâ: Mustafa Han bin Ahmed) ve “El-muzaffer daima” yazılır. Tam okunuşu (Mustafa han bin Ahmed el Muzaffer daima) olarak yazılmaktadır. Sultanların isimleri ilk zamanlarda geometrik bir düzen tarzında düz bir çizgi üzerinde yazılırken, bu durum sonraki zamanlarda bir kavis içinde yazılmaya başlanmıştır. Son şeklini II. Mahmud zamanında almıştır¹²⁵.

Beyze: Tuğranın sol tarafında yer alan ve tuğranın metin kısmında geçen han ve bin kelimelerinin sonundaki “nun” harfinin uzantılarıyla, bazı hallerde ise başka bir kelimenin “dal” harfinin uzantısıyla oluşan iç içe iki kavise verilen beyze denmektedir. Arapça bir kelime olan beyzenin Türkçe karşılığı yumurta olarak geçmektedir. Bu iki kavisin yumurtaya benzerliği sebebiyle bu isimle söylenmektedir¹²⁶.

Tuğları: Tuğranın üst kısımlarında bulunan ve genel olarak metinlerde geçen “elif” harflerinin uzatılmasıyla meydana gelen tuğlar, bazen “lâm” ve “zı” harflerinin uzantıları olarak da görülmektedir. Yıldırımın oğlu Süleyman Şahın tuğrasında sadece iki tuğ vardır. Genellikle hep üç tuğludur. Tuğların üst kısımlarında “vasla” denilen, kavisli birer tamamlayıcı çizgi konulmaktadır¹²⁷.

Kolları: Hançer olarak da adlandırılan kollar, beyzelerin devamı olup “muzaffer” kelimesinin üstünden birbirlerine paralel olarak tuğranın sağına doğru uzanmaktadır. Tuğralar, Osmanlı padişahlarının tahta geçtiği gün nişancılar tarafından ana şemaya sadık kalınarak hazırlanan ve sultana sunulan farklı tuğra modellerinin arasından seçilmekte ve tüm belgelerde tuğra şekli kullanılmaya başlanırdı¹²⁸.

3.1.2. Hilye-i Şerif:

Hilyenin; kelime anlamı süs, ziynet olarak tanımlanmakta bunun yanında mecazi olarak “suret, sıfat, hilkat” anlamlarını da taşımaktadır¹²⁹. Hilyeler ’de hüsn-ü hat ve tezhip sanatımızın en güzel örnekleri kullanılmıştır. Özellikle hilyeler Hz. Muhammed (s.a.v.) maddi ve manevi yüksek vasıflarını, fiziksel özelliklerini anlatan bir hadisi

---

¹²⁵ Eriş, a.g.e., s. 176.

¹²⁶ Eriş, a.g.e., s. 176.

¹²⁷ Eriş, a.g.e., s. 177.

¹²⁸ Eriş, a.g.e., s. 177.

¹²⁹ Mustafa Uğur Derman, *Hat Sanatımızda Hilye-i Nebevi'nin Doğuşu, Hilye-i Şerife Hz. Muhammed'in Özellikleri*, İstanbul: Antik A.Ş. Kültür Yayınları, 2011, s. 23.

içermektedir¹³⁰(şekil 38). Hilyeler; “Hilye-i Şerif”, “Hilye-i Saadet”, “Hilye-i Nebevi” gibi isimlerle söylenmektedir. Katlanıp cepte taşınmak için hazırlanan hilyeler, XVII. yüzyılın hat ustası Hafız Osman tarafından İlk kez levha biçiminde tasarlanmış bu oluşturulan klasik form her dönem kullanılmıştır¹³¹. Hilyeler, farklı formlarda tasarlanmış olsa da klasik hilye formunun özelliklerini taşımaktadır¹³².

Hilye levhaları başlıca şu bölümlerden oluşmaktadır¹³³(şekil 39).

1- Baş makam: Besmele veya euzu besmele, bazen de besmele yer alan Neml Suresi’nin 27- 28-29-30. ayetleri yazılmaktadır.

2- Göbek: Hilye metninin büyük bir bölümü burada yer almaktadır. Bu bölüm genel olarak daire tarzında düzenlenmiştir. Bu bölümü bazen oval, bazen de dikdörtgen veya kare tarzında hattatlar tasarlamıştır.

3- Hilâl: Göbek daire tarzında düzenlenmişse, uçları baş makama doğru uzanan ve göbeğin üstünde hafifçe birleşen, genişliği orantılı kalınlıkta olan ve göbeği saran bir hilâl yer almaktadır.

4-5-6-7: Bu bölümler göbeğin sağ ve sol, alt ve üst kısımlarında bulunmaktadır. Genellikle dört halifenin isimleri yazılmaktadır. Bazı hilyelerde ise göbek etrafında daire sayıları artırılarak, dört halifeye ilâve olarak Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin, bazı hilyelerde ise Aşere-i Mübeşşere’nin adları yazılmaktadır.

8- Bu bölümde ise Hz. Peygamber’in (s.a.v.) övüldüğü ayet yazılmaktadır. Daha çok Enbiya Suresi’nin” Biz seni âlemlere ancak rahmet olarak gönderdik” mealindeki 107. âyeti yazılmaktadır. Bazı hilyelerde bu bölüme Kelime-i Tevhid veya “Hiç şüphesiz sen büyük bir ahlâk üzerinesin“(Kalem Sûresi, 4) veya ”Muhammed’in Allah’ın resulü olduğuna Allah’ın şahadeti yeter” (Fetih Sûresi, 28, 29) âyetlerinden biri de yazılmaktadır.

¹³⁰Yılmaz Özcan, “*Türk Tezhip Sanatı*”, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, Türkler Ansiklopedisi, c. 12, 2002, s. 301.

¹³¹ Ayşe Serap Özçimi, *Hilye Tezhibi*, Yüksek Lisans Eser Metni, İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012, s. 28.

¹³² Faruk Taşkale, Hüseyin Gündüz, *Hilye-i Şerife Hz. Muhammed’in Özellikleri*, İstanbul: Antik A.Ş. Kültür Yayınları, 2011, s. 19.

¹³³ Hüsrev Subaşı, *Yaygınlaşmış Şekil ve Muhtevası ile Hilye-i Şerife ve Bölümleri*, Hilye-i Şerife Hz. Muhammed’in Özellikleri, İstanbul: Antik A.Ş. Kültür Yayınları, 2011, s. 39-47.

9- Etek bölümü: Hilye metninin tamamlandığı ve bir duanın yer aldığı, ayrıca sona doğru hilyeyi yazan hattatın imzası (ismi) ve tarihin yazıldığı bölümdür.

10-11- Koltuk bölümleri: Bazen hattatın künyesi yazılırsa da genellikle buraları tezhip için kullanılmaktadır. Motiflerin tezyin edildiği, etek kısmının iki yanında kalan boşluklardır¹³⁴.

12- İç pervaz: Hilyenin iç çerçevesi ve müzehhip tarafından zencerek denilen motifle veya cetvel çekilerek hilyenin sınırları belirlenmiş bölüme verilen isimdir¹³⁵.

13- Dış pervaz: Müzehhip tarafından daha çok bezeme gayesiyle kullanılmıştır. Göbek bölümünde yer alan hilâlin içi bazı durumlarda altın varakla sıvanır, eğer altın kullanılmazsa buraya göbek dışı ile ahenkli bezeme yapılmaktadır. Göbek bölümü ile ilgili ikinci önemli husus Hz. Peygamber Efendimize (s.a.v) atıfta bulunulmak için, “Efendimiz ’in bu âlemi nuruyla aydınlattığını” sembolize edebilmek için göbek, güneş; hilâl ise onu saran ay olarak tasarlanmıştır¹³⁶.

3.1.3. İstif Yazı:

İstif yazı; harflerin veya satırların birbirleri üzerine veya iç içe bindirilmesi ile yazılan estetik dengeli yazılara verilen isimdir (şekil 40). Ancak istif tertibinde, manevi hürmet gereği “Allah” lafzı bu kaidenin dışında, tutulmaktadır. Celî sülüste genellikle istif alanı olarak dikdörtgen, kare, daire ve oval şekiller kullanılmıştır. Bir kalemde tam manasıyla ortaya çıkmayan istifli celî yazılar; birçok tasarımdan sonra son şeklini almaya başlamaktadır¹³⁷.

3.1.4. Müsennâ Yazı

Düz istifli veya girift, çift ve karşılıklı şekilde yazılmış yazı, aynalı yazı olarak isimlendirilmektedir (şekil 41). Müsennâ bir hat cinsi olmayıp bir yazı biçimi olmakla beraber her çeşit hatla şekillendirilebilmektedir. Osmanlı döneminde müsennâ yazıda Türk hattatlarının çok sayıda eserler meydana getirdikleri ve adeta yazı ile resim ve

¹³⁴ Mustafa Uğur Derman, “Hilye”, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi, TDVİA, c.18, 1998, s. 47.

¹³⁵ Eriş, a.g.e., s. 160.

¹³⁶ Eriş, a.g.e., s. 160.

¹³⁷ Mustafa Uğur Derman, “İstif”, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi, TDVİA, c. XXXIII., 2000, s. 330-331.

grafik sanatını birleştirdikleri görülmektedir. Müsennâ yazı tasavvuf ve tarikatlarda çok fazla ilgi görmüş, dergâh ve tekkelerde örnekleri görülmektedir. Hattatlar özellikle çifte "vav"a önem vermişlerdir¹³⁸. Sadece simetrik bir şekilde düzenlenmiş yazı örneği olmayan, "Hatt-ı müsennâ" veya "çifte yazı" da denilmektedir. Hilye-i şeriflerde, levhalarda, cami, tuğra gibi değişik şekillerde istiflenmiştir. Mustafa Rakım, Tuğrakeş İsmail Hakkı Altunbezer, Mehmed Şefik Bey, Mustafa Halim Özyazıcı aynalı yazıların en tanınmış ustalarıdır¹³⁹.

3.1.5. Levhalar

Osmanlılar' da özellikle celî tâ'lik, celi sülüs ve celî dîvanî ile yazılan levhalar büyük mekânların duvarlarına asılmak üzere yapılan tezhipli eserlerdir¹⁴⁰. Büyük ebatlı kâğıtların zaman içinde üretimini artması ile üst üste yapıştırılarak mukavva haline getirilmesi murakka germe imkânı vermesi ve yazılar bu yolla hazırlanan murakkalar üzerine yapıştırılıp çevresi tezhiplenerek levha yapılmıştır¹⁴¹. Levha yazmacılığı XVIII. yüzyıldan bu yana oldukça gelişmiş ve tezhip sanatının en çok kullanıldığı alanlardan biri olmuştur¹⁴². Bu yazılar zerendud (sürme altın) levhalar olarak artmaya başlamıştır¹⁴³.

3.1.6. Kıt'alar

Ölçüleri belirlenmiş dikdörtgen kâğıtlara sülüs-nesih, muhakkak, reyhani, nestâ'lik, tevki hatlarıyla yazılmış olan yazılara denilmektedir¹⁴⁴(şekil 42). Kıt'alar kullanılan yazı çeşidine göre nesih kıt'a, sülüs kıt'a, tâ'lik kıt'a olarak söylenmektedir. En çok hat sanatı içerisinde sülüs-nesih kıt'alar daha yaygın; bunda üst satır sülüs,

¹³⁸ Ali Alparşlan, "Müsenna", İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi, TDVİA, c. XXXII, 2006, s. 87-88.

¹³⁹ Bektaşoğlu, a.g.e., s. 27.

¹⁴⁰ Özçimi, a.g.e., s. 14.

¹⁴¹ Özçimi, a.g.e., s. 14.

¹⁴² Esre Ekin Kocakahya, *Ankara Vakıf Eserleri Müzesi Teşhirde Bulunan Tezhipli El Yazmalarının Klasik ve Geç Dönem Süsleme Özelliklerinin Karşılaştırılması*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2012, s. 45.

¹⁴³ Özçimi, a.g.e., s. 14.

¹⁴⁴ Ali Alparşlan, "Kıt'a", Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, TDVİA, c. 25, 2002, s. 505.

altında birkaç satır nesih hattı ile yazılmaktadır¹⁴⁵. Genellikle altın yaldız, tezhip ve ebru ile bezemeleri yazıların etrafını oluşturmuştur¹⁴⁶.

3.1.7. Karalamalar:

Hattatların, yazı yazmaya başlamadan önce ellerini alıştırmak veya boş kaldıkları zaman ellerinin hassasiyetini kaybettirmemek için kâğıtlar üzerine bazı kelime ve harfleri yazmalarından meydana gelen deneme yazısıdır (şekil 43). Karalamalar tersli düzlü, eğrili doğrulu, birbirinin üzerinden geçmiş ve kâğıt ilk bakışta karalanmış gibi görüldüğü için "karalama" ismini almaktadır. Ünlü hattatların karalamaları da onların harflere verdikleri değeri göstermesi bakımından yazıları oldukça önemlidir¹⁴⁷.

3.1.8. Murakka'alar

Güzel yazı örneklerinin bir araya getirilmesiyle hazırlanan albüme verilen isimdir. Murakka'a girmesi tasarlanan kıtalar usulüne göre hazırlanmış bir mukavvaya yapıştırılıp çevresi bezendikten sonra bunlar aynı ebatta kesilerek sırt sırta getirilir ve üç kenarından ince bir deri veya kumaş bir şeritle birbirine tutturulması yapılır. Yapıştırılan bu şeritler aynı zamanda kıta kenarlarının yıpranmasını önlemektedir¹⁴⁸. Yazıldıkları kalem (hat) cinsi ile anılmaktadır. Örneğin (sülüs-nesih, murakka'ası gibi.) İslam sanatlarının renk, desen, minyatür ve hat bakımından ince bir zevkle işlenmiş en zengin örnekleri murakkalardır¹⁴⁹.

---

¹⁴⁵ Bektaşoğlu, a.g.e., s. 25.

¹⁴⁶ Muhittin Serin, "Meşk", Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, TDVİA, c. 29, 2004, s. 372.

¹⁴⁷ Rado, a.g.e., s. 21.

¹⁴⁸ Mustafa Uğur Derman, "Murakka", İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, DİA, c. XXXI, 2006, s. 204-205.

¹⁴⁹ Bektaşoğlu, a.g.e., s. 27.

3.2. Hat Sanatında Kullanılan Bazı Deyimler

Hat ve tezhip sanatlarında geçen bazı terimler anlatılmıştır. Bu terimler¹⁵⁰ alfabetik sıra ile konunun daha iyi anlaşılabilmesi için aşağıda verilmiştir;

Âhar: Yazı yazılacak kâğıdın yüzeyine sürülen nişasta ve yumurta akı kullanılarak şapla yapılan kâğıda parlaklık kazandıran karışımdır.

Âhenk: Estetik ölçülere uygunluk, uyumdur.

Aklâm-ı Sitte: Sülüs, nesih, muhakkak, reyhânî, tevki' ve rikâa yazılarına verilen isim ve altı kalem manâsına gelmektedir.

Altın varak: İncecik tirşe (terbiye edilmiş deri) leb arasında özel bir aletle dövülerek iyice inceltilen altın levhalarına ya da yapraklarına verilen isimdir.

Amme: Kur'an-ı Kerim'in otuzuncu cüz'üdür.

Baş: Her harfin ilk başladığı bir nokta kadarlık kısmı veya bazı harflerin başı andıran kısmıdır.

Berat: Padişah emri ile verilen izin ve tayin emirleridir.

Beyze: Tuğra'da sağdan sola ve yukarı doğru çekilen kısma verilen isimdir.

Beyzî: Oval demektir.

Celil: 7-8 yy. 'lar da yazılan iri yazılara verilen isimdir.

Cevher: Bir harfin aslî şeklini ihtiva eden kısmıdır.

Çanak: Harflerin çanağı andıran yayvanımsı kısmına verilen isim.

Çıkarma: Meşkte talebenin yapamadığı harflerin, hoca tarafından düzeltilerek meşk kâğıdına yazılmasıdır.

Cüz: Kur'an-ı Kerim'in eşit olarak ayrılmış otuz üç bölümden her birine denir.

Cilbend: Yazıları korumak maksadıyla kitap tarzında deri veya mukavvadan yapılan muhafazadır.

Den-dan: Sin harfinde dişlerine verilen isimdir.

Delâil-i Hayrat: İçinde âyetler, hadisler, dualar yazılı olan yazma kitap'a verilen isimdir.

Divan: Klâsik Türk edebiyatında şairlerinin bütün eserlerinin toplandığı kitaptır.

---

¹⁵⁰ Hasan Özönder, Hat, *Tezhip Sanatları Deyim ve Terimleri Sözlüğü*, Konya: Sebat Ofset, 1.Baskı, 2003; Berk, *Hat San'atı*, s.98-100; Kasım Kara, a.g.e., s. 26-28.

Divitdar: Devlet adamlarının yazı malzemelerini koruyan kimsedir.

En'am: Bazı Kuran sûrelerini ihtiva eden kitapçıktır.

Evrâd: Hadis ve ayetlerden derlenen, daha ziyade tarikat mensupları tarafından her gün okunan dua kitabıdır.

Ferman: Farsça buyurmak, emretmek kelimesinden üretilen ferman, sultan tarafından verilen ve onun tuğrasını taşıyan yazılı emirdir.

Gâye: Yazılan harfin, kalem kaldırılmadan hemen önceki son kısmıdır.

Girift: Harfleri ve harekeleri birbirine çok geçmiş, iç içe görünümlü yazı sitilidir.

Hareke: Arap alfabeli yazılarda, sesli harflerin yerini tutması için sessiz harflerin üzerine veya altına konulan üstün, esre, ötre gibi birtakım işaretlere verilen isim.

Hatâyî: Süsleme sanatında çiçek ve yaprak motiflerinin stilize edilmiş halleridir.

Hattat: El yazısı güzel olan kimse denir.

Hançer: Tuğra çekiminde beyzedenden sonra sağa uzatılan kollardır.

Hilye-i Şerif: Hz. Muhammed'in fiziki ve şahsi hususiyetlerini, örnek davranışlarını yazıyla anlatan eserlere verilen isim.

Hilye-i İcâzet: Hilye tarzında yazılmış icâzet.

Hizib: "Bölük, kısım" gibi anlamları ifade eden, Kur'an-ı Kerim'in otuz cüz'ünün her birinin dörtte birlik kısmına denir.

Hurde hat: İnce yazılmış yazı ve hurde, küçük mânâsına gelmektedir.

İcâzet: Yazı (hat) öğrenimini tamamlamış, eserlerine imza atma, öğretebilme yetkisi hocası tarafından tasdik edilmiş, hocasının sanatına kefil olduğunu belirten belgedir.

İrsal: Kalemi bilinçli bir şekilde salmak.

İstif: Kelimelerin birbiri üzerine bindirilerek yapılan bir hat sanatı uygulamasıdır.

İsba': Harfin her kısmında kalemin hakkı neyse onun verilmesidir.

İsm-i Celâl: Allah'ın yüce ismi, "Allah".

Kalemin kıblesi: Kalemin tutuş açısı ve kâğıt üzerinde seyrederken ki yönüdür.

Keşide: Uygun harflerin cevherinden sonraki çizgisini dengeli bir biçimde uzatılmasıdır.

Ketebe: Eserin altına konan imza.

Mahlâs: Asıl adına eklenen veya ayrı kullanılan ad.

Meşk: Hat hocasının, harflerin nasıl yazılacağını gösteren örnekler.

Mektep: Sanatta aynı esaslara tabi ve o esaslar dahilinde yetişenlerin o yolu takip eden ve o esasları müdafaa eden sanat gurubunu verilen isim.

Mimli Tirfil: Tirfilin, altına mühmel mim harfi eklenmiş halidir.

Mushaf: Kur'an-ı Kerim.

Mücellid: Kitap cildi yapan.

Mürsel: Harfin sonuna kıvrılmadan düzce salıverilmiş halde yazılmış halidir.

Müsesel Hat: Birbirini takiben yazılan, araları kesilmeden yazılan yazıdır.

Oyma Tekniği: Keserek, yontarak veya kazıyarak çukur ya da delik açılmasıdır.

Penç: Küçük gülleri andıran süs motiflerine verilen isimdir.

Tahrir: Eserin yapraklarındaki yazıyı çerçevelemek için çizilen çizgidir. Tezhibin veya yazıların konturu olarak ifade edilir.

Tarsîf: Birbirine bitişmesi gereken harfleri bağlanmasıdır.

Tastîr: Harfleri ve kelimeleri mıstarına uygun olarak satıra dizilmesidir.

Tansîl: Uzatılması güzel olan harflerde keşîde yapılmasıdır.

Tashih: Düzeltme, düzenleme. Hattatın kalemden, tezhibin fırçadan çıktığı gibi bırakılmayıp, kalem tıraş, mürekkep, boya ile veya altın mürekkebi ile yer yer rötuşlar, düzeltmeler yapılarak daha da güzelleşmesidir. Fazla, taşkın veya ince, zayıf yerlerin giderilmesidir. İnce, ustalık, özen ve titizlik isteyen bir iştir. İki tür tashih vardır. Birincisi: Kaba tashihtir. İlk bakışta göze batan kabalıkları gidermektir. Celî hat ve büyük motiflerde yapılır. İkincisi: İnce tashihtir. Kenarların kesinlik kazanması, en küçük kusurun dahi kalmamasıdır. Yapılan düzeltmenin hiç belli olmayacak şekilde başarılı olması gerekir.

Tefrîşat: İstif alanının muhtelif alanlarla donatılmasıdır.

Tetâbuk: Sülüs-celî sülüs yazılarda yer yer değişik harflerin benzer kısımlarının ortaklaşa kullanılması olarak ifade edilmektedir.

Te'lif: En güzel şekilde bitişmeyen harfleri, diğerlerine bağlamadır.

Tenâsüb: Ölçülü olan ve uyumluluk, uygunluk halidir.

Terkip: Harfleri uygun ve ahenkli olarak istif edilebilmesidir.

Tevfiye: Harfi yazarken kavisleri ve eğimleri hakkıyla yapmak.

Tilmiz: Talebe.

Tirfil: Satır altına konulmayıp sadece harflerin üzerindeki bazı boşluklara belli aralıklarla yerleştirilen tezyinat unsurudur.

Üslup: Tarz, yol, biçim.

Üsluplaştırma: Bin nesneyi, çiçeği ya da yaprağı tabiatta olduğu gibi değil stilize ederek çizilmesi.

Varak: Yaprak. Çok ince altın veya gümüş tabaka.

Zencerek: İnce, zincir şeklindeki motiftir.

Zer-efşân: Serpme altınla yapılan süslemedir.

Zer-endûd: Altın kullanılarak yazılan hat yazılarıdır.

Zülfe: Bazı harflerin ve motiflerin ucundaki hat ve tezhip sanatında çengele verilen isim olarak geçmektedir¹⁵¹.

---

¹⁵¹ Özönder, a.g.e., s. 90.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BURSA VAKIF KÜLTÜRÜ MÜZESİ HAT LEVHALARI

Bursa Büyükşehir Belediye Başkanlığı ile Vakıflar Genel Müdürlüğü arasında, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün 19.03.2013 tarih ve 6140 sayılı Olurları ile Vakıflar Bölge Müdürlüğü'ne ait Emir Sultan Cami deposunda yer alan 114 adet hat levhanın konservasyon işlemleri tamamlanarak mülkiyeti Bursa Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na ait Bursa Vakıf Kültürü Müzesi'nde sergilenmesi amacıyla protokol düzenlenmiştir.

Özel Müzeler ve Denetimleri Hakkında Yönetmelik uyarınca, müzenin oluşturulması yönünde Bursa Büyükşehir Belediye Meclisi tarafından karar alınmıştır. Eserlerin konservasyon işlemleri Merinos A.K.K.M'de bulunan Büyükşehir Belediyesi Müzeler Şube Müdürlüğü konservasyon ve restorasyon laboratuvarında gerçekleştirilmiştir(şekil 44). Eser envanterleri üzerine eserlerin restorasyon öncesi ve sonrasına ait fotoğraflar ve restorasyon öncesi ve sonrasına ait ölçüleri kaydedilmiştir (şekil 45. Müze planı, Bursa'da vakfedilen eserlerin tanıtımına uygun şekilde özel bir firma tarafından çizilmiştir(şekil 46). Müze konseptinin belirlenmesi, akademisyen ve müze uzmanları ile yapılan toplantılar doğrultusunda, Osmanlı Devleti'nin sosyal bir ayağı olan vakıf sisteminin Bursa özelinde tanıtıldığı bir senaryo oluşturularak gerçekleştirilmiştir. Özel bir ajans tarafından talep edilen doğrultuda görseller hazırlanmıştır.

4.1. I. Vitrinde Bulunan Hat Levhaları

Katalog No	: 1
Envanter No	: 41
Eserin Adı ve Cinsi	: Hilye-i Şerif- Ahşap üzerine kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Muradiye Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: <i>Hâfız Seyyid Abdülhalîm</i>
Eserin Yazı Cinsi	: Muhakkak- Sülüs- Nesih-İcâze
Ölçüsü	: Uzun: 80 cm. Gen: 37 cm.
Eserin Tarihi	: H.1262 (M.1845)

Tanımı : Hilye'nin etrafını saran alınlık kısmı taç şeklinde yapılmış varaklı ahşap çerçevenin üstünde bulunan alınlığın içinde Medine-i Münevvere tasviri bulunmaktadır. Dikdörtgen bir çerçeve içerisinde altın yaldız kullanılarak Peygamber Efendimizin (s.a.v) hilye-i şerifi yazılmıştır. Klasik hilyenin üst kısmında bulunan muhakkak hattıyla yazılan besmelenin sağında ve solunda altın zemin üzerine bitkisel motifler yerleştirilmiştir. Ortadaki göbek kısmında yer alan yazılar beynes-sütûr'a alınmış olup altın duraklarla süslenmiştir. Hilal kısmında zemin rengi korunmuştur. Hilye'nin etrafında bulunan dört halifenin ismi altınla cetvelenmiştir. Arada kalan kısımlar altın ağırlıklı bitkisel motiflerle doldurulmuştur. Yazı sülüs hattı ile yazılmıştır. Dikdörtgen çerçevenin orta kısmına Kâbe motifi işlenmiştir. "*Vemâ erselnâke illâ rahmeten lil'âlemîn*" (Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik) satırının etrafı tekrar altın beynes-sütûr'a alınmış olup köşelerine bitkisel formda dallar yerleştirilmiştir. Bunun altında üç satırlık nesih hattının bulunduğu alanlar göbek kısmıyla ayrı tarzdadır. Koltuklar altın zemin üzerine rûmî ve bitkisel formda bezemelerle süslenmiştir. Hilye'nin etrafı önce açık renk bir cetvelle ardından altın bir cetvelle çerçevelenmiştir. Hilye'nin alt kısmında bulunan dört ayrı rozet içerisinde icâze hattıyla yazılmış rozetler vardır. En sol rozetin içinde "*Hâfız Seyyid Abdülhalîm min*

hulefâ-i İbrahim Şevkî (Sene H.1262)” yazılıdır. Cetvelin dışında ise açık pembe zemin üzerine halkârî tekniğiyle yapılmış yaprak ve çiçek motiflerinin yer aldığı süslemeler bulunur (şekil 47).

Katalog No	: 2
Envanter No	: 163
Eserin Adı ve Cinsi	: Hilye-i Şerif– Ahşap üzerine kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Bilinmiyor
Eserin Yazı Cinsi	: Muhakkak- Sülüs- Nesih-İcâze
Ölçüsü	: Uzun: 80 cm. Gen: 40,2 cm.
Eserin Tarihi	: 19. Yy.

Tanımı : Üzerinde Hilye-i Şerif yazılı olan levhanın alınlık kısmı taç şeklinde yapılmıştır. Muhakkak hattıyla yazılan besmelenin etrafı altın zemin üzerine bitkisel motiflidir. Yazının etrafında tezhip ve bitkisel süslemeler vardır. Göbek kısmında merkezde dairevi formda sülüs hattıyla ism-i Nebi yazmaktadır. Ayet kısmında “*Vemâ erselnâke illâ rahmeten lil'âlemîn*” (Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik) Enbiyâ sûresi 107. âyet yazmaktadır. Açık pembe ve mavi bitkisel motifler var. Hilye'nin koltuk kısımları dikdörtgen bir alan içerisinde geometrik bir formda bezenmiştir. En alt kısım rozet şeklinde üçe ayrılan bölümler okunmamaktadır. Hilye-i Şerif'in etrafı primitif bitkisel yapraklardan oluşan altın bir bordür ile çevrilmiştir (şekil 48).

Katalog No	: 3
Envanter No	: 164
Eserin Adı ve Cinsi	: Hilye-i Şerif– Ahşap üzerine kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami’ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Süleyman Vehbi
Eserin Yazı Cinsi	: Muhakkak- Sülüs- Nesih
Ölçüsü	: Uzun: 74 cm. Gen: 47 cm.
Eserin Tarihi	: 19. Yy.

Tanımı : Ahşap üzerine tezhipli Hilye-i Şerif levhasıdır. Sülüs, nesih hattı ile yazılmıştır. Muhakkak besmele ile başlayan hilye-i şerif kalın açık yeşil cetvellerle çerçevelenmiştir. Alınlık kısmında halkârî tarzında bitkisel motif bulunmaktadır. Dairevi formdaki göbek kısmının içini dolduran nesih hattı altın duraklarla süslenmiştir. Göbeğin etrafını zer-endüd bir hilal çerçevelemektedir. Göbeğin dört köşesinde bulunan dört halifenin isminin etrafı altın bir cetvelle beyneş-sütûr’a alınmıştır. Arada kalan kısımlar mavi zemin üzerine bitkisel motiflerle süslenmiştir. Göbeğin hemen altında açık yeşil çerçeveye alınmış “*Vemâ erselnâke illâ rahmeten lil’âlemîn*” (Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik) satırı yer almaktadır. Koltuklar altın zemin üzerine zencerekten oluşmaktadır. Hilye-i Şerif’in çevresinde Âyete’l-Kürsî yazı kuşağı bulunmaktadır. Âyete’l-Kürsî yeşil kalın cetvelle çerçevelenmiştir. Açık zemin üzerine bordo Âyete’l-Kürsî vardır. Ketebesinde ‘İbrahim Şevki’nin öğrencisi Süleyman Vehbi Efendi’ yazılıdır (şekil 49).

Katalog No	: 4
Envanter No	: 78
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Sami Efendi
Eserin Yazı Cinsi	: Celî Sülüs
Ölçüsü	: Uzun: 34,4 cm. Gen: 36,3 cm.
Eserin Tarihi	: Hicri 1307 (M.1890)

Tanımı : Yazı armudi form içerisinde siyah zemin içerisinde celî sülüs hattıyla “*Aleyke avnullah*” (Allah’ın yardımı üzerinize olsun) yazılmıştır. Ketebesinde “Sami Efendi H.1307” yazılıdır. Altın yıldız ile yazılmış olup etrafı beyaz, kırmızı, sarı, mavi renklerden oluşan bitkisel motiflerle süslenmiştir. Mavi bir cetvel içerisinde alınmıştır (şekil 50).

Katalog No	: 5
Envanter No	: 105
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha –Kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Şevkî Efendi
Eserin Yazı Cinsi	: Sülüs
Ölçüsü	: Uzun: 38,3 cm. Gen: 38,3 cm.
Eserin Tarihi	: Hicri 1286 (M.1869)

Tanımı : Açık renk kâğıt üzerine sülüs hattıyla “*Allah celle celâluhû*” yazılıdır. Sol alt kısımda “Ketebehû Şevki H.1286” yazılıdır. İç, dış çerçevelerde ve alt kısımda barok tekniği ile süslemeler görülmektedir (şekil 51).

Katalog No	: 6
Envanter No	: 138
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Mehmet Şefik
Eserin Yazı Cinsi	: Celî Sülüs- Sülüs
Ölçüsü	: Uzun: 30 cm. Gen: 39,4 cm.
Eserin Tarihi	: 20. Yy.

Tanımı : Beyaz kâğıt üzerine siyah mürekkep ile “*Aman mürüvvet yâ evvelîn ve'l-âhirîn*” (Ey önden gidenler ve sonradan gelenler! İyiliksever olmaya dikkat) yazılıdır. Armudi formun alt kısmının sağ ve sol tarafında Osmanlıca “*Amân lafzı senin ism-i şerîfinle müsâvîdir Anınçün 'âşıkın zikri amândır yâ Resûlallâh*” ibâresi, sülüs hattı ile yazılmıştır. Dikdörtgen kâğıdın ortasındaki oval siyah zemin üzerine sülüs hattı ile besmele ve ayet yazılıdır. Ketebesinde Mehmet Şefik yazılıdır (şekil 52).

Katalog No	: 7
Envanter No	: 200
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Şevkî Efendi
Eserin Yazı Cinsi	: Sülüs
Ölçüsü	: Uzun:38,3 cm. Gen: 38,3 cm.
Eserin Tarihi	: Hicri 1286 (M.1869)

Tanımı : Açık renk kâğıt üzerine sülüs hattıyla “*Muhammed Aleyhisselâm*” Ketebehû Şevki H.1286 tarihi bulunmaktadır. İç, dış çerçevelerde ve alt kısımda barok tekniği ile süslemeler görülmektedir (şekil 53).

Katalog No	: 8
Envanter No	: 203
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Mustafa Rakım
Eserin Yazı Cinsi	: Celî Sülüs- Sülüs- İcâze
Ölçüsü	: Uzun:35 cm. Gen: 28,5 cm.
Eserin Tarihi	: Hicri 1212 (M.1797)

Tanımı : Açık renk zemin üzerine siyah mürekkep ile celî sülüs hattıyla “*Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh*” (Güç ve kuvvet, sadece Yüce ve Büyük olan Allah’ın yardımıyla elde edilir) yazılıdır. Yazının sağ tarafında sülüs hattıyla “*Subhânallâhi velhamdulillâhi*” sol tarafında “*velâ ilâhe illallâhu vallâhu ekber*” yazılıdır. İstifin alt kısmında icâze hattıyla Ketebehû Mustafa Râkım gaffarallâhu Sene H.1212 yazılıdır. Yazıyı çevreleyen tüm köşelerde bitkisel küçük motifler bulunmaktadır (şekil 54).

Katalog No	: 9
Envanter No	: 207
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Mehmet Şefik Efendi
Eserin Yazı Cinsi	: Celî Sülüs
Ölçüsü	: Uzun:31 cm. Gen: 38 cm.
Eserin Tarihi	: Hicri 1286 (M.1869)

Tanımı : Açık renk zemin üzerine yıldızla yazılmış celî sülüs hattıyla “*Aleyke avnullah*” (Allah’ın yardımı üzerinize olsun) yazılmıştır. Ketebehû Mehmet Şefik Efendi H.1286 yazılıdır. Yazı beyaz bir zemin üzerine yazılmış etrafı çizgisel bir bordürle çevrilmiş, köşelerde bitkisel süslemelere yer verilmiştir. Yazının sağ ve sol yanında iki adet çiçek buketi bulunmaktadır. Etrafı iki yıldız cetvel arası bordro cetvelle çerçevelenmiş olup bunu takip eden kısımlar yavruağzı köşelere rokoko motif gelecek şekilde süslenmiştir (şekil 55).

Katalog No	: 10
Envanter No	: 210
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Arif
Eserin Yazı Cinsi	: Kûfi
Ölçüsü	: Uzun:40,4 cm. Gen: 40,5 cm.
Eserin Tarihi	: 1949

Tanımı : Açık renk zemin üzerine siyah mürekkep ile kûfi hattıyla Lafza-i Celâl, dairesel primitif bitkisel motifler üzerine oturtulmuştur. Ketebesinde Arif (1949) yazılıdır (şekil 56).

4.2. II. Vitrinde Bulunan Hat Levhaları

Katalog No : 11

Envanter No : 35

Eserin Adı ve Cinsi : Levha – Kumaş üzerine ahşap (Naht)

Eserin Temin Edildiği Yer : Bursa Vakıf Kültürü Müzesi

Eserin Geldiği Yer : Emir Sultan Camii

Eserin Cami'ye Geliş Şekli : Bağış

Eserin Hattatı : Bilinmiyor

Eserin Yazı Cinsi : Celî Sülüs

Ölçüsü : Uzun: 54 cm. Gen:46 cm.

Eserin Tarihi : 19. Yy.

Tanımı : Yeşil kadife kumaş zemin üzerine ahşap kesme(naht) tekniğiyle “*Aman yâ Hazret-i Fahr-ı Âlem*” (Yardım senden Ey Allah'ın Resulü) yazılmıştır. Beyzî formla istiflenmiştir. Ahşap yazının üzerine altın yıldız sürülmüştür. Ketebesini yoktur (şekil 57).

Katalog No	: 12
Envanter No	: 94
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kumaş
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eseri İşleyen	: Nimet
Eserin Yazı Cinsi	: Celî Sülüs
Ölçüsü	: Uzun: 51 cm. Gen: 38 cm.
Eserin Tarihi	: Hicri 1314 (M.1896)

Tanımı : Nohudi renk kumaş üzerine gülkurusu iplik ile celî sülüs hattıyla “*Şefa'ât ya rasûlullah*” (Şefaât senden Ey Allah'ın Rasûlü) yazılıdır. Ketebesinde “Nimet Sene H.1314” yazılıdır. Satır istifle yazılmış olup, eser ipek üzerine Çin iğnesi tekniği ile işlenmiştir (şekil 58).

Katalog No	: 13
Envanter No	: 107
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Hüseyin Râğıb
Eserin Yazı Cinsi	: Muhakkak – Nesih -İcâze
Ölçüsü	: Uzun: 51,5 cm. Gen: 44,5 cm.
Eserin Tarihi	: Hicri [1]274 (M.1858)

Tanımı : Kâğıt üzerine muhakkak hattıyla ile “Besmele” ve nesih hattıyla ile “Hadis-i Şerif” *“Kâle Resûlullah sallallahu Teâlâ aleyhi vessellem: Men ketebe bismillahirrahmanirrahim ve cevvedehû felehul ceneneh.. Sadaka Habîbullah”* “Kim güzel bir hat ile Besmele yazarsa cennete girer.” yazılıdır. Basmelenin bulunduğu kısmın üst kısmında bitkisel motifler bulunmaktadır. Hadis-i Şerif’in olduğu kısımda ise küçük dikdörtgen mavi bordür içerisinde stilize bitkisel motif işlenmiştir. Hadis-i Şerif’in hemen altında mavi bordür ile çevrelenmiş icâze hattıyla “icâzet veren Ahmed Saîd’in talebelerinden Abdullah Şükrü. İcâzet Hüseyin Rağıb’ın H.1274” yazılıdır (şekil 59).

Katalog No	: 14
Envanter No	: 116
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kumaş
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Bilinmiyor
Eserin Yazı Cinsi	: Sülüs
Ölçüsü	: Uzun: 43,5 cm. Gen: 43,5 cm.
Eserin Tarihi	: 19. Yy.

Tanımı : Kırmızı kumaş zemin üzerine altın varak ile sülüs hattıyla yazılmıştır. Yazıya kubbe şekli verilmiş üzeri alemle sonlandırılmıştır. Fetih sûresinin ilk âyeti “*Innâ fetahnâ leke fethan mubînen*” (Muhakkak ki biz sana apaçık bir fetih verdik) müsennâ olarak yazılmıştır. Levhanın köşelerinde bitkisel köşebentler vardır. Ketebesini yoktur (şekil 60).

Katalog No	: 15
Envanter No	: 140
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Bilinmiyor
Eserin Yazı Cinsi	: Sülüs
Ölçüsü	: Uzun: 46,5 cm. Gen: 46,5 cm.
Eserin Tarihi	: 20.Yy.

Tanımı : Kâğıt üzerine siyah mürekkep ile daire içerisinde tuğra formunda Kelime-i Tevhid, “*Lâ ilâhe illallah Muhammedün rasûlullah sallallahu aleyhi vesellem*” (Allah’tan başka ilah yoktur, Hz. Muhammed (s.a.v) o’nun elçisidir) yazılmıştır. “Lâ ilâhe illallah” kısmı etrafı siyah çizgiyle tahrirlenmiştir (şekil 61).

Katalog No	: 16
Envanter No	: 211
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Bilinmiyor
Eserin Yazı Cinsi	: Celî Sülüs-Sülüs
Ölçüsü	: Uzun: 46 cm. Gen: 36,5 cm.
Eserin Tarihi	: 20.Yy.

Tanımı : Yavruağzı renkli zemin üzerine dairesel formda celî sülüs hattı ve siyah mürekkep ile “*Bismillahirrahmanirrahim ve bihi'l-avn*” yazılıdır. Formun etrafı tekrar oval bir çerçeve içine alınmıştır. Köşelerde bitkisel motifler yer almaktadır (şekil 62).

Katalog No	: 17
Envanter No	: 212
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Bilinmiyor
Eserin Yazı Cinsi	: Nesih
Ölçüsü	: Uzun: 50 cm. Gen: 40 cm.
Eserin Tarihi	: 20.Yy.
Tanımı	: Kâğıt üzerine baskı tekniği ile “İsm-i A'zam Duası” yazılıdır (şekil 63).

Katalog No	: 18
Envanter No	: DN-1
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kâğıt - Resim
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Hamid Aytaç
Eserin Yazı Cinsi	: Nesta'lik-Sülüs- Nesih
Ölçüsü	: Uzun: 40,5 cm. Gen: 40,5 cm.
Eserin Tarihi	: 20.Yy.

Tanımı : Peygamber Efendimizin türbesi resmedilmiştir.

En üst tarafta sarı renkli zemin üzerine “Allah, Muhammed” sülüs hattıyla “Bismillâhirrahmânirrahim” nesta'lik hattıyla yazılmıştır. Sarı zemin üzerine kırmızı bordürlerle çevrilmiş yere “*Vemâ erselnâke illâ rahmeten li'l-âlemîn*” (*Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik*) “*Mâ beyne kabrî ve minberî ravza-i min riyâzi'l-cenneti*” nesih hattıyla yazılmıştır. Kırmızı bordürlerle çevrilmiş yerin sağ tarafında kalan nohudî zemin üzerine “*Ve iz ca'alnâ'l-beyte mesâbeten li'n-nâsi ve emnen ve'ttahizû min makâm-ı İbrâhîme musallâ*” Bakara Sûresi 125. âyeti yazılıdır. “*Ve iz kâle İbrâhîmu rabbic'al hâzâ beleden âminen verzuk ehlehû mine's-semerâti men âmene minhüm billâhi ve'l-yevmi'lâhiri*” Bakara 126. âyet nesih hattıyla yazılmıştır. En alt tarafta nohudî zemine “*Ve iz yerfa'u İbrâhîmu'l-kavâide mine'l-beyti ve İsmâilü rabbenâ takabbel minnâ inneke ente's-semîu'l-alîm*” Bakara Sûresi 127. âyeti yazılmıştır (şekil 64).

Katalog No	: 19
Envanter No	: 153
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kùltürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eseri Çizen	: Bilinmiyor
Ölçüsü	: Uzun: 42 cm. Gen: 35,5 cm.
Eserin Tarihi	: 20.Yy.
Tanımı	: Emir Sultan Cami'nin Kesiti (şekil 65).

4.3. III. Vitrinde Bulunan Hat Levhaları

Katalog No	: 20
Envanter No	: 64
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kumaş
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eseri İşleyen	: Servet
Eserin Yazı Cinsi	: Celî Sülüs-Sülüs
Ölçüsü	: Uzun: 79,5 cm. Gen: 52,5 cm.
Eserin Tarihi	: Hicri 1328 (M.1910)

Tanımı : Nohudi renk kumaş üzerine dört ayrı dikdörtgen kırmızı iplik ile işlemeli bordür içerisine celî sülüs hattıyla peygamber efendimiz için beyit yazılmıştır. Kumaş üzerine kırmızı iplik ve celî sülüs hattıyla “*Fahr-ı âlem enbiyânın zât-ı müstesnasıdır / Sırrı âyât-ı nübüvvet lâfzının mânasıdır / Oldular bir hüccet-i pâkize cümle enbiyâ / Hatm olub zât-ı Muhammed Mustafa imzâsıdır*” yazmaktadır. Yâdigâr-ı Servet Sene H.1328 yazılıdır. Ketebesinden Servet adlı kişi tarafından işlendiği anlaşılır. Eser ipek üzerine Çin iğnesi ve sarma teknikleri ile işlenmiştir (şekil 66).

Katalog No	: 21
Envanter No	: 67
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kumaş
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eseri İşleyen	: Bilinmiyor
Eserin Yazı Cinsi	: Celî Sülüs
Ölçüsü	: Uzun: 63 cm. Gen: 45 cm.
Eserin Tarihi	: 19. Yy.

Tanımı :Yeşil kumaş üzerine celî sülüs hattıyla “*Muhammed Aleyhisselâm*” yazılmıştır. Yazının hareketleri simli iple yapılmıştır. Yazı dikdörtgen nakış cetveli içerisine alınmış olup, köşelere köşebentler yapılmıştır. Eseri işleyeni bilinmeyen levha 19.yy'a tarihlenmektedir (şekil 67).

Katalog No	: 22
Envanter No	: 68
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kumaş
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eseri İşleyen	: Bilinmiyor
Eserin Yazı Cinsi	: Celî Sülüs
Ölçüsü	: Uzun: 68 cm. Gen: 57 cm.
Eserin Tarihi	: Hicri 1329 (M.1911)

Tanımı : Nohudi renk kumaş üzerine altın sarısı iplik ile işlenmiş celî sülüs hattıyla “*Zâlimin rişte-i ikbâlini bir âh keser / Mâni-i rızk olanın rızkını Allah keser*” (Zâlimin gelecek ümitlerini mazlumun ahı keser / Rızka mani olanın Allah'ta rızkını keser) “Sene H.1329” Osmanlı Türkçesiyle yazılmıştır. Altın sarısı, yeşil, pembe ve kahverengi iplerle çiçek motifleri ile yazı çevresi süslenmiştir. Eseri işleyeni bilinmemektedir. Eser ipek üzerine Çin iğnesi, tohum işi, yaprak dikişi, sarma ve ajur teknikleri ile işlenmiştir (şekil 68).

Katalog No	: 23
Envanter No	: 76
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Etamin
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eseri İşleyen	: Necibe
Eserin Yazı Cinsi	: Celî Sülüs
Ölçüsü	: Uzun: 67 cm. Gen: 47 cm.
Eserin Tarihi	: Hicri 1312 (M.1894)

Tanımı : Etamin kumaş üzerine yeşil iplik ile celî sülüs hattıyla “*Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh*” (Güç ve kuvvet, sadece Yüce ve Büyük olan Allah’ın yardımıyla elde edilir) “Bir ben bilirim çekdiğimi bir Allah – Dâru muallimât müdavimlerinden Necibe H.1312” yazılıdır. Eser Necibe tarafından, kanaviçe malzeme üzerine aplike işi tekniği ile işlenmiştir (şekil 69).

Katalog No	: 24
Envanter No	: 86
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kumaş
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eseri İşleyen	: Bilinmiyor
Eserin Yazı Cinsi	: Celî Sülüs
Ölçüsü	: Uzun: 65 cm. Gen: 44 cm.
Eserin Tarihi	: Hicri 1314 (M.1896)
Tanımı	: Siyah kumaş üzerine sarı iplik ve celî sülüs hattıyla “ <i>Vallâhu hayru'n-nâsırîn</i> ” (Allah yardım edenlerin en hayırlısıdır) “Sene H. 1314” yazılıdır. Eseri işleyeni bilinmeyen levha, siyah kumaş üzerine sim sarma tekniği ile işlenmiştir (şekil 70).

Katalog No	: 25
Envanter No	: 100
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kumaş
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eseri İşleyen	: Hüseyin
Eserin Yazı Cinsi	: Celî Ta'lik
Ölçüsü	: Uzun: 59,5 cm. Gen: 48 cm.
Eserin Tarihi	: Hicri 1327 (M.1909)

Tanımı : Kumaş üzerine turuncu ve sarı iplikle celî ta'lik hattıyla “*Fallâhu hayrun hâfızan ve hüve erhamu'r-râhimîn*” (Allah koruyucuların en hayırlısıdır ve o merhametlilerin en merhametlisidir) yazmaktadır. Eseri işleyen “Yadigâr-ı Hüseyin H.1327” yazılıdır (şekil 71).

Katalog No	: 26
Envanter No	: 117
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kumaş
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eseri İşleyen	: Hatice Hanım
Eserin Yazı Cinsi	: Celî sülüs – Rik'a
Ölçüsü	: Uzun: 66 cm. Gen: 61,5 cm.
Eserin Tarihi	: Hicri 1268 (M.1852)

Tanımı : Kırmızı kumaş üzerine dört satır altın sırma iplik ile işlenmiş celî sülüs hattıyla “*Ol rasûl-i müctebâ hem rahmeten lil-âlemîn / Bende medfûndur deyû eflâke fahr eyler zemîn / Ravzasın edip ziyâret dedi Cibrîl-i emîn / Hâzâ cennâtü adnin fe'dhulûhâ hâlidîn*” yazılmıştır. Ketebesinde rik'a hattıyla “Bursa taburu mülâzımlarından (teğmenlerinden) İsmail Hakkı Efendi'nin halîlesi Hatice Hanım tarafından H.1268” yazılıdır. Eser işleyen Hatice Hanım, ipek üzerine Çin iğnesi tekniği ile işlemiştir (şekil 72).

Katalog No	: 27
Envanter No	: 144
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kumaş
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eseri İşleyen	: Remziye
Eserin Yazı Cinsi	: Sülüs
Ölçüsü	: Uzun:67,5 cm. Gen: 62,5 cm.
Eserin Tarihi	: Hicri 1326 (M.1909)

Tanımı : Nohudi renk kumaş üzerine altın sırma iplik ile işlenmiş dört satır sülüs hattıyla “*Ol rasûl-i müctebâ hem rahmeten lil-âlemîn / Bende medfûndur deyû eflâke fahr eyler zemîn / Ravzasın edip ziyâret dedi Cibrîl-i emîn / Hâzâ cennatü adnin fe'dhulûhâ hâlidîn*” yazmaktadır. Ketebesinde eseri işleyen “Câriye Remziye Sene H.1326” yazılıdır. Eseri ipek üzerine sim sarma tekniği ile işlenmiştir (şekil 73).

Katalog No	: 28
Envanter No	: 184
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Ahşap kesme (Naht) Tekniği
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kùltürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Bilinmiyor
Eserin Yazı Cinsi	: Celî Sülüs
Ölçüsü	: Uzun: 60,4 cm. Gen: 41,8 cm.
Eserin Tarihi	: 19.Yy.

Tanımı : Ahşap kesme tekniğinde celî sülüs hattıyla yazılmış olup, yazı ahşap çerçeveye alınmış “*Fedâke ebî ve ummî yâ Rasûlallah*” (Anam babam sana feda olsun yâ rasulallah) yazılıdır. Levhanın köşelerinde ahşap kesme tekniğinde köşebentler yapılmıştır (şekil 74).

Katalog No	: 29
Envanter No	: 192
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Bilinmiyor
Eserin Yazı Cinsi	: Sülüs
Ölçüsü	: Uzun: 65 cm. Gen: 48 cm.
Eserin Tarihi	: 19. Yy.

Tanımı : Beyaz zemin üzerine kahverengi mürekkep ile iki satır sülüs hattıyla “*Kâle rasullullahi sallâllahu aleyhi vesellem*” *El-câru kable'd-dâri ve'r-refıku kable't-tarıkı ve'z-zâdü kable'...*” (Rasullullah şöyle buyurmuştur: Evden önce komşu, yoldan önce yol arkadaşı, yolculuktan önce yol azığı) yazılıdır. İlk satırın kenarlarına sarı yıldız çiçek motifi işlenmiştir. Yazı altın cetvelle çerçevelemiştir. Etrafı açık mavi renkle çerçevelemiştir (şekil 75).

4.4. IV. Vitrinde Bulunan Hat Levhaları

Katalog No	: 30
Envanter No	: 44
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kumaş
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Muradiye Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eseri İşleyen	: Bilinmiyor
Eserin Yazı Cinsi	: Celî Sülüs
Ölçüsü	: Uzun: 85 cm. Gen: 80 cm.
Eserin Tarihi	: 18. Yy.

Tanımı : Siyah kumaş üzerine oval bir çerçeve içerisine alınmış Türk işi tekniğinde işlemeli âyet yazılıdır. Kumaş üzerine işlemeli celî sülüs hattıyla “*Ve iz yerfa’u İbrahimi’l-kavâ’ide*” Bakara Sûresi 27. âyet yazılıdır. Kâbe örtüsünden bir parçadır ve Hz. İbrahim’in Kâbe’yi inşa etmesi anlatılmaktadır. Eseri işleyeni bilinmeyen levha 18.yy’a tarihlenmektedir. Eseri işleyeni bilinmeyen levhada çerçevenin etrafı maraş işi tekniğinde işlenmiş, bitkisel süslemelerle bezenmiştir(şekil 76).

Katalog No	: 31
Envanter No	: 73
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Seyyid Ali
Eserin Yazı Cinsi	: Celî Sülüs
Ölçüsü	: Uzun: 49,5 cm. Gen: 34 cm.
Eserin Tarihi	: Hicri 1295 (M.1878)

Tanımı : Siyah zemin üzerine beyaz mürekkep ile yazılmış celî sülüs hattıyla “*Fallâhu hayrun hâfızan ve hüve erhamu'r-râhimîn*” (Allah koruyucuların en hayırlısıdır ve o merhametlilerin en merhametlisidir) yazılı olan istifin ketebesinde Seyyid Ali H.1295 yazmaktadır. Yazının dışı beyaz bitkisel motiflerden oluşan bordür ile çevrilmiştir (şekil 77).

Katalog No	: 32
Envanter No	: 74
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Fahrettin
Eserin Yazı Cinsi	: Celî Sülüs
Ölçüsü	: Uzun: 63 cm. Gen: 44 cm.
Eserin Tarihi	: 19. Yy.
Tanımı	: Bordo zemin üzerine beyaz renkli mürekkep ile celî sülüs yazıyla “ <i>El-edebu hayrun mine 'z-zehebi</i> ” (Edeb altından hayırlıdır) Fahreddin ketebelidir yazılıdır(şekil 78).

Katalog No	: 33
Envanter No	: 96
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kumaş üzerine Ahşap (Naht)
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Bilinmiyor
Eserin Yazı Cinsi	: Sülüs
Ölçüsü	: Uzun:43,5 cm. Gen: 30,5 cm.
Eserin Tarihi	: 19. Yy.
Tanımı	: Kumaş üzerine ahşap kesme tekniği(naht) ile sülüs hattıyla “ <i>Yâ muhavvile 'l-hâli ve 'l-ahvâl havvil hâlenâ ilâ ahseni 'l-hâl'</i> ” (Ey hali ve halleri dönüştüren bizim halimizi en güzel hallere devşir) yazmaktadır (şekil 79).

Katalog No	: 34
Envanter No	: 102
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Ahşap Kesme Tekniği
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kùltürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Bilinmiyor
Eserin Yazı Cinsi	: Sùlùs
Ölçüsü	: Uzun:57 cm Gen: 57 cm
Eserin Tarihi	: 19. Yy.

Tanımı : Kare levhanın içerisinde bulunan dairevi form içerine istiflenerek naht tekniğiyle yapılarak sùlùs hattıyla “Kelime-i Tevhid”, madalyonun etrafında naht tekniği kullanılarak “Hz. Muhammed'e Medhiye” yazılıdır. Levhanın köşeleri bitkisel motiflerle süslenmiştir (şekil 80).

Katalog No	: 35
Envanter No	: 156
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Muhammed Tevfik
Eserin Yazı Cinsi	: Sülüs
Ölçüsü	: Uzun:49,3 cm. Gen: 46,3 cm.
Eserin Tarihi	: Hicri 1296 (M.1878)

Tanımı : Yazı altın cetvelle çerçevelenmiş olup bunu takip eden çivit mavi zemin üzerinde zer-endûd bitkisel motifler bulunur. Açık renk zemin üzerine dört satır şeklinde siyah mürekkep ile kâğıt üzerine sülüs hattıyla “*Gubâr-ı pâkine almam cihânı yâ Rasûlallah / Değişmem boyuna heft âsumânı yâ Rasûlallah / Düşünce teşrîfin mukaddem Âdem sulb-i pâkinden / Değişdi hayra bağ-ı cinânı yâ Rasûlallah*” “Harrerehû Hafız Muhammed Tevfik Müezzîn-i Cami-i Sultan Ahmed Hân” H.1296 yazılıdır (şekil 81).

Katalog No	: 36
Envanter No	: 157
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Seyyid Abdürrezzak
Eserin Yazı Cinsi	: Ta'lik Hattı
Ölçüsü	: Uzun: 65 cm. Gen: 61 cm.
Eserin Tarihi	: Hicri 1218 (M.1803)

Tanımı : Nohudi renk kâğıt üzerine yedi satır yazılmış osmanlıca şiir satırlar arası altın cetvelle ayrılmış ta'lik hattıyla “*Bi-hamdillah nasîb oldu ziyâret kutb-ı devrânı - Cihâna nûr-ı feyzi münteşirdir gün gibi hâlî - Emir Sultân-ı zîşâna gönülden bendelik arz et Budur yâhû sa'adet neylerim ben câh ile malı - Günâhım hadden eîzûndur kerem kıl dest-gîrîm ol - Bu İlmî kemterindir hâk-ı pâyin oldu rûmâli*” Ketebesinde “Seyyid Abdürrezzak İlmî Nakîbü'l Eşraf-ı Erzurum, mesnevihân, bende-i Hazret-i Mevlânâ” yazılıdır. Yazının etrafında mavi zemin üzerine yaprak motiflerinden oluşan altın bir cetvel dışında bu cetveli takip eden ikinci cetvelin köşeleri geç rokoko tarzında süslenmiş köşeliklere sahiptir. Ketebe satırı yer yer zer-endûd bitkisel motiflerle süslenmiştir (şekil 82).

Katalog No	: 37
Envanter No	: 159
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Ahşap üzerine kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Mehmet Hayri min telâmiz-i İsmail Zühdi
Eserin Yazı Cinsi	: Celî Sülüs- İcâze
Ölçüsü	: Uzun: 48 cm. Gen: 35 cm.
Eserin Tarihi	: Hicri 1222 (M.1808)
Tanımı	: Perdeli levha olarak yapılmıştır. Levhada sağdan sola olarak celî sülüs hattıyla “ <i>Ve kefâ billâhi şehiden Muhammedün Rasulullah</i> ” <i>Ketebühü Mehmet Hayri min telâmiz-i İsmail Zühdi Rahimehullâhu aleyh</i> ” yazılıdır. Büyük dairevi alan içerisinde celî sülüs besmele-i şerife, küçük dairevi alanlar içerisinde Allah, Muhammed, Ebubekir, Osman, Hasan, Hüseyin, Ali, yazmaktadır. Kırmızı, mavi, yeşil, sarı renkli bitkisel çiçek motifleriyle ve stilize çiçek motifleri ile süslenmiştir (şekil 83).

Katalog No	: 38
Envanter No	: 175
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kumaş
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eseri İşleyen	: Meliha
Eserin Yazı Cinsi	: Sülüs
Ölçüsü	: Uzun: 62 cm. Gen: 48 cm.
Eserin Tarihi	: Hicri 1330 (M.1911)

Tanımı : Nohudi renk kumaş üzerine altın sarısı ipe işlenmiş iki satır şeklinde sülüs hattıyla Cenab-ı Hakk'a yazılmış bir metindir. “*Hak taâlâ azamet âleminin pâdişehi / Lâ-mekândır olamaz âleminin taht-gehi*”; “Bursa İnas Rüşdiyesi talebesinden 101 numaralı Meliha Sene H.1330” yazılıdır. Eseri ipek üzerine sim sarma tekniği ile işleyen Meliha’dır (şekil 84).

Katalog No	: 39
Envanter No	: 181
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kumaş
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eseri İşleyen	: Nâciye
Eserin Yazı Cinsi	: Ta'lik
Ölçüsü	: Uzun: 55 cm. Gen: 44 cm.
Eserin Tarihi	: 1926

Tanımı : Nohudi renk kumaş üzerine kahverengi iplik ve ta'lik hattıyla Besmele-i Şerif yazılmıştır. Yazının etrafında ve alt kısımda kurdeleden çıkan karanfil ve çiçek dalları ile süslenmiştir. Süsleme sarı iplik ile yapılmıştır. Eser Çin iğnesi, koton sarma ve yalancı ajur teknikleriyle işlenmiştir. Eseri işleyen “Naciye 1926” yazılıdır (şekil 85).

Katalog No	: 40
Envanter No	: 177
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eseri İşleyen	: Mustafa Bağdadi
Eserin Yazı Cinsi	: Celî Sülüs - İcâze
Ölçüsü	: Uzun: 51 cm. Gen: 48 cm.
Eserin Tarihi	: 19.Yy.

Tanımı : Kâğıt üzerine siyah mürekkep ile celî sülüs hattıyla “*Allah celle celâluhû*”, ketebesinde ise icâze hattıyla “Hüdâvendigâr Vilayetinden Sâdika yapmıştır” Ketebesinde Mustafa Bağdadi yazılıdır. Kenar bordürü tezhipli ve altın yıldız bezeme ile bitkisel motiflerle bezenmiştir (şekil 86).

Katalog No	: 41
Envanter No	: 43
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kâğıt- Resim
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Muradiye Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Çizimi Yapan	: Mustafa Kâmil
Eserin Yazı Cinsi	: Rik'a-Sülüs
Ölçüsü	: Uzun: 74 cm. Gen: 53 cm.
Eserin Yazım Tarihi	: Hicri 1302 (M.1898)

Tanımı : Dikdörtgen bir çerçeve içerisinde Mekke-i Mükerreme ve Kâbe resmi vardır. Resmin altında nohudi renk zemin üzerine “(H.1302) Eski Saray’ın Mercan kapısı sırası dükkânlarından Ali Paşa’nın konağı karşısı 18 numaralı mülkiye muallimin mekteplerinden Hulusi Efendi’nin matbaasında fotoğraf vasıtasıyla imal olunan, yaldızlı ve sadeli olarak fotoğrafla çoğaltılmıştır” rik’a hattıyla yazılmıştır (şekil 87).

4.5. V. Vitrinde Bulunan Hat Levhaları

Katalog No	: 42
Envanter No	: 34
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Yesârîzâde Mustafa İzzet
Eserin Yazı Cinsi	: Celî Ta'lik
Ölçüsü	: Uzun: 98,5 cm. Gen: 45 cm.
Eserin Tarihi	: 19. Yy.

Tanımı : Yazı siyah zemin üzerine zer-endûd celî ta'lik hattıyla “*Ve kefâ billâhi şehîden Muhammedün Rasullullah*” (Şahit olarak sana Allah'ın resulü yeter) yazılıdır. Ünlü bir hattat olan “El-fakir Yesârîzâde Mustafa İzzet”in eseridir. Yazının etrafı altın bir cetvel ile çevrilmiş olup onu takip eden kısım zer-endûd bitkisel yapraklardan oluşan bir cetvele daha alınmıştır. Bu cetvelin dışı ise rokoko üslubunda bitkisel motiflerle süslenmiştir (şekil 88).

Katalog No	: 43
Envanter No	: 47
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Muradiye Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Kazasker Mustafa İzzet
Eserin Yazı Cinsi	: Celî Sülüs
Ölçüsü	: Uzun: 90 cm. Gen: 36 cm.
Eserin Tarihi	: 19.Yy.

Tanımı : Siyah zemin üzerine zer-endûd celî sülüs hattıyla besmele yazılmış olup etrafı altın cetvelle çerçevelemiştir. Keşidesinin üzerinde küçük bitkisel motif bulunmaktadır. Ketebesinde Kazasker Mustafa İzzet yazılıdır (şekil 89).

Katalog No	: 44
Envanter No	: 77
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kumaş
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Abdullah Rıza
Eserin Yazı Cinsi	: Celî Sülüs
Ölçüsü	: Uzun: 82 cm. Gen: 57,5 cm.
Eserin Tarihi	: 19.Yy.

Tanımı : Fıstıki renkte kumaş üzerine iki satır şeklinde celî sülüs hattıyla “Âyet el-Kürsî” sol tarafta “Medine” sağ tarafta “Kâbe” tasviri arasında ise Âyet el-Kürsî'nin ilk ayeti aynalı yazı ile yazılıdır. Ketebesinde Medîne-i Münevvere hattatlarından Abdullah Rıza yazılıdır (şekil 90).

Katalog No	: 45
Envanter No	: 166
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Ahşap üzerine kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Bilinmiyor
Eserin Yazı Cinsi	: Nesih
Ölçüsü	: Uzun: 57,5 cm. Gen: 35,5 cm.
Eserin Tarihi	: 19. Yy.

Tanımı : Nesih hattıyla yazılmış secere yani soy ağacı yazılıdır. Üst kısımda alınlık kısmı vardır. Orta kısımda ağaç gövdesi tasviri yapılarak yapraklar içerisine isimler yazılmıştır. Yer yer yazıların silindiği görülmektedir. Bitkisel motifler ağırlıktadır (şekil 91).

4.6. VI. Vitrinde Bulunan Hat Levhaları

Katalog No	: 46
Envanter No	: 60
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Bakkal Arif Efendi
Eserin Yazı Cinsi	: Celî Sülüs
Ölçüsü	: Uzun: 97 cm. Gen: 53,5 cm.
Eserin Tarihi	: Hicri 1305 (M.1887)

Tanımı : Siyah zemin üzerine zer-endûd tekniğinde yazılmış celî sülüs hattıyla Hz. Yunus'un duası “Kâğıt üzerine “*Lâ ilâhe illâ ente subhâneke innî küntü mine'z-zâlimîn*” (Senden başka ilah yoktur, seni tesbih ederim. Muhakkak ki ben zalimlerden oldum) yazılıdır. Yazı zer-endûd yaprak motiflerinden oluşan bir cetvel içerisine alınmıştır. Bu cetvelin dışında kalan ikinci cetvelin köşeleri geç rokoko zer-endûd süslenmiş köşeliklere sahiptir. Bu süslemeleri takip eden kısım beyaz trilin çizgisiyle çerçevelenmiştir. Bordürün çevresi çiçek motifleriyle süslenmiştir. Ketebesinde Bakkal Arif Efendi H. 1305 yazılıdır (şekil 92).

Katalog No	: 47
Envanter No	: 114
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Bilinmiyor
Eserin Yazı Cinsi	: Celî Ta'lik
Ölçüsü	: Uzun: 101 cm. Gen: 40 cm.
Eserin Tarihi	: 19. Yy.

Tanımı : Siyah renkli zemin üzerine zer-endûd tekniğinde celî ta'lik hattıyla “*Ve men lem yahkûm bimâ enzelellâhu feulâike hümü'l-fâsikûn*” (Kim ki Allah'ın indirdiği ile hükmetmezse onlar fâsikların ta kendileridir) Mâide Sûresi 47. âyet yazılmıştır. Yazının etrafı altın cetvelle çevrilmiştir (şekil 93).

Katalog No	: 48
Envanter No	: 158
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Mehmet Dede
Eserin Yazı Cinsi	: Celî Sülüs
Ölçüsü	: Uzun: 109 cm. Gen: 45 cm.
Eserin Tarihi	: Hicri 1210 (M.1796)

Tanımı : Kâğıt üzerine siyah mürekkep ile celî sülüs hattıyla “Kelime-i Tevhîd” İcâze hattıyla ketebesinde “Eser-i Hâmî Mehmet Dede / Pîr Abdülkadir himmet ede” Sene H.1210 Ramazan-ı Şerif” yazılmıştır. Yazının aralarında küçük ağaç dallarına süsleme unsuru olarak yer verilmiştir (şekil 94).

4.7. VII. Vitrinde Bulunan Hat Levhaları

Katalog No	: 49
Envanter No	: 46
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Muradiye Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Hatipzade Mehmed
Eserin Yazı Cinsi	: Celî Ta'lik
Ölçüsü	: Uzun: 62 cm. Gen: 33 cm.
Eserin Tarihi	: Hicri 1269 (M.1852)

Tanımı : Yeşil zemin üzerine siyah mürekkep ile celî ta'lik hattıyla dikdörtgen bordür içerisine alınmış “*Ed-dünya mezra'atü'l- ahireti*” (Dünya ahiretin tarlasıdır) yazılmıştır. Ketebehü El-Fakîr Hatipzâde Mehmed Nurî gafarâllâhu lehû selh-i Safer sene 1269 yazılıdır. Ketebe yazının alt tarafında bitkisel motif ile çerçeve içine alınmıştır. Yazının etrafında iki altın cetvel arasında pembe renkten oluşan üçüncü bir cetvele sahiptir. Yer yer bitkisel motiflere yer verilmiş (şekil 95).

Katalog No	: 50
Envanter No	: 72
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Abdurrahman Nahim
Eserin Yazı Cinsi	: Ta'lik
Ölçüsü	: Uzun: 70,5 cm. Gen: 37,5 cm.
Eserin Tarihi	: 19. Yy.

Tanımı : Nohudi zemin üzerine siyah mürekkep ile yazılmış iki satır olarak ta'lik hattıyla kâğıt üzerine “*Veliyyullah-ı ekberdir Emir Sultân-ı âlîşan / Diyâr-ı Rûma kutb oldur aleyhirrahmetir-rahmân / harrere Abdurrahmân*” yazmaktadır. Yazı ortadan altın cetvel ile ayrılmıştır. Ketebesi sol tarafta kartuş içine alınmıştır. Ketebesinde “Harrerehu Abdurrahman Nahim” yazılıdır. Yazının etrafında altından cetvel vardır. Onu takip eden siyah zemin üzerinde cetvelin dışında yer alan ikinci cetvelin köşeleri geç rokoko tarzda zer-endûd süslenmiş köşeliklere sahiptir (şekil 96).

Katalog No	: 51
Envanter No	: 85
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kumaş
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eseri İşleyen	: Züleyha Hanım
Eserin Yazı Cinsi	: Rik'a
Ölçüsü	: Uzun: 60,7 cm. Gen: 37,8 cm.
Eserin Tarihi	: 19.Yy.

Tanımı : Nohudi renk kumaş üzerine altın yaldızlı iple iki satır rik'a hattıyla “*Amân lâfzı senin ism-i şerifinle müsâvîdir / Anınçün âşkın zikri amândır yâ rasûlallah*” yazmaktadır. Eseri işleyen “Dâru muallimât beşinci talebelerinden Züleyha Hanım” yazmaktadır. 19. yy'a tarihlenen levha, kumaş üzerine Maraş işi tekniği ile işlenmiştir (şekil 97).

Katalog No	: 52
Envanter No	: 180
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kumaş
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eseri İşleyen	: Bilinmiyor
Eserin Yazı Cinsi	: Sülüs
Ölçüsü	: Uzun: 57 cm. Gen: 40 cm.
Eserin Yazım Tarihi	: 19.Yy.

Tanımı : Çivit mavi kumaş üzerine tel kırma, kuş gözü, zincir dikişi ve iğne ardı teknikleriyle işlenmiş iki satır sülüs hattıyla “*Beher iki cihân içre murâdım ol Hudâ'dandır / Ümidim rûz-ı mahşerde Muhammed Mustafâ'dandır*” yazılıdır. 19. yy'a tarihlenen yazı çerçeve içerisine alınmış olup, eseri işleyeni bilinmemektedir (şekil 98).

Katalog No	: 53
Envanter No	: 198
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Râkım-ı Erzurûmî
Eserin Yazı Cinsi	: Ta'lik
Ölçüsü	: Uzun: 66 cm. Gen: 34 cm.
Eserin Tarihi	: 19. Yy.

Tanımı : Nohudi renkli zemin üzerine siyah renkli bir mürekkep ile yazılmış ta'lik hattıyla “*Hulûs-ı kalb ile eyle ziyaret şems-i sultanı / Var ise maksadın âhid gibi ey dil-huvânî*” “Ketebehû Râkım Erzurûmî” yazılıdır. Yazı siyah çerçeve içerisine alınmıştır (şekil 99).

4.8. VIII. Vitrinde Bulunan Hat Levhaları

Katalog No	: 54
Envanter No	: 29
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Nazım
Eserin Yazı Cinsi	: Celî Sülüs- Sülüs
Ölçüsü	: Uzun: 74 cm. Gen: 46 cm.
Eserin Tarihi	: 19. Yy.

Tanımı: : Siyah zemin üzerine zer-endûd tekniğiyle celî sülüs hattıyla “Kelime-i Tevhîd” “*Fa'lem ennehû Lâ ilâhe illallah Muhammedün rasûlullah*” ketebesinde “Nâzım” yazılıdır. Yazıyı çevreleyen dikdörtgen altın cetvelin dış kısmında bitkisel süslemelere yer verilmiştir (şekil 100).

Katalog No	: 55
Envanter No	: 178
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Etamin
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eseri İşleyen	: Mükerrerem
Eserin Yazı Cinsi	: Sülüs- Nesih
Ölçüsü	: Uzun: 55,7 cm. Gen: 39,3 cm.
Eserin Tarihi	: Hicri 1308 (M.1890)

Tanımı : Sülüs hattıyla iki satır olarak çin iğnesi tekniğiyle işlenerek Cenab-ı Hakk'a dua yazılmıştır. Etamin kumaş üzerine bordo renk iplik ile “*Îlâhî ente rahmânî ricâî minke gufrânî velâ te’huz bi-isyânî ve kemmil külli noksanî*” (Îlâhî sen benim Rabbimsin / Senden dileğim beni bağışlamandır / ve benim her eksikliğimi tamamla / Ve beni isyanlarımdan dolayı hesaba çekme) yazmaktadır. Yazının ortasında yatay olarak nesih hattıyla oval yeşil bitkisel çerçeve içine alınmış ketebe ve tarih kısmında “Bursa İnas Mektebi Rüştüyesinde 4.sınıf talebesi Mükerrerem Câriyeleri Sene 1308” yazılıdır. Çin iğnesi tekniği ile işlenmiştir. Oval çerçevenin sağ ve sol tarafında yeşil bitkisel motif yerleştirilmiştir (şekil 101).

Katalog No	: 56
Envanter No	: 179
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Bilinmiyor
Eserin Yazı Cinsi	: Ta'lik
Ölçüsü	: Uzun: 63 cm. Gen: 43 cm.
Eserin Tarihi	: 19. Yy.
Tanımı	: Firuze zemin üzerine ta'lik hattıyla ve sarı renkle yazılmış besmeledir. Besmelenin etrafında üç adet kırmızı çiçek resmedilmiştir (şekil 102).

Katalog No	: 57
Envanter No	: 182
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Bilinmiyor
Eserin Yazı Cinsi	: Sülüs – Celf Sülüs
Ölçüsü	: Uzun: 68 cm. Gen: 57 cm.
Eserin Tarihi	: Hicri 1379 (M.1959)
Tanımı	: Kâğıt üzerine siyah kalemle sülüs hattıyla “Besmele ve celf sülüs hattıyla Kelime-i Tevhîd” Sene H. 1379 yazılıdır(şekil 103).

Katalog No	: 58
Envanter No	: 185
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Ahşap Kesme (Naht) Tekniği
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kùltürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Bilinmiyor
Eserin Yazı Cinsi	: Celî Sülüs
Ölçüsü	: Uzun: 48,5 cm. Gen: 50,5 cm.
Eserin Tarihi	: 20. Yy.
Tanımı	: Siyah zemin üzerine ahşap kesme tekniği (naht) ile celî sülüs hattıyla “ <i>Yâ Hâfız</i> ” armudî şeklinde yazılmıştır. Yazı kare bir çerçeve içine alınmıştır (şekil 104).

Katalog No	: 59
Envanter No	: DN-2
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Mehmet Şefik Efendi
Eserin Yazı Cinsi	: Celî Sülüs- Sülüs
Ölçüsü	: Uzun: 30 cm. Gen: 39,4 cm.
Eserin Tarihi	: Hicri 1327 (M.1909)

Tanımı : Dikdörtgen kâğıdın ortasındaki oval siyah zemin üzerine celî sülüs hattıyla “*Aman mürüvvet yâ evvelîn ve'l-ahirîn*” yazılıdır. Armudi formun alt kısmının sağ ve sol tarafında Osmanlıca “*Amân lafzı senin ism-i şerîfinle müsâvidir Anınçün 'âşıkın zikri amândır yâ Resûlallâh*” sülüs hattı ile yazılmıştır. Nohudi renkli kâğıdın sağında “İkinci Ordu-yı Osmânî Levâzım Dâiresi ikinci şubesi sınıf-ı evvelinden mütekâit Mehmet Necîb Efendi'nin”, solunda “Bursa'da medfûn Emir Sultan Mehmet Şemseddin Buhari K.S hediyesidir” yazılıdır. Nohudi renk kâğıdın sağ ve soldaki yazıların ortasında ise H. 5 Şaban 1327 yazılıdır. Dikdörtgen kâğıdın ortasındaki oval siyah zemin üzerine sülüs hattı ile besmele ve âyet yazılıdır (şekil 105).

4.9. IX. Vitrinde Bulunan Hat Levhaları

Katalog No : 60

Envanter No : 95

Eserin Adı ve Cinsi : Levha – Ahşap

Eserin Temin Edildiği Yer : Bursa Vakıf Kültürü Müzesi

Eserin Geldiği Yer : Emir Sultan Camii

Eserin Cami'ye Geliş Şekli : Bağış

Eserin Hattatı : Bilinmiyor

Eserin Yazı Cinsi : Celî Sülüs

Ölçüsü : Uzun:48,3 cm. Gen: 33,2cm.

Eserin Tarihi : Hicri 1221 (M.1807)

Tanımı : Ahşap üzerine siyah zeminde celî sülüs hattıyla “*Yâ rûşen-i gülşeni*” Hicri 1221 yazılıdır. Yazı belli bir çerçeve içine alınmıştır (şekil 106).

Katalog No	: 61
Envanter No	: 189
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Ahşap üzerine kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Ahmet Muhammed
Eserin Yazı Cinsi	: Celî Sülüs
Ölçüsü	: Uzun:46,2 cm. Gen: 36,5 cm.
Eserin Tarihi	: Hicri 1220 (M.1805)
Tanımı	: Ahşap üzerine kâğıda celî sülüs hattıyla müsennâ üslûbunda “ <i>Hî</i> ” ketebesinde “Ahmet Muhammed sene H.1220” yazılıdır. Yazının orta ve üst bölümde madalyon süsleme vardır (şekil 107).

4.10. X. Vitrinde Bulunan Hat Levhaları

Katalog No	: 62
Envanter No	: 170
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Ahşap üzeri kat'ı
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Bilinmiyor
Eserin Yazı Cinsi	: Celî Sülüs
Ölçüsü	: Uzun: 99 cm. Gen: 68 cm.
Eserin Tarihi	: 19. Yy.

Tanımı : Ahşap üzerine kat'ı tekniğinde yapılmıştır.

Levha'nın ortası üç adet daireden ve çeşitli formlarda geometrik rozetlerden oluşan bölümleri ayrılmıştır. Eserin orta kısmının sağ ve sol yanları üç adet kartuşa bölünmüş olup içerisinde yazılar okunamamaktadır. Üst bölüm dört adet kartuşa bölünmüştür. Bütün rozet ve kartuşların etrafı ve altın cetvelle çerçevelenmiştir. Kâğıtları büyük ölçüde dökülmüş olup, eser çok tahrip olduğu için yazılar okunamamıştır. Kâğıtla ajur tekniğinde parça parça yerleştirilmiştir. Kâğıtların kenarları bitkisel motiflerle süslenmiştir (şekil 108).

Katalog No	: 63
Envanter No	: 171
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Ahşap üzeri kat'ı
Eserin Temin Edildiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Mehmed el Feridü'l- Karamani
Eserin Yazı Cinsi	: Sülüs
Ölçüsü	: Uzun: 102 cm. Gen: 68,5 cm.
Eserin Tarihi	: Hicri 1223 (M.1801)

Tanımı : Ahşap açık renk zemin üzerine kat'ı tekniği ile yapılmış armudî rozetler içerisinde sülüs hattıyla “*Muhammed – Mâşâallah - Bârekallah*” “*El hâc Mehmed el Feridü'l-Karamani H.1223*” yazılıdır. İmza kısmında renkli kâğıtla ajur tekniğinde yerleştirilmiş aralarında bitkisel bezeme vardır. Levhada yer yer armudî rozet yerleştirilmiştir. Geriye kalan kısımlar çeşitli bitkisel motiflerle doldurulmuş olup levha çok hasar görmüştür (şekil 109).

XI. Bursa Ulu Camii Bölümünde Bulunan Hat Levhaları

Katalog No	: 64
Envanter No	: 42
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Zahireci
Eserin Yazı Cinsi	: Celî Sülüs- Sülüs
Ölçüsü	: Uzun: 103,4 cm. Gen: 83,2 cm.
Eserin Tarihi	: Hicri 1290 (M.1868)

Tanımı : Açık renk zemin üzerine siyah mürekkep ile celî sülüs hattıyla “*Yâ Hazret-i Pîr Emir Sultan Mehmed Şemseddin El-Buhârî Kaddesallahu Sırrahu*” yazılıdır. Ketebesinde sülüs hattıyla “El Fakîr Zahîreci H.1290” yazmaktadır. Etrafı sülyen ve altın cetvelle cetvellenmiş yeşil zemin üzerine zer-efşân atılmıştır (şekil 110).

Katalog No	: 65
Envanter No	: 66
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kumaş
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eseri İşleyen	: Bilinmiyor
Eserin Yazı Cinsi	: Celî Sülüs
Ölçüsü	: Uzun: 78,8 cm. Gen: 63 cm.
Eserin Tarihi	: 19. Yy.

Tanımı : Nohudi renkli bir kumaş üzerine sarı iplik ile celî sülüs hattıyla “*Bir günâh etse kişi bir gün bin âh etmek gerek / Bin günâhım var ilâhi bir gün âhım yok benim*” yazılıdır. Yazının etrafı yeşil renkli ipele stilize bitkisel motiflerle çevrilmiştir. Eseri işleyeni bilinmeyen levha, ipek üzerine Çin iğnesi, tohum işi ve iğne ardı teknikleri ile işlenmiştir(şekil 111).

Katalog No	: 66
Envanter No	: 139
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Bilinmiyor
Eserin Yazı Cinsi	: Celî Sülüs
Ölçüsü	: Uzun: 100 cm. Gen: 62 cm.
Eserin Tarihi	: 19. Yy.

Tanımı : Ahşap siyah zemin üzerine zırnık ile celî sülüs hattıyla “*İnnehû min Süleymâne ve innehû Bismillâhirrahmânirrahîm fetebârekallâhu ahsenü'l-hâlıkîn*” “*Muhakkak ki o Süleyman'dandır ve o besmeledir*” yazılıdır. Levhanın iki yanında sarı ve yeşil renkli buketler bulunmaktadır (şekil 112).

Katalog No	: 67
Envanter No	: 143
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Süleyman Şükrü
Eserin Yazı Cinsi	: Celî Sülüs- Sülüs
Ölçüsü	: Uzun: 150 cm. Gen: 69 cm.
Eserin Tarihi	: Hicri 1243 (M.1828)

Tanımı : Nohudi renk zemin üzerine siyah mürekkep ile yazılmış celî sülüs hattıyla besmele-i şerif yazılmıştır. Besmele formunun içerisine beyaz mürekkep ile “Tebâreke sûresi” yazılmıştır. Ayrıca levhanın içerisinde siyah zemin üzerine beyaz mürekkep ile yazılmış dairesel formda “*Allah, Muhammed, Ebubekir, Osman, Ali, Kasım, Hüseyin, Hasan*” yazmaktadır. “*Muhammed, Ebubekir ve Osman*” rozetlerinin etrafı hilal şeklinde bitkisel buketlerle süslenmiştir. Yazının etrafı altın cetvelle çevrilmiştir. Dikey harflerin birbirine bağlanmasıyla oluşturulan yazı kuşaklarının içerisinde sülüs hattıyla mülk sûresi yazılmıştır. Ayrıca altın zemin üzerine mavi mürekkep ile süslenmiş köşebentler vardır. Madalyonlar içerisinde “Hülefâ-i Râşidîn” isimleri sülüs yazı ile yazılmış ve çiçek buketleri ile süslenmiştir. Ketebesini levhanın sol alt köşesinde olup armudî mavi zemin üzerine beyaz mürekkep ile yazılmıştır. Ketebenhü “El Fakîr, Es-Seyyid, Eş-Şeyh, El Hâc Ali, Er-Rıfâî El Ferdî min telâmîz-i Süleyman Şükrü Müntehir izni ve şeref B-Gelibolu 1243” yazılıdır (şekil 113).

Katalog No	: 68
Envanter No	: 187
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kumaş
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eseri İşleyen	: Remziye
Eserin Yazı Cinsi	: Sülüs
Ölçüsü	: Uzun: 82,8 cm. Gen: 63,9 cm.
Eserin Tarihi	: Hicri 1326 (M.1904)

Tanımı : Nohudi renkli kumaş üzerine hattıyla Besmele-i Şerif yazılmıştır. Basmelenin etrafı yoğun bir şekilde çiçekli motiflerle süslenmiştir. Ketebesinde “Câriye Remziye H. 1326” yazılıdır. Eseri işleyen Remziye, ipek üzerine Çin iğnesi, tohum işi, yaprak dikişi ve sarma teknikleri ile işlemiştir (şekil 114).

Katalog No	: 69
Envanter No	: 32
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Ahşap
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Mustafa
Eserin Yazı Cinsi	: Celî Sülüs
Ölçüsü	: Uzun: 273 cm. Gen: 70 cm.
Eserin Tarihi	: Hicri 1261 (M. 1845)

Tanımı : Lâcivert zemin üzerine zırnık yazı ile celî sülüs hattıyla “*Subhânallâhi ve bihamdihi subhânallâhil-azîm sadaka rasûlullah*” (Allah’a hamd ederek onu noksanlıklardan tenzih ederim) yazılıdır. Ketebehû Mustafa “Fi 21 Ramazan sene H. 1261” yazılıdır. Aralarda bitkisel motiflere yer verilmiştir (şekil 115).

Katalog No	: 70
Envanter No	: 193
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kumaş
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eseri İşleyen	: Fatma Şehnâz
Eserin Yazı Cinsi	: Sülüs
Ölçüsü	: Uzun:34,1 cm. Gen: 49,5 cm.
Eserin Yazım Tarihi	: 19. Yy.

Tanımı : Yeşil kumaş üzerine sarı iplik ile sülüs hattıyla “*Garîk-ı bahr-ı isyânem dâhilek yâ Rasûllallah*” (İsyân denizine boğulmuşum yardım et ya Rasûllallah) yazılıdır. Ketebesinde eseri işleyen “Fatih İnâs Rüşdiyesi talebelerinden Fatma Şehnâz” yazılıdır. 19. yy’a tarihlenen levha, ipek üzerine Çin iğnesi tekniği ile işlenmiştir (şekil 116).

Katalog No	: 71
Envanter No	: 195
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kumaş
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eseri İşleyen	: Bilinmiyor
Eserin Yazı Cinsi	: Celî Sülüs- Sülüs
Ölçüsü	: Uzun: 77,3 cm. Gen: 83 cm.
Eserin Tarihi	: 19. Yy.

Tanımı : Mescidi Nebevi örtüsüdür. Yeşil kumaş üzerine beyaz iplik ile âyet yazılmıştır. Kelime-i tevhîd'in hemen altındaki yazı kuşağında yeşil kumaş üzerine beyaz iplik ile Ahzâb sûresi 56. âyet ve hemen onun altında salavât-ı şerîfe yazmaktadır. Kelime-i tevhid'in hemen üstündeki yazı kuşağında Ahzâb sûresi 40. âyet ve üstünde de salavât-ı şerîfe yazmaktadır. Orta kısım tahrip olmuştur. Eser jakar tekniği ile işlenmiş olup, işleyeni bilinmeyen levha 19.yy'a tarihlenmektedir (şekil 117).

Katalog No	: 72
Envanter No	: 39
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kumaş
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin İşleyen	: Hakkı
Eserin Yazı Cinsi	: Ta'lik
Ölçüsü	: Uzun:210 cm. Gen: 65 cm.
Eserin Tarihi	: Hicri 1374 (M.1954)

Tanımı : Sarı renkli kumaş üzerine yeşil iplik ile ta'lik hattıyla “*Yâ Erhamerrahimîn irhamnâ*” (Ey merhametlilerin en merhametlisi bize rahmet et) yazılıdır. Ketebesinde “Amel-i Hakkı sene H.1374” yazılıdır. Eserin işleyeni Hakkı olup, eser boncuk işleme tekniği ile işlenmiştir. Ketebesi armudi form içine alınmıştır (şekil 118).

Katalog No	: 73
Envanter No	: 38
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Muradiye Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Rüşdi El Fakîr ed'afü'l-Küttâb
Eserin Yazı Cinsi	: Celî Sülüs
Ölçüsü	: Uzun: 72 cm. Gen: 76 cm.
Eserin Tarihi	: H. 1297 (M.1880)

Tanımı : Celî sülüs hattıyla dairesel satır üzerinde yazılan metinde dikey harflerin birbirine bağlanmasıyla sekiz kollu yıldız motifi oluşturulmuştur. Açık zemin üzerine siyah mürekkep ile sekiz kollu yıldızdan oluşan rozet formunun ortasına zer-endûd ile Lafza-i Celâl yazılmıştır. Bu yazıyı daire formunda “Amme Sûresi” takip etmektedir. Yazının köşeleri rokoko çiçek buketleriyle süslenmiş ve bitkisel motiflerden oluşan kare bir cetvel içerisine alınmıştır. Bunu takip eden kısımda açık pembe zemin üzerine rokoko üslubunda bezemeler vardır. Ketebe altın yıldız ile kartuş içine alınmıştır. Ketebesinde “Rüşdi El Fakîr Ed'afül Küttâb sene H. 1297 yazılıdır. Kare bordür içerisine esmâü'l-hüsna dairevi şekilde yazılarak form oluşturulmuştur (şekil 119).

Katalog No	: 74
Envanter No	: 161
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Ahşap üzerine kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Bilinmiyor
Eserin Yazı Cinsi	: Celî Ta'lik
Ölçüsü	: Uzun: 109 cm. Gen: 86 cm.
Eserin Tarihi	: 19. Yy.

Tanımı : Levhanın en üst kısmında kare bordür içerisinde maşallah yazılıdır. Yazının hemen altında ahşap üzerine celî ta'lik yazı ile çift sıra dokuz satır şeklinde “*Yüzün sür hâk-i pâ-y-ı hazret-i sultân [Emîr'e] gel / Yuyam dîrsen dil-i âlûdeden çirkâb hâşâ ki / Nisâr ît nakd-i cânı âsitânından ..... / Safâ-yı aşk-ı rûhânî virir bu türbe-i [pâkî] / Geçer kalb-i züyûfâtı anın dergâh-ı feyzinde / Eger iksîr ararsan işte bu altûn ider hâki / Budur sultân-ı kutb-ı taht u tâc ü mülk-i istiğnâ / Fûrûg-ı sûziş-i aşkı serâser tutdı eflâki / Budur dergâh-ı âlî pîşuvâ-yı mürşid-i uşşâk / Bunu böyle görür dinmek kim olsa hasm-ı derrâki / Ziyâret eyleyüb gel dergehinden eyle istimdâd / Vücûdın mahv u müstağrak gönülden eyle idrâki / Cenâb-ı hazret-i fahr-ı cihân aşkına dil-hûş ît / Kamû zârı ve mücrim dergehinde sînesi çâki / Kelâm-ı sırr-ı “lâ havfun aleyhim” bunda zâhirdir / İder ihsân ehlullâh kuluna eylemez bâkî / Bu benden Râşid'e eyle şefâ'at ceddin aşkîcün / Muharrer eyledi pür mürde hâlin kilik-i çâlâkî” Emir Sultan'a yazılmış bir şiir yer almaktadır(şekil 120).*

Katalog No	: 75
Envanter No	: 162
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Ahşap üzerine kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Bilinmiyor
Eserin Yazı Cinsi	: Celî Ta'lik
Ölçüsü	: Uzun: 104,5 cm. Gen: 57 cm.
Eserin Tarihi	: 19. Yy.

Tanımı : Dikdörtgen levhanın alınlık kısmında palmetler ve 'yâ nebiyy' Allah' yazılıdır. Ahşap üzerine kâğıda yazılmış celî ta'lik yazı ile ve eğik bir açıyla on bir satır halinde *Şefâ'at Yâ Rasûlallah / Hüve'l-Müste'ân / Emîr Sultân-ı Şemseddin Muhammed fer'-i adnânî / Vişâhî's-sadr-ı ashâb-ı velâyet gavs-i rabbânî / Meşâmm-ı câna fâyh bûy-ı tayyib tıyn-i mahtûmı / Bu hazret sıbt-ı haydar âl-i hatmetden şeref-kânı / Hakikat şâhid-i ma'nâ-yı câmi' mahfili's-sinnî / Mesâbih-i hudâdan bir mücessem rûh-ı nûrânî / Buhâr-ı feyz-i isrâr-ı tecellîye varır zâhir / Velî dergâhı âgâhın makâm-ı zevk u ceddânî / Turâb-ı türbesin her ne idüb bul kurretü'l-aynî / Yüzün sür meşhede râgıb ..... irfânı*) Osmanlıca beyitler yazılıdır(şekil 121).

Katalog No	: 76
Envanter No	: 169
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Ahşap üzerine kâti
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Bilinmiyor
Eserin Yazı Cinsi	: Sülüs- Celî Ta'lik
Ölçüsü	: Uzun: 88 cm. Gen: 77,5 cm.
Eserin Tarihi	: 19. Yy.

Tanımı : Tarikat silsilesi pano içerisinde yazılmıştır. Orta göbek kısmında bitkisel motifler vardır. Kenar bordürler yeşil, orta kısım beyaz renkte oluşmuştur. Sülüs hattıyla ortada “Hülafa-i Raşidin” madalyonlar içerisinde yazılmıştır. Dört ayrı köşede üçgen şekiller içerisinde tarikat şeyhlerinin isimleri sülüs hattıyla yazılıdır. Tarikat şeyhlerinin isimleri “*Ahmed er-Rufaî, Abdülkâdir-i Geylânî, İbrahim Dessûkî, Ahmet Bedevî*” yazılıdır. Ortada *Muhammed (s.a.v), dört halife ve yeşil zemin üzerine celî ta'lik hattıyla Besmeleyle açılır her rûz-ı şeb dergâhımız / Yevm-i cum'a mâ hasıl icrâ olur erkânımız / Yâ hazret-i Seyyid Sultân Ahmed er-Rifâ'î kuddise sırrahu'l-âlî / Zikr-i evvel okunur evrâdile ezkârımız / Leyle-i kadre müşâbih zikrile meydânımız / Yâ hazret-i Seyyid Sultân Ahmed el-Bedevî kuddise sırrahu'l-âlî / Hazret-i server Muhammed mürşid-i âgâhımız / Şeyh Sa'deddin el-hak pîrimiz sultânımız / Yâ hazret-i Seyyid Sultân İbrâhîm Dessûkî kuddise sırrahu'l-âlî / İsm-i Hayy leh darb olunur zarb u tîğ-i destimiz / Dâimâ zikr-i Hudâdır zâhidâ efgânımız / Yâ hazret-i Seyyid Sultân Abdülkadir-i Geylânî kuddise sırrahu'l-âlî yazılıdır(şekil 122).*

Katalog No	: 77
Envanter No	: 154
Eserin Adı ve Cinsi	: Levha – Kâğıt
Eserin Temin Edildiği Yer	: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi
Eserin Geldiği Yer	: Emir Sultan Camii
Eserin Cami'ye Geliş Şekli	: Bağış
Eserin Hattatı	: Bilinmiyor
Eserin Yazı Cinsi	: Celî Sülüs
Ölçüsü	: Uzun: 69,5 cm. Gen: 49,1 cm.
Eserin Tarihi	: 19.Yy.

Tanımı : Kâğıt üzerine celî sülüs hattıyla “*Re’sül-hikmeti mehafetullah*” (Hikmetin başı Allah korkusudur) yazılmıştır. Yazının etrafı rûmî motiflerle süslenmiştir (şekil 123).

BEŞİNCİ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Kur'an yazısı tarih boyunca İslam topluluklarının ortak yazısı olmuştur. Kuran-ı Kerim'in güzel yazılması konusunda titizlik gösterilmesi ile asırlar boyu gelişimini devam ettirmiştir. Ancak bu yazıyı geliştirme, güzelleştirme yolunda en çok emek sarf edenlerin Osmanlılar olduğu herkesçe bilinen bir gerçektir ve bu çabalar yazıyı başlı başına bir sanat haline getirmiştir. Bu gerçeği "Kur'an Hicaz'da nazil oldu, Mısır'da okundu, İstanbul'da yazıldı" deyimini en güzel şekilde anlatmaktadır.

Zamanla yazı sanatındaki incelik ve estetik arayışı yazma kitaplarla sınırlı kalmayıp yazının kullanıldığı mimari, kitabe ve mezar taşları, levhalar gibi alanlara da yansımıştır. Özellikle 18. yy 'da tekke ve tarikatların levha geleneğine hizmet eden, yazının çerçevelenip asılarak kullanımı, levha tasarımının ve resim içgüdüsünün yazı örneklerine yansımaya da sebep olmuştur. Levha geleneğinin benimsenmesi ve yaygın olarak kullanılması ile birlikte günümüze dönem özellikleri hakkında ışık tutan birçok hat levhasına ulaşılmıştır.

Araştırması yapılan hat levhalarından elde edilen verilere göre, yirmi altı levhada celî sülüs, on dört levhada sülüs, sekiz levhada celî sülüs-sülüs, üç levhada muhakkak- sülüs- nesih-icaze, altı levhada celî talik, altı levhada ta'lik, iki levhada nesih, bir levhada celî sülüs-sülüs-icaze, bir levhada kûfi, bir levhada sülüs nesih-icaze, bir levhada nes'talik-sülüs- nesih, bir levhada celî sülüs-rik'a, bir levhada celî sülüs-icaze, bir levhada celî sülüs-ta'lik-rik'a, bir levhada rik'a, bir levhada celî ta'lik-sülüs, bir levhada sülüs- nesih yazı türünün kullanıldığı görülmektedir.

İncelenen levhaların kırk yedi adedinde hattat imzası vardır fakat otuz tanesinin sanatçısı bilinmemektedir. Levhalarda; Hâfiz Seyyid Abdülhâlim, Süleyman Vehbi, Sami Efendi, Şevkî Efendi, Mehmet Şefik, Mustafa Rakım, Arif, Nimet, Hüseyin Râğıb, Servet, Hüseyin, Hatice Hanım, Remziye, Seyyid Ali, Fahrettin, Hafız Muhammed Tevfik, Hamid Aytaç, Seyyid Abdürrezzak, Mehmet Hayri min telâmiz-i İsmail Zühdi, Meliha, Nâciye, Mustafa Bağdadi, Mustafa Kamil, Yesârîzâde Mustafa İzzet, Abdullah Rıza, Bakkal Arif Efendi, Mehmet Dede, Hatipzade Mehmed, Abdurrahim Nahim, Züleyha Hanım, Râkım-ı Erzurûmî, Nazım, Mükerrerem, Ahmet Muhammed, Mehmed el Feridü'l- Karamani, Zahireci, Süleyman Şükrü, Remziye,

Mustafa, Fatma Şehnaz, Hakkı, Rüşdi El Fakîr ed'afü'l-Küttâb gibi sanatçı isimleriyle karşılaşmaktadır.

Birden fazla satır halinde işlemeli hatların yazıldığı gibi, bazı örneklerde olduğu üzere tek satır üzerine istif yapılarak yazıldığı da görülmektedir. Kumaş üzerine işlenen hat levhaları ağırlıklı olarak Bursa Emir Sultan Camii'ne bağışlanmış vakıf eserleridir.

Yazılar; beyaz, yeşil, kırmızı, mavi renkli ipek saten kumaşlar üzerine sarı, pembe, kırmızı, yeşil, kahverengi, siyah renkli iplikler ile sarma, Çin iğnesi, Maraş işi, tohum işi ve zincir tekniğinde işlenmiştir. İşleme hatların etrafında natüralist üslûpta renkli çiçek ve yaprakların oluşturduğu, çelenklerden bezemeler olduğu gibi, sade bezemesiz olarak düzenlenen hatlarda bulunmaktadır. 44, 85 envanter numarasıyla kayıtlı olan levhalar Maraş işi tekniği; 67, 94, 100, 117, 178, 193 envanter numaralı levhalar Çin iğnesi tekniği; 86,144, 175 envanter numaralı levhalar sim sarma tekniği; 39 envanter numarasıyla kayıtlı olan levha boncuk işleme tekniği; 76 envanter numarasıyla kayıtlı olan levha aplike işi tekniği; 195 envanter numarasıyla kayıtlı olan levha jakar işleme tekniği; 64, 66, 68, 180,181,187 envanter numarasıyla kayıtlı olan levhalar birden fazla işleme tekniği ile işlenmiştir.

İncelenen levhaların on üç tanesinde kumaş üzerinde işlemeyi yapan ustaların imzası görülmüştür fakat yedi tanesinin işleme ustası bilinmemektedir. Levhalarda; Hakkı, Nimet, Necibe, Servet, Hüseyin, Hatice Hanım, Remziye, Meliha, Nâciye, Züleyha Hanım, Mükerrerem, Remziye, Fatma Şehnaz gibi işleme ustalarının isimleriyle karşılaşmıştır. 44, 66, 67, 68, 86, 180, 195 envanter numaralı hat levhalarının işleme ustaları bilinmemektedir.

Saray ustaları tarafından Ehl-i Hiref atölyelerinde işlenen ve her biri sanat eseri niteliğindeki eşyalar Türk sanatının zenginliğinin bir göstergesidir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde işleme, bir saray sanatı olmasıyla birlikte çarşı ve evlerde de uygulanmıştır.

Türk kadınının hayatında işleme hep var olmuştur. Doğum, evlilik gibi hayatının önemli zamanlarında, başta çeyiz geleneği olmak üzere gelenek ve göreneklerle birlikte kuşaklar boyu devam etmiştir. Oldukça dar bir çevresi olan Türk kadını yüzyıllarca içinden geldiği gibi çizip renklendirdiği işlemler aracılığı ile mutluluk, ayrılık, hasret gibi duygu ve düşüncelerini, hayallerini soyut anlamlarla ifade etmiştir. Osmanlı

İmparatorluğu'nun son döneminde ise işleme kadın eğitiminin bir parçası haline gelmiştir.

Sonuç olarak; envanterleri yeniden düzenlenerek levhalar hakkında daha fazla bilgiye ulaşılması sağlanmış oldu. Bursa Vakıf Kültürü Müzesi koleksiyonunda bulunan her bir eser için fotoğraflar çekilmiş ve bilgi fişleri oluşturulmuştur. Müzede bulunan yetmiş yedi adet hat levhasının tarihleri, hattatları, bezeme özellikleri teknik açıdan değerlendirilmiştir. Eserlerin müzeye geliş tarihleri, nereden gelmiş oldukları, hat eserlerin yazı çeşitleri ve bezemelerde yer alan süsleme özellikleri ve işleme teknikleri incelenerek eserlerin XVIII. yüzyıl ve XX. yüzyıllar arası dönemlere ait oldukları anlaşılmıştır. Bazı hat levhalarında tarih ve ketebe bulunmamaktadır. Eser içerisindeki bezemelerde, motiflerde ve kullanılan renklerde birliktelik ve uyum dikkat çekmektedir. Hatların metinlerinde, Besmele ve Kelime-i Tevhid, Hadis-i Şerifler ile Kur'an-ı Kerim sûrelerinden âyetler yer almaktadır.

Bursa Vakıf Kültürü Müzesi'nde incelemiş olduğumuz söz konusu hat levhalarının hepsi konservasyon işlemlerinden geçirilmiştir. Bu çalışmada müzede bulunan hat eserlerinin renk, motif, üslup, malzeme ve sanatçılarının belgelenmesi, bu bilgilerin gelecek nesillere aktarılmasını sağlaması açısından önemlidir.

KAYNAKÇA

- ACAR Şinasi, *Elbette Gider Gelen Cihana*, İstanbul: Antik A.Ş. Yayınları, Antik Dekor Dergisi, S.38, 2005, s. 120-126.
- ACAR M. Şinasi, *Türk Hat Sanatı Araç Gereç ve Formları*, İstanbul: Antik Kültür Yayınları, 1999.
- AKGÜL Mehmet, *Mürekkep Zamanlar*, İstanbul: Yapı Kredi Kültür Merkezi, 1997.
- ALPARSLAN Ali, *Ünlü Türk Hattatları*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1992.
- ALPARSLAN Ali, *“Osmanlı Hat Sanatı Tarihi”*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, II. Baskı, 2004.
- ALPARSLAN Ali, *“İslam Yazı Sanatı”*, Doğuşundan Günümüze Büyük İslam Tarihi Ansiklopedisi, c.XIV, İstanbul: Çağ Yayınları, 1992, s. 441-522.
- ALPARSLAN Ali, *“Türk Dünyasında Hat Sanatı”*, Türkler Ansiklopedisi, c.12, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002, s. 266-273.
- ALPARSLAN Ali, *“Müsenna”*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi, TDVİA, c. XXXII, 2006, s. 87-88.
- ALPARSLAN Ali, *“Kit’a”*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, TDVİA, c. 25, 2002, s. 505-506.
- ALTIKULAÇ Tayyar, *Hz. Osman’a Nisbet Edilen Mushaf-ı Şerif*, C.1, İS.A.M, İstanbul: İSAM Yayınları, 2008.
- ARSEBÜK Esat, *“Memleket İstinat Eden Şahsiyet: Vakıf”*, İstanbul: Adliye Ceridesi, 1937, S. 12, s.1133-1134.
- ARSEVEN Celal Esad, *Sanat Ansiklopedisi*, İstanbul: Milli Eğitim Yayınları, c. II, 1983.
- BALTACIOĞLU İsmail Hakkı, *Türklerde Yazı Sanatı*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1958.
- BEKTAŞOĞLU Mustafa, *Anadolu’da Türk İslam Sanatı*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Dini Yayınlar, 2009.
- BERK, Süleyman, *Hat San’atı*, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitim Kursları (İSMEK) Yayınları, 2006.
- BERK Süleyman, *Devlet-i Aliyye’den Günümüze Hat Sanatı*, İstanbul: İnkilab yayınları, 2013.

- ÇAĞMAN Filiz, AKSOY Şule, *Osmanlı Sanatında Hat*, İstanbul: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998.
- ÇETİN Osman, *Medeniyetimizin Remzi Vakıf Müessesesi*, İstanbul: Sufi Kitap, Keşkül Dergisi, S.38, 2016, s. 48-49.
- ÇETİN M. Nihad, “*Aklâm-ı Sitte*”, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı yayınları, DİA, C.II, 1989, s. 279.
- ÇETİN M. Nihad, “*Arap*”, Türkiye Diyanet Vakfı, DİA, c. 3, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991, s.276-309.
- ÇETİN M. Nihad, “*İslam Hat Sanatının Doğuşu ve Gelişmesi (Yakut Devrinin Sonuna Kadar)*”, *İslâm Kültür Mirasında Hat Sanatı*, İstanbul: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1992.
- ÇETİNTAŞ Özgür, *Türk Hat Sanatı ve Hattat Mustafa Halim Özyacı'nın Ankara Camilerindeki Eserlerinin İncelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Geleneksel Türk El Sanatları Eğitimi Ana Bilim Dalı, 2005.
- DERMAN Mustafa Uğur, *Sabancı Hat Koleksiyonu*, İstanbul: Akbank Yayınları, 2002.
- DERMAN Mustafa Uğur, *Hat Sanatımızda Hilye-i Nebevi'nin Doğuşu, Hilye-i Şerife Hz. Muhammed'in Özellikleri*, İstanbul: Antik A.Ş. Kültür Yayınları, 2011, s. 23.
- DERMAN Mustafa Uğur, “*Divit*”, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi, TDVİA, C. IX, 1994, s. 450- 451.
- DERMAN Mustafa Uğur, “*Hilye*”, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi, TDVİA, c.18, 1998, s. 47-51.
- DERMAN Mustafa Uğur, “*İstif*”, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi, TDVİA, c. XXXIII., 2000, s. 330-331.
- DERMAN Mustafa Uğur, “*Murakka*”, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, DİA, c. XXXI, 2006, s. 204-205.
- DERMAN, Mustafa Uğur, *Eski Mürekkebciliğimiz*, İstanbul: Ahmet Sait Matbaası, İslâm Düşüncesi, c.1, S. 2, 1967, s. 97-112.
- DERMAN Mustafa Uğur, *Ömrümün Bereketi:1*, İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 2013.
- EMİNOĞLU Mehmet, *Osmanlı Vesikalarını Okumaya Giriş*, 10. Baskı, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2010.

- ERDÖNMEZ Ahmet Ömer, *Vakıf Şehri Bursa'nın Yeni Müzesi; Bursa Vakıf Kültürü Müzesi*, Bursa'da Zaman Dergisi, S. 21, Bursa: SalMat Basım, 2017, s. 26-29.
- ERİŞ N. Muin, *Nûn ve Kalem*, Bursa Büyükşehir Belediyesi, 1. Baskı, Bursa, 2016.
- GÜNEY K. Zeynep ve GÜNEY A. Nihan, *Osmanlı Süsleme Sanatı*, Ankara: Kendi Yayını, 2000.
- ÖCALAN Hasan Basri, SEVİM Sezai, YAVAŞ Doğan, *Bursa Vakfiyeleri –1*, Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2013.
- ÖZCAN Ali Rıza, *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1. Baskı, 2009.
- ÖZÇİMİ Ayşe Serap, *Hilye Tezhibi*, (Yüksek Lisans Eser Metni), İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.
- ÖZKAFA Fatih, *İstanbul Selatin Camilerinin Kuşak Yazıları*, (Doktora Tezi), Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.
- ÖZÖNDER Hasan, *Ansiklopedik Hat ve Tezhip Sanatları Sözlüğü*, Konya: Sebat Ofset, 2003.
- RADO Şevket, *Türk Hattatları*, İstanbul: Yayın Matbaacılık, 1984.
- SAKOĞLU Kadir, *Keçiören Estergon Kalesi Kültür Merkezi Etnoğrafya Müzesinde Bulunan Hat Levhaları*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, 2018.
- SERİN Muhittin, “*Meşk*”, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, TDVİA, c. 29, 2004, s. 372-374.
- SERİN Muhiddin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, 1. Baskı, İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 1999.
- SOYSALDI Mehmet, *Vakıflar ve Psiko-Sosyal Fonksiyonları*, Ankara: DİB Dini Yayınlar Dairesi Başkanlığı, Diyanet İlmî Dergi, 2004, c. 40, S.3, s. 85-104.
- SUBAŞI Hüsrev, *Yazıya Giriş*, İstanbul: Dersaadet Yayınevi, 1987.
- SUBAŞI Hüsrev *Yaygınlaşmış Şekil ve Muhtevası ile Hilye-i Şerife ve Bölümleri*, Hilye-i Şerife Hz. Muhammed'in Özellikleri, İstanbul: Antik A.Ş. Kültür Yayınları, 2011, s. 39-47.
- TAŞKALE Faruk, *Gündüz Hüseyin, Hilye-i Şerife Hz. Muhammed'in Özellikleri*, İstanbul: Antik A.Ş. Kültür Yayınları, 2011.

- KARA Kasım, *Bursa Selâtin Camii Mihraplarında Yazı Kullanımı*, (Yüksek Lisans Eser Metni), Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi İslâm Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, 2017.
- KAYAOĞLU İzzet Gündâğ, *Dolma Kalemlerin Ağababası Olan Yazı Takımları*, İstanbul: Antik A.ş. Yayınları, Antik Dekor Dergisi, S. 5, 1989, s. 50-54.
- KAZICI Ziya, *Osmanlı Vakıf Medeniyeti*, İstanbul: Bilge Yayınevi, 2003.
- KAZICI Ziya, *İslam Müesseseleri Tarihi*, İstanbul: Kayıhan Yayınları, 1996.
- KIRPIK Güray, *Nizamiye Medreseleri*, Ortaçağ Yükseköğretim Kurumu, Ankara: Anıl Matbaası, 2009.
- KOCAKAHYA Esre Ekin, *Ankara Vakıf Eserleri Müzesi Teşhirde Bulunan Tezhipli El Yazmalarının Klasik ve Geç Dönem Süsleme Özelliklerinin Karşılaştırılması*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2012.
- KURAL Macit Rüştü “Çelebi Mehmed’in Yeşil Türbesi ve 1941-1943 Restorasyonu”, Ankara: MEB Yayınevi, Güzel Sanatlar Dergisi, S. 5, 1944, s. 50- 112.
- KURT Yılmaz, *Osmanlıca Dersleri II*, Ankara: Ecdâd Yayınları, 1993.
- MERT Aysun, *Türk Tezhip Sanatında Hilye Tasarımında Farklı Yorumlar*, (Yüksek Lisans Eser Metni), İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.
- ÖZCAN Yılmaz, “*Türk Tezhip Sanatı*”, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, Türkler Ansiklopedisi, c. 12, 2002, s. 300-307.
- ÖZCAN Ali Rıza, *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1. Baskı, 2009.
- ÖZKAFA, Fatih, *İstanbul Selatin Camilerinin Kuşak Yazıları*, (Doktora Tezi), Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.
- ÖZÖNDER Hasan, *Ansiklopedik Hat ve Tezhip Sanatları Sözlüğü*, Konya: Sebat Ofset, 2003.
- ULUSAL Zeliha, *Hat Sanatı Tarihi ve Medresetü’l Hattatin(1994-1936)*, (Yüksek Lisans Tezi), Rize: Rize Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.
- YAZIR Mahmud Bedreddin, *Medeniyet Âleminde Yazı ve İslâm Medeniyetinde Kalem Güzeli I*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1972.
- YAZIR Mahmud Bedreddin, *Medeniyet Âleminde Yazı ve İslâm Medeniyetinde Kalem Güzeli II*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1974.

YAZIR Mahmud Bedreddin, *Medeniyet Âleminde Yazı ve İslâm Medeniyetinde Kalem Güzeli / 1-2*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1981.

YILDIZ A. Vahap, *Osmanlılar'da Yazı Çeşitleri*, Şanlıurfa: Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, c. 28, S.28, 2012, s.47-62.

İnternet Kaynakları

<https://www.bursa.bel.tr/vakif-kulturu-muzesi-ile-essiz-miras-gelecege-tasiniliyor/haber/23337>(Erişim Tarihi: 26.01.2019).

<http://www.bursamuze.com/muzeler-548/> (Erişim Tarihi:26.01.2019).

<http://vakifkultorumuzesi.com/index.php/muze/>(Erişim Tarihi: 26.01.2019).

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5c39d1840177b7.95762862

(Erişim Tarihi: 12.01.2019).

Âl-i İmran, 3/92.

Riyazu's-Sâlihîn, 3/5.

Kalem Sûresi 69/1

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi, Müze Giriş Kapısı.

Şekil 2: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi, I. Vitrin Bölümü.

Şekil 3: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi, Güneyden Görünüm.

Şekil 4: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi, Bursa Yeşil Camii Kesiti.

Şekil 5: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi, Bursa Ulu Camii Kesiti.

Şekil 6: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi, Tekke Eşyaları Bölümü.

Şekil 7: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi, Tekke Eşyaları Bölümü.

Şekil 8: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi, Aşevi (İmaret) Bölümü.

Şekil 9: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi, Çeşme Bölümü.

Şekil 10: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi, Hamam Bölümü

Şekil 11: Arap Yazılarından Örnekler (Çetin, a.g.m, s. 281.)

Şekil 12: Hz. Muhammed'in Münzir b. Sava'ya gönderdiği İslâm'a davet mektubu (Serin, 2003, s. 42)

Şekil 13: Abbasiler ilk dönem Kur'an sayfası (Eriş, 2016, s. 47)

Şekil 14: İbni Bevvab'a ait Muhakkak ve Reyhani bir sahife Muin N. Eriş *Arşivi*.

Şekil 15: Muhakkak; hattat belli değil; Muin N. Eriş koleksiyonu (Eriş, 2016, s. 152)

Şekil 16: Şeyh Hamdullah tarafından muhakkak ve reyhâni hatlarla yazılmış bir kıta (Serin, 1999, s. 75)

Şekil 17: Sülüs hattıyla Yusuf Suresi 21. Ayeti. Şevki Efendi'den taklit. Hat: Kasım Kara (Kara, 2017, s. 38)

Şekil 18: Nesih hattıyla yazılmış bir kıta. Şevki Efendi'den taklit. Hat: Kasım Kara (Kara, 2017, s. 39)

Şekil 19: Tevkî yazı numunesi- hattat belli değil Muin N. Eriş koleksiyonu (Eriş, 2016, s. 158)

Şekil 20: Şeyh Hamdullah tarafından tevkî ve rıkaa' hatlarıyla yazılmış kıta (Berk, 2006, s. 71)

Şekil 21: Örgülü Kûfî hattı (Serin, 1999, s. 71)

Şekil 22: Bursa Ulu Camii 'de Mehmed Şefik Bey ait celî divâni bir levha (Berk, 2006, s. 65)

Şekil 23: Rik'a hattıyla Fetih Sûresi ilk beş ayeti Hattat: Kasım Kara (Kara, 2017, s. 40)

Şekil 24: Abdülfettah Efendi'nin celî ta'lik levhası. Ekrem Hakkı Ayverdi koleksiyonu.

Şekil 25: Celî sülüs "Hayrunnisâ" Hattat: Kasım Kara (Kara, 2017, s. 42)

- Şekil 26: Hattat Mehmed Nûrî Sivâsî'nin gubâri levhası (Berk, 2006, s. 63)
- Şekil 27: Hat Sanatında kullanılan kalem çeşitleri a. Kamış b. Cava c. Kargı d. Hindî Kalem. (Serin,1999, s. 334)
- Şekil 28: Üstad Necmeddin Okyay'a ait tahta kalem. (Serin, 1999, s. 335)
- Şekil 29: Mürekkep Hokkası ve Rıhdan, Emin Barın Koleksiyonu (Berk, 2006, s. 75)
- Şekil 30: Kalemtraş Çeşitleri. (Emin Barın Koleksiyonu) (Berk, 2006, s. 77)
- Şekil 31: Makta' Çeşitleri. (Emin Barın Koleksiyonu) (Berk, 2006, s. 78)
- Şekil 32: Nesih sahife mıstarı. (Süleyman Berk Koleksiyonu) (Berk, 2006, s. 76)
- Şekil 33: Sultan III. Ahmed tuğralı, işlemeli divit. (Mehmet Çebi Koleksiyonu) (Berk, 2006, s. 78)
- Şekil 34: Hokka Takımı. Ekrem Hakkı Ayverdi Koleksiyonu (Serin, 1999, s. 345)
- Şekil 35: Kâğıt Makasları ve Gümüş Divit. Ekrem Hakkı Ayverdi Koleksiyonu (Serin, 1999, s. 343)
- Şekil 36: Kâğıt aherlemede kullanılan çakmak taşı mühre, Emin Barın Koleksiyonu (Berk, 2006, s. 74)
- Şekil 37: Hattat Sami Efendi'nin çektiği Sultan II. Abdülhamid'in tuğrası. (Eriş, 2016, s. 158)
- Şekil 38: Kazasker Mustafa İzzet Efendi'ye ait klasik hilye. (Eriş, 2016, s. 161)
- Şekil 39: Klasik Hilye çizimi. (Eriş, 2016, s. 160)
- Şekil 40: Hattat Mehmet Nazif Bey'e ait istifli celî sülüs bir levha. (Berk, 2006, s. 54)
- Şekil 41: Hattat: Kasım Kara'ya ait müsennâ yazı.
- Şekil 42: Hattat Hâfız Osman Efendi'nin ilk hocası 1. Derviş Ali'nin sülüs, nesih bir kıt'ası. (Berk, 2006, s. 26)
- Şekil 43: Hattat: Kasım Kara'ya ait karalama hilye.
- Şekil 44: Hat Levhaları Konservasyon Çalışmasından Örnekler
- Şekil 45: Hat Levhaları Konservasyon Çalışmasından Örnekler
- Şekil 46: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi Yerleşim Planı.
- Şekil 47: Katalog No: 1 - Muhakkak- Sülüs- Nesih-İcaze- Hilye-i Şerif
- Şekil 48: Katalog No: 2 - Muhakkak- Sülüs- Nesih-İcaze- Hilye-i Şerif
- Şekil 49: Katalog No: 3 - Muhakkak- Sülüs- Nesih- Hilye-i Şerif
- Şekil 50: Katalog No: 4 - Celî Sülüs –Levha

- Şekil 51: Katalog No: 5 - Sülüs –Levha
- Şekil 52: Katalog No: 6 - Celî Sülüs- Sülüs – Levha
- Şekil 53: Katalog No: 7 - Sülüs – Levha
- Şekil 54: Katalog No: 8 - Celî Sülüs- Sülüs- İcaze – Levha
- Şekil 55: Katalog No: 9 - Celî Sülüs – Levha
- Şekil 56: Katalog No: 10 - Kûfî –Levha
- Şekil 57: Katalog No: 11 - Celî Sülüs – Levha
- Şekil 58: Katalog No: 12 - Celî Sülüs – Levha
- Şekil 59: Katalog No: 13 - Sülüs – Nesih -İcaze – Levha
- Şekil 60: Katalog No: 14 - Sülüs – Levha
- Şekil 61: Katalog No: 15 - Sülüs – Levha
- Şekil 62: Katalog No: 16 - Celî Sülüs – Sülüs- Levha
- Şekil 63: Katalog No: 17 - Nesih– Levha
- Şekil 64: Katalog No: 18 - Nesta'lik-Sülüs- Nesih– Levha
- Şekil 65: Katalog No: 19 - Kesit– Levha
- Şekil 66: Katalog No: 20 - Celî Sülüs – Sülüs- Levha
- Şekil 67: Katalog No: 21 - Celî Sülüs – Levha
- Şekil 68: Katalog No: 22 - Celî Sülüs – Levha
- Şekil 69: Katalog No: 23 - Celî Sülüs – Levha
- Şekil 70: Katalog No: 24 - Celi Sülüs – Levha
- Şekil 71: Katalog No: 25 - Celî Ta'lik – Levha
- Şekil 72: Katalog No: 26 - Celî Sülüs – Rik'a- Levha
- Şekil 73: Katalog No: 27 - Sülüs – Levha
- Şekil 74: Katalog No: 28 - Celî Sülüs – Levha
- Şekil 75: Katalog No: 29 - Sülüs –Levha

- Şekil 76: Katalog No: 30 - Celî Sülüs – Levha
- Şekil 77: Katalog No: 31 - Celî Sülüs – Levha
- Şekil 78: Katalog No: 32 - Celî Sülüs – Levha
- Şekil 79: Katalog No: 33 - Sülüs – Levha
- Şekil 80: Katalog No: 34 - Sülüs – Levha
- Şekil 81: Katalog No: 35 - Sülüs – Levha
- Şekil 82: Katalog No: 36 - Ta'lik – Levha
- Şekil 83: Katalog No: 37 - Celî Sülüs- İcaze – Levha
- Şekil 84: Katalog No: 38 - Sülüs – Levha
- Şekil 85: Katalog No: 39 - Ta'lik – Levha
- Şekil 86: Katalog No: 40 - Celî Sülüs –İcaze- Levha
- Şekil 87: Katalog No: 41 - Celî Sülüs – Levha
- Şekil 88: Katalog No: 42 - Celî Ta'lik – Levha
- Şekil 89: Katalog No: 43 - Celî Sülüs – Levha
- Şekil 90: Katalog No: 44 - Celî Sülüs – Ta'lik – Rik'a –Levha
- Şekil 91: Katalog No: 45 - Nesih – Levha
- Şekil 92: Katalog No: 46 - Celî Sülüs – Levha
- Şekil 93: Katalog No: 47- Celî Ta'lik – Levha
- Şekil 94: Katalog No: 48 - Celî Sülüs – Levha
- Şekil 95: Katalog No: 49 - Celî Ta'lik – Levha
- Şekil 96: Katalog No: 50 - Ta'lik – Levha
- Şekil 97: Katalog No: 51 - Rik'a – Levha
- Şekil 98: Katalog No: 52 - Sülüs – Levha
- Şekil 99: Katalog No: 53 - Ta'lik – Levha
- Şekil 100: Katalog No: 54 - Celî Sülüs- Sülüs – Levha

- Şekil 101: Katalog No: 55 - Sülüs – Nesih- Levha
- Şekil 102: Katalog No: 56 - Ta'lik – Levha
- Şekil 103: Katalog No: 57 - Celî Sülüs – Levha
- Şekil 104: Katalog No: 58 - Celî Sülüs – Levha
- Şekil 105: Katalog No: 59 - Celî Sülüs – Sülüs- Levha
- Şekil 106: Katalog No: 60 - Celî Sülüs – Levha
- Şekil 107: Katalog No: 61 - Celî Sülüs – Levha
- Şekil 108: Katalog No: 62 - Celî Sülüs – Levha
- Şekil 109: Katalog No: 63 - Sülüs – Levha
- Şekil 110: Katalog No: 64 - Celî Sülüs- Sülüs – Levha
- Şekil 111: Katalog No: 65 - Celî Sülüs – Levha
- Şekil 112: Katalog No: 66 - Celî Sülüs – Levha
- Şekil 113: Katalog No: 67 - Celî Sülüs- Sülüs – Levha
- Şekil 114: Katalog No: 68 - Sülüs – Levha
- Şekil 115: Katalog No: 69 - Celî Sülüs – Levha
- Şekil 116: Katalog No: 70 - Sülüs – Levha
- Şekil 117: Katalog No: 71 - Celî Sülüs- Sülüs – Levha
- Şekil 118: Katalog No: 72 - Ta'lik – Levha
- Şekil 119: Katalog No: 73 - Celî Sülüs – Levha
- Şekil 120: Katalog No: 74 - Celî Ta'lik – Levha
- Şekil 121: Katalog No: 75 - Celî Ta'lik – Levha
- Şekil 122: Katalog No: 76 - Celî Ta'lik - Sülüs – Levha
- Şekil 123: Katalog No: 77 - Celî Sülüs – Levha

ŞEKİLLER

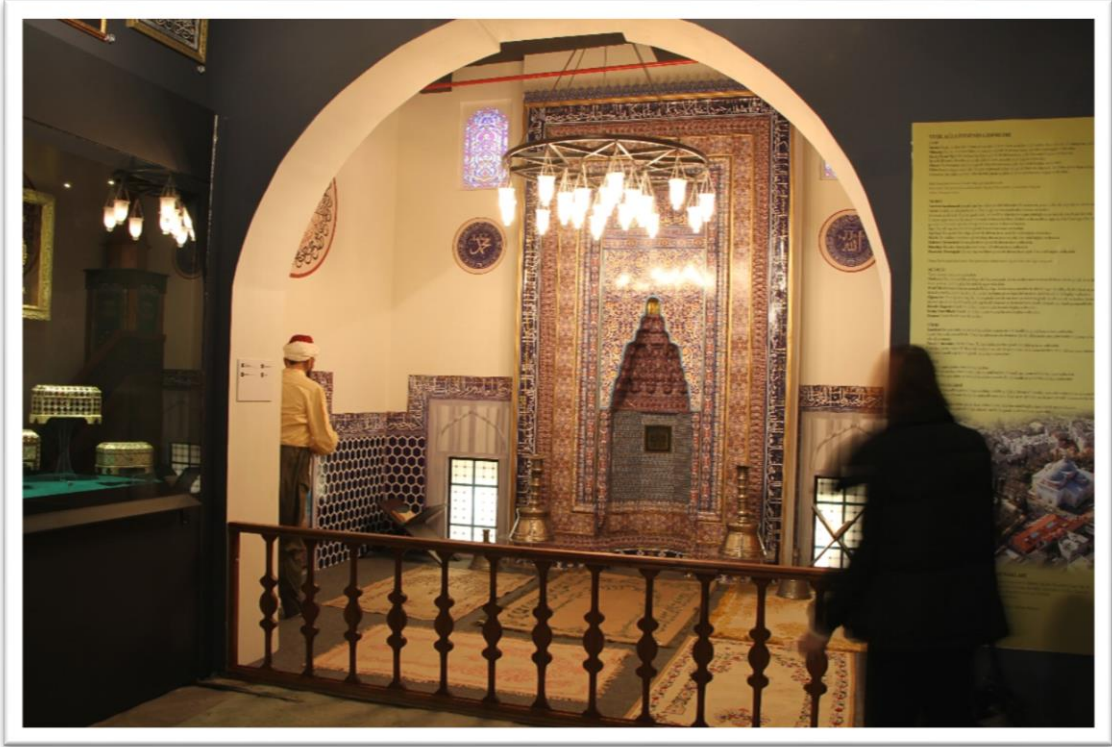
Şekil 1: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi, Müze Giriş Kapısı.

Şekil 2: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi, I. Vitrin Bölümü.

Şekil 3: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi, kuzeyden görünüm.

Şekil 4: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi, Bursa Yeşil Camii Kesiti.

Şekil 5: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi, Bursa Ulu Camii Kesiti.

Şekil 6: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi, Tekke Eşyaları Bölümü.

Şekil 7: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi, Tekke Eşyaları Bölümü.

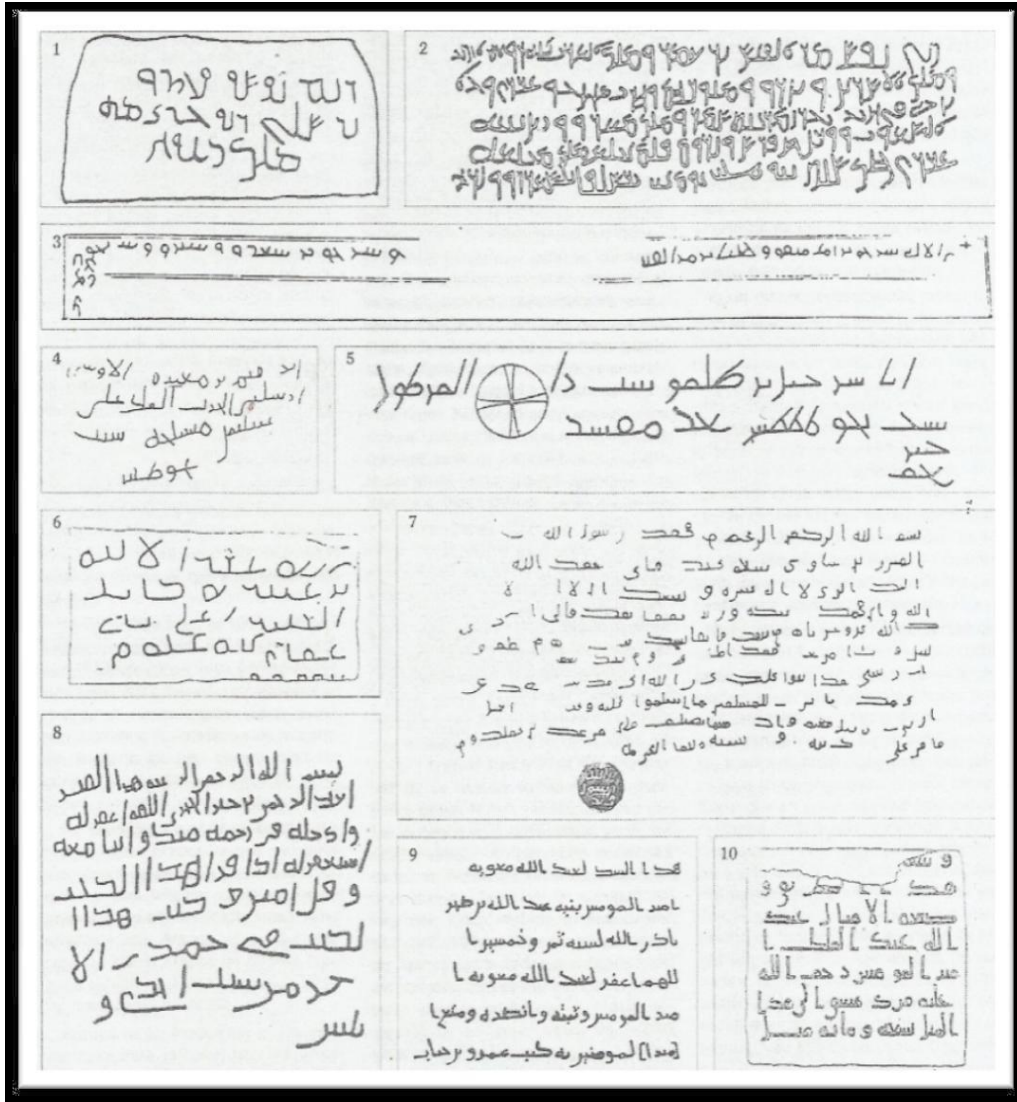
Şekil 8: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi, Aşevi (İmaret) Bölümü.

Şekil 9: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi, Çeşme Bölümü.

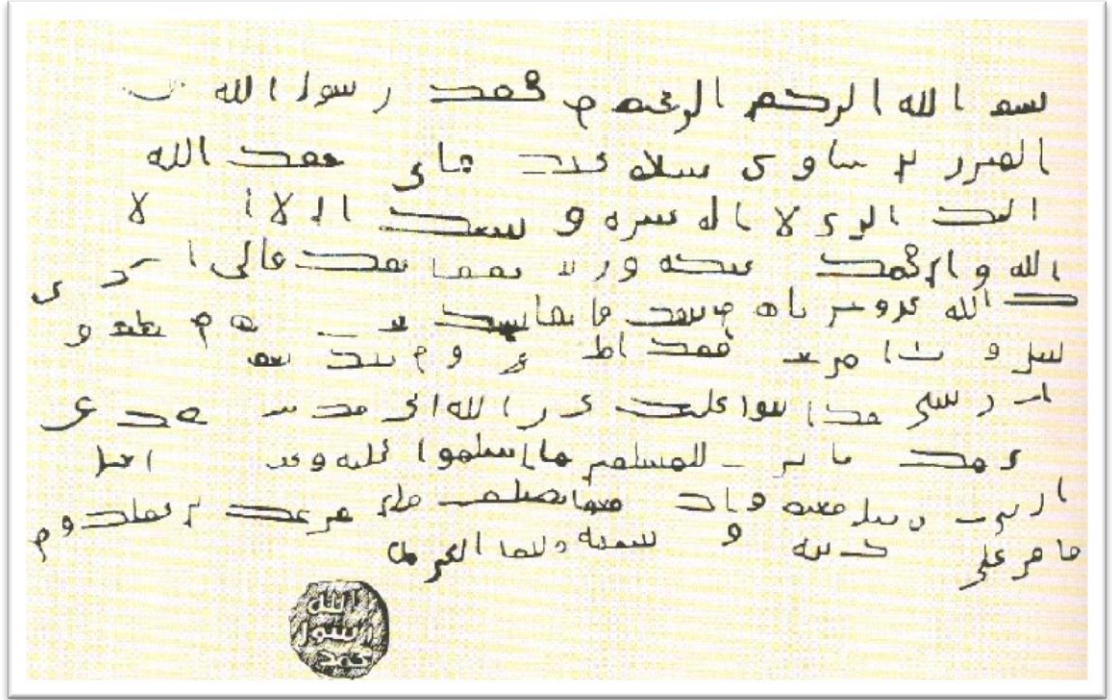

Şekil 10: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi, Hamam Bölümü.

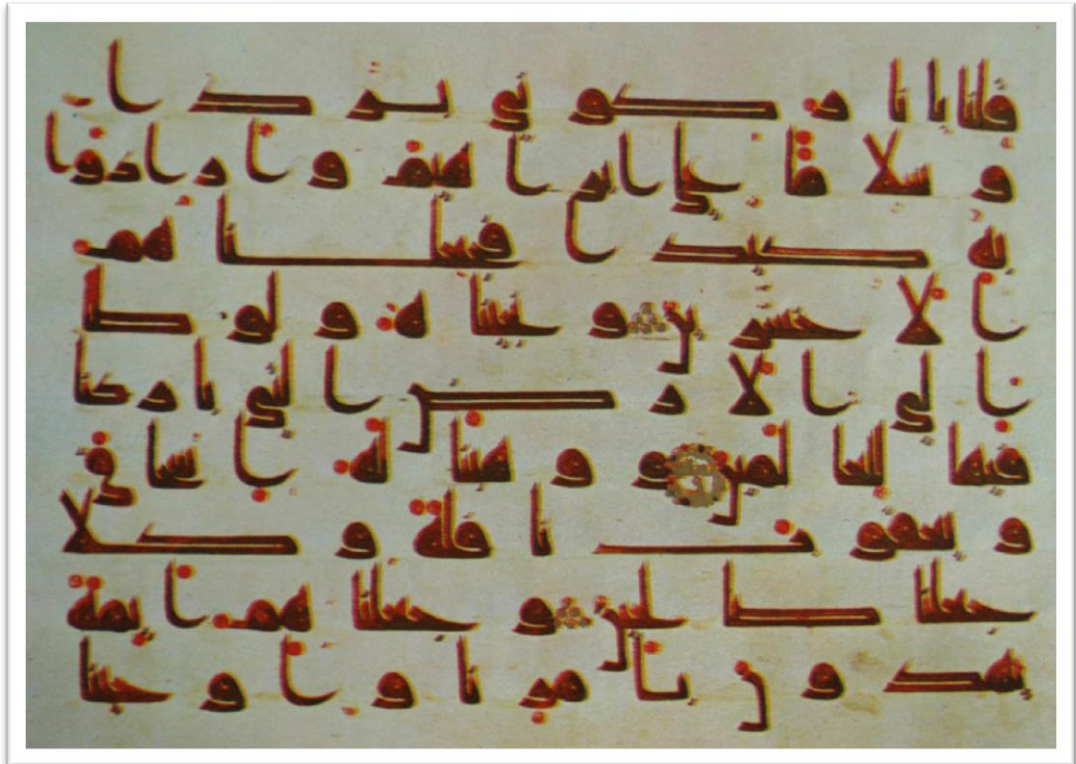

Şekil 11: Arap Yazılarından Örnekler (Çetin, a.g.m., s. 281.)

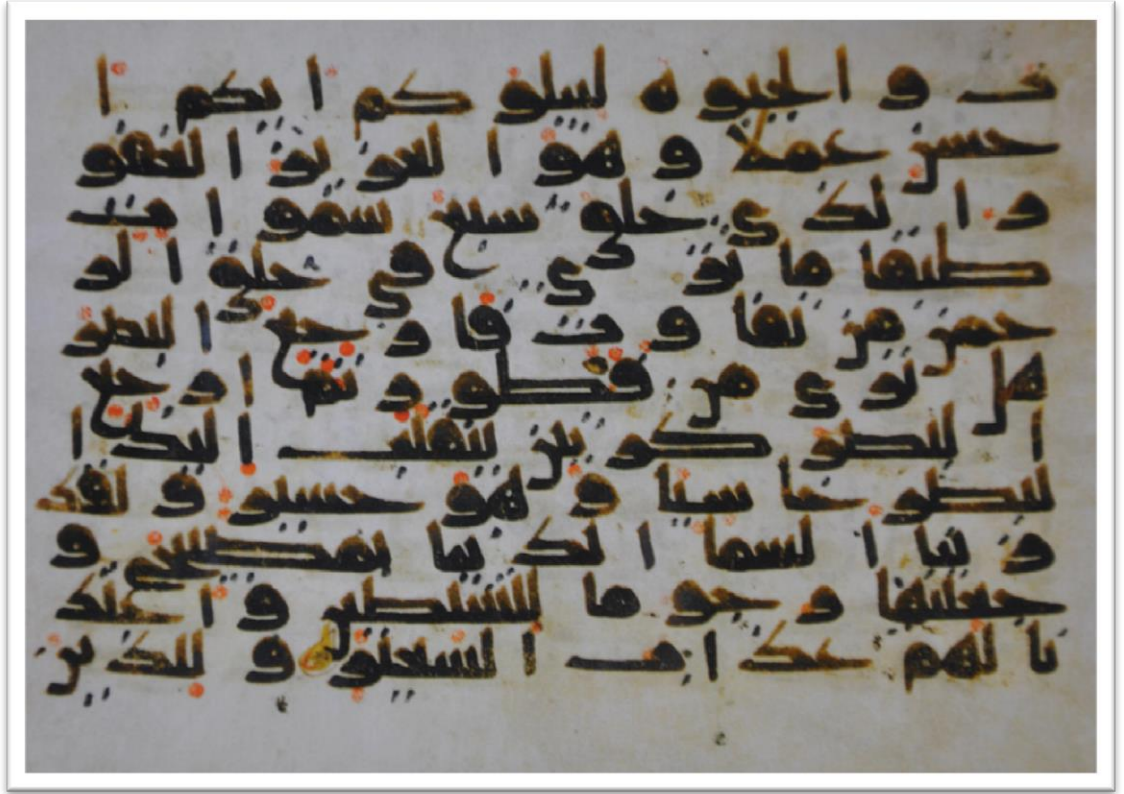
- 1- Şam'ın güneyinde bulunan milâdi 250 yılına ait I. Ümmü'l-Cimâl kitâbesi
- 2- Şam'ın güneydoğusunda en Nemâre'de bulunan milâdi 328 tarihli mezar taşı
- 3- Halep'in güneyinde bulunmuş, milâdi 512 yılına ait Zebed kitâbesi
- 4-Şam'ın güneydoğusunda bulunan, milâdi 528 tarihli Üseys kitâbesi
- 5- Şam'ın güneyinde bulunan milâdi 568 tarihli Harran kitâbesi
- 6- Milâdi VI. Yüzyıla ait ikinci Ümmü'l-Cimâl kitâbesi
- 7- Hz. Peygamberin Münzir b. Sâva'ya gönderdiği İslâm'a davet mektubu
- 8- Kahire'de Dârü'l-âsâri'l-Arabiyye'de bulunan 31 (651-52) tarihli bir mezar taşı
- 9-Tâif yakınlarında, 58 (678) tarihli Muâviye Seddi kitâbesi
- 10- Abdülmelik b. Mervân 865-86/685-705) zamanına ait bir Menzîl kitâbesi

Şekil 12: Hz. Muhammed'in Münzir b. Sava'ya gönderdiği İslâm'a davet mektubu (Serin, 2003, s. 42)

Şekil 13: Abbasiler ilk dönem Kur'an sayfası (Eriş, 2016, s. 47)

Şekil 14: İbni Bevvâb'a ait Muhakkak ve Reyhani bir sahife Muin N. Eriş Arşivi

Şekil 15: Muhakkak; hattat belli değil, Muin N. Eriş koleksiyonu. (Eriş, 2016, s. 152)

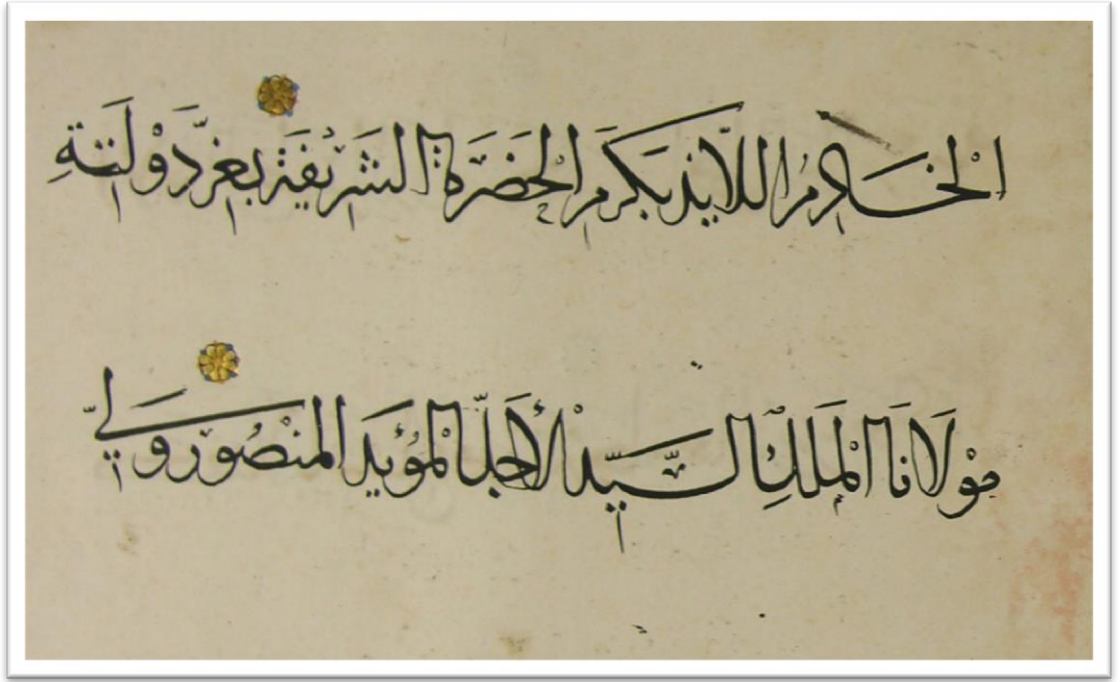
Şekil 16: Şeyh Hamdullah tarafından muhakkak ve reyhâni hatlarla yazılmış bir kıta (Serin, 1999, s. 75)

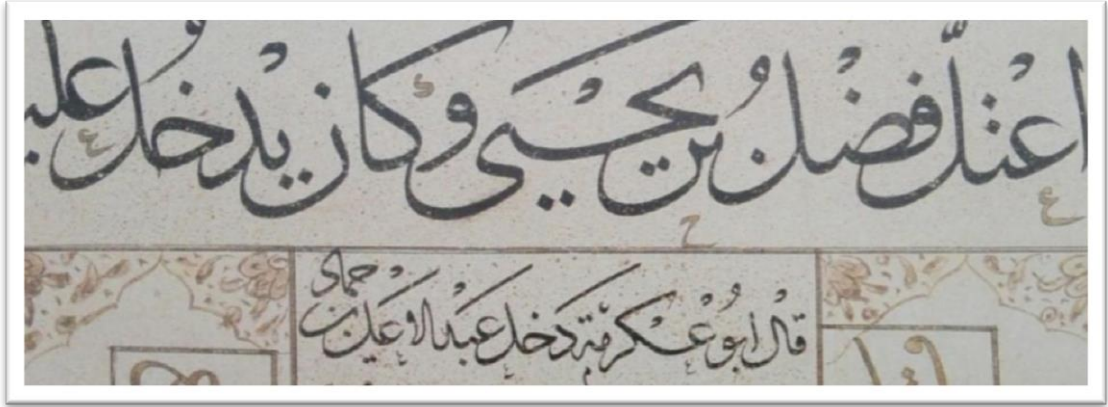
Şekil 17: Sülüs hattıyla Yusuf Sûresi 21. âyeti Şevki Efendi'den taklit. Hattat: Kasım Kara (Kara, 2017, s. 38)

Şekil 18: Nesih hattıyla yazılmış bir kıta. Şevki Efendi'den taklit. Hattat: Kasım Kara (Kara, 2017, s. 39)

Şekil 19: Tevkî yazı numunesi- hattat belli değil Muin N. Eriş koleksiyonu (Eriş, 2016, s. 158)

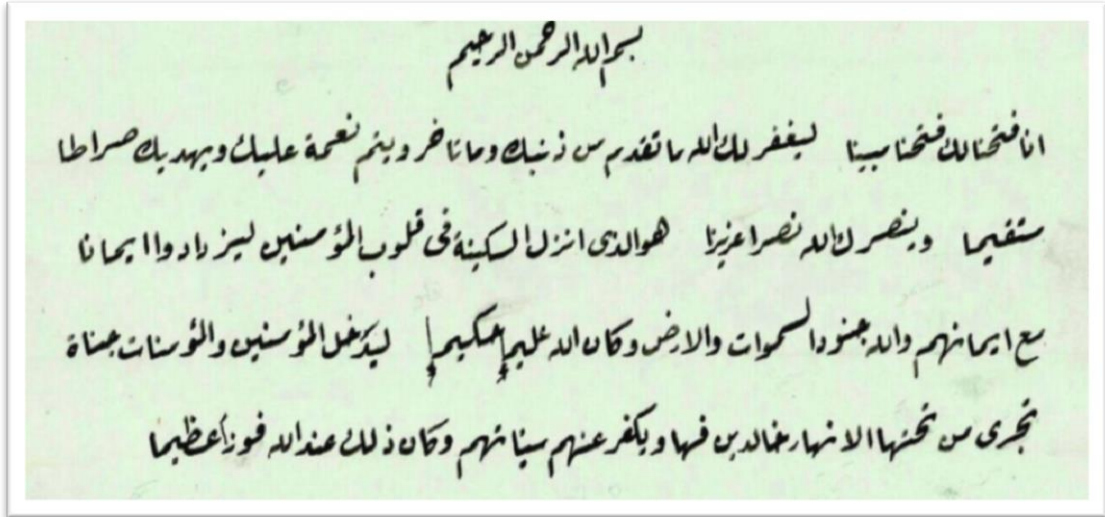
Şekil 20: Şeyh Hamdullah tarafından tevki ve rika' hatlarıyla yazılmış kıta (Berk, 2006, s. 71)

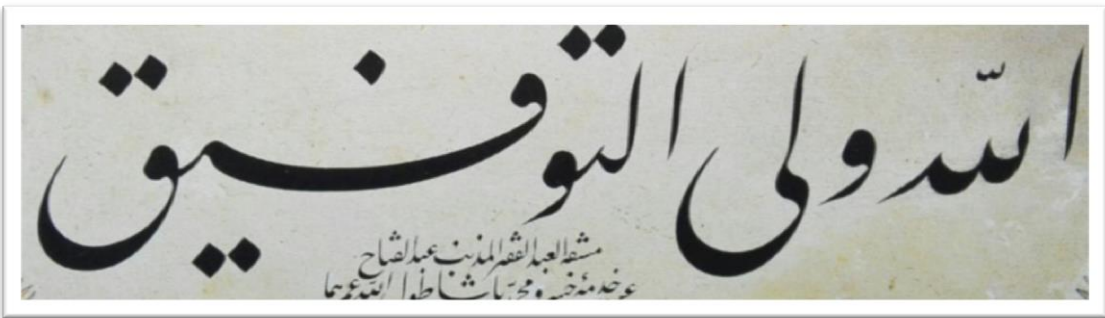
Şekil 21: Örgülü Kûfi hattı (Serin, 1999, s. 71)

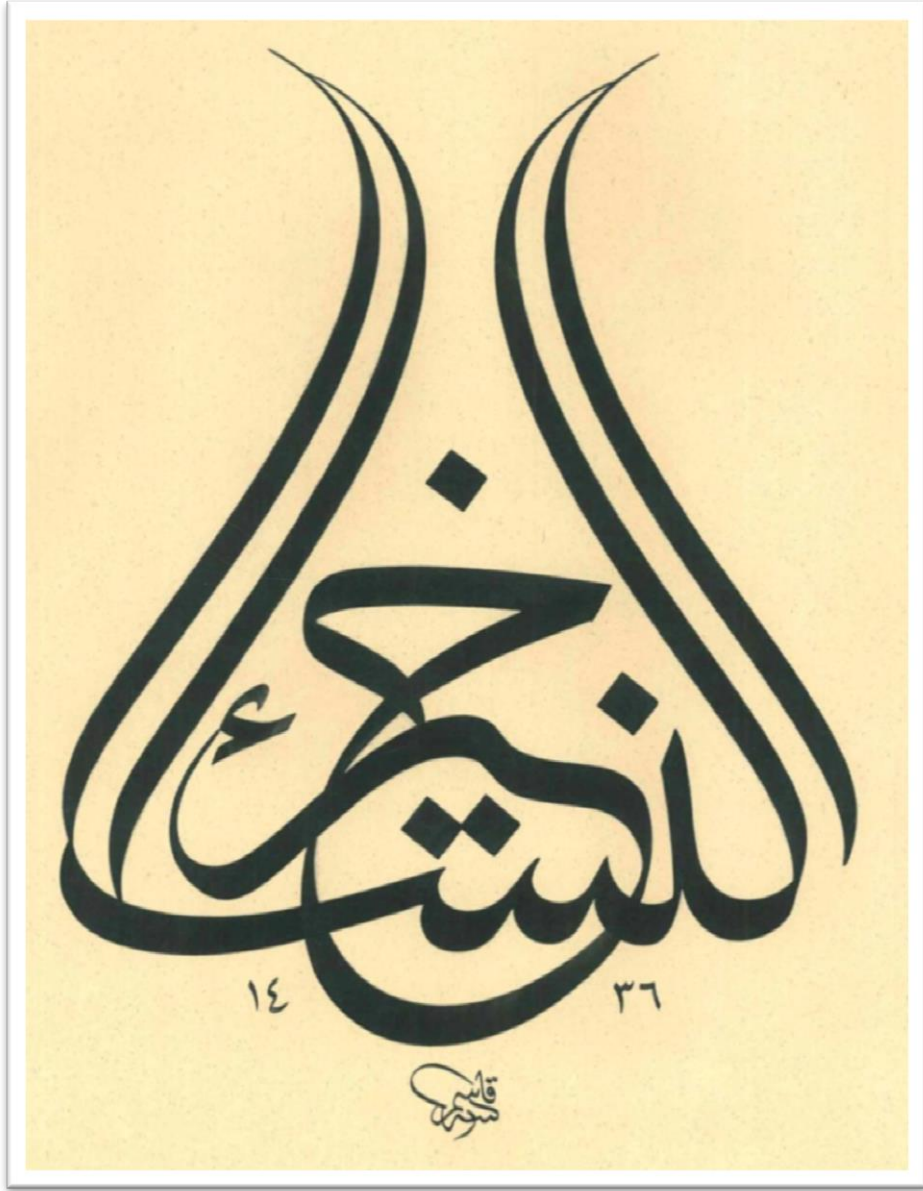
Şekil 22: Bursa Ulu Camii 'de Mehmed Şefik Bey ait celi divâni bir levha (Berk, 2006, s. 65)

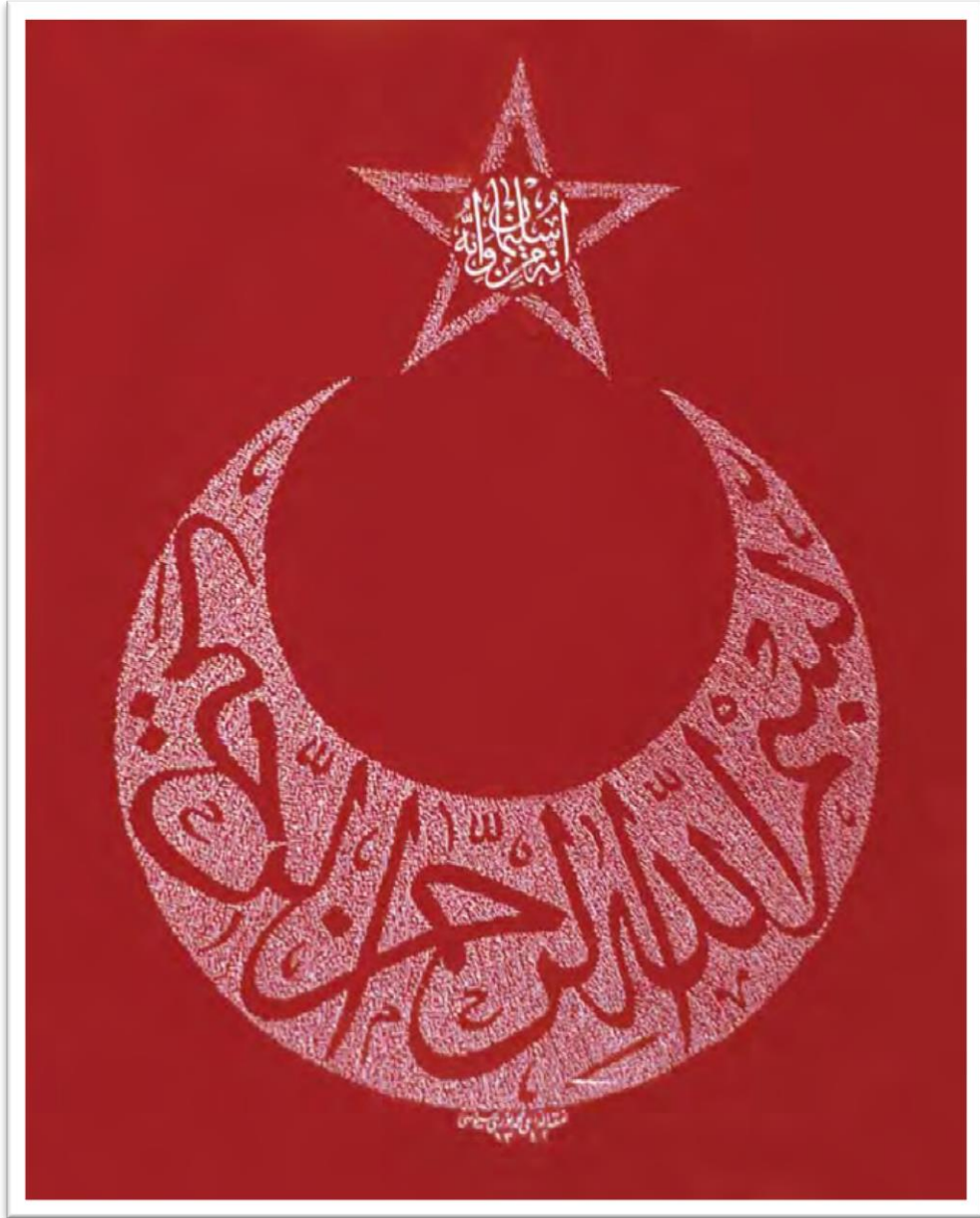
Şekil 23: Rik'a hattıyla Fetih Sûresi ilk beş ayeti Hattat: Kasım Kara (Kara, 2017, s. 40)

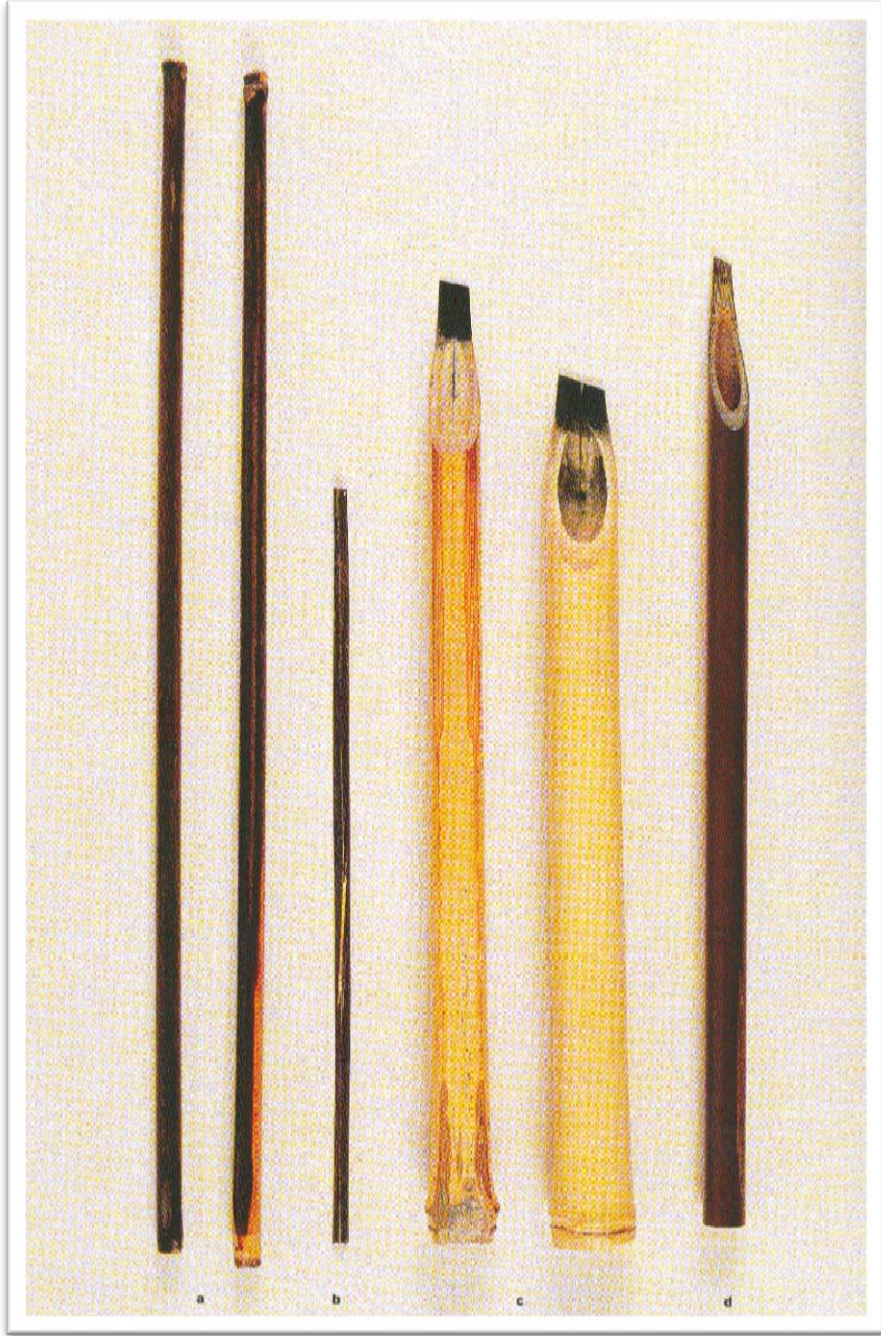
Şekil 24: Abdülfettah Efendi'nin celi ta'lik levhası. Ekrem Hakkı Ayverdi koleksiyonu.

Şekil 25: Celî sülüs “Hayrunnisâ” Hattat: Kasım Kara (Kara, 2017, s. 42)

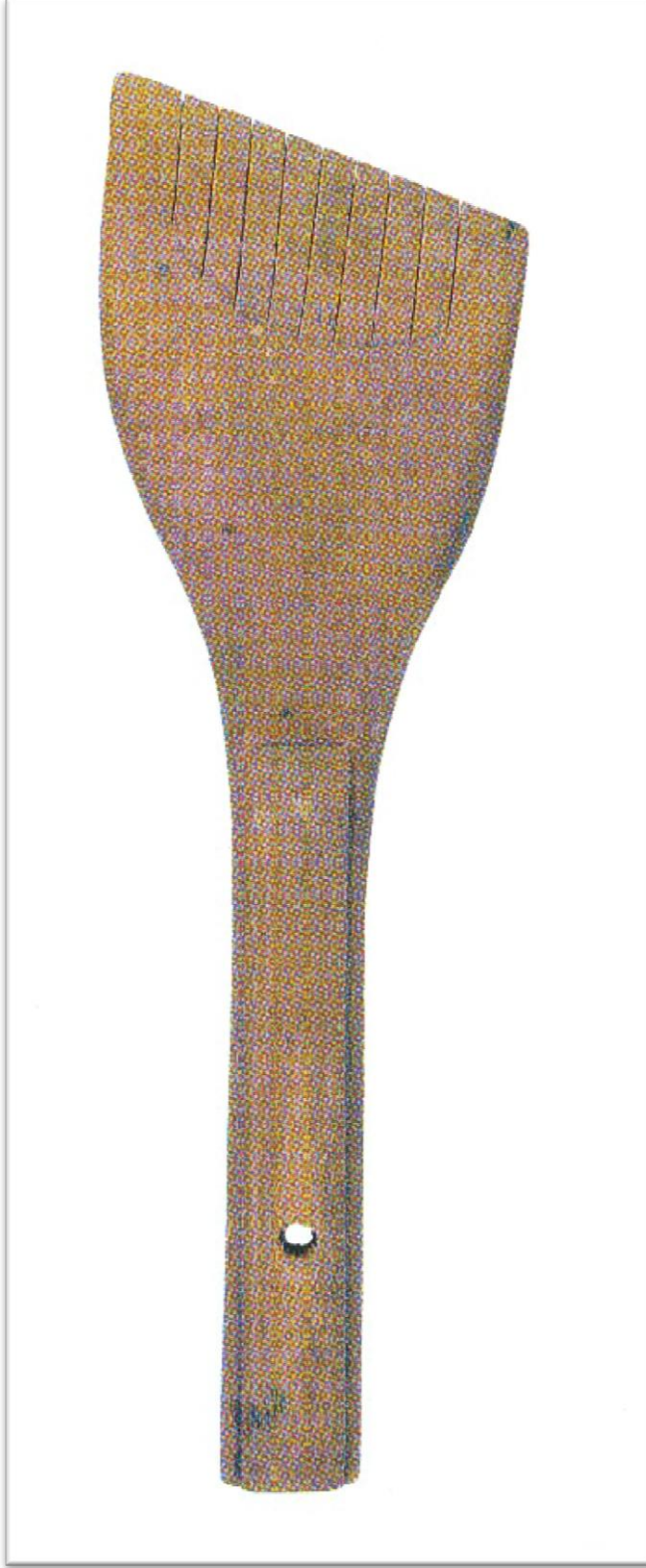

Şekil 26: Hattat Mehmed Nûrî Sivâsî'nin gubâri levhası (Berk, 2006, s. 63)

Şekil 27: Hat Sanatında kullanılan kalem çeşitleri. (Serin, 1999, s. 334)

a. Kamış b. Cava c. Kargı d. Hindî Kalem.

Şekil 28: Üstad Necmeddin Okyay'a ait tahta kalem. (Serin, 1999, s. 335)

Şekil 29: Mürekkep Hakkası ve Rıhdan, Emin Barın Koleksiyonu. (Berk, 2006, s. 75)

şekil 30: Kalemtraş eşitleri, Emin Barın Koleksiyonu (Berk, 2006, s. 77)

Şekil 31: Makta' Çeşitleri, Emin Barın Koleksiyonu. (Berk, 2006, s. 78)

Şekil 32: Nesih sahife mistarı Süleyman Berk Koleksiyonu. (Berk, 2006, s. 76)

Şekil 33: Sultan III. Ahmed tuğralı, işlemeli divit Mehmet Çebi Koleksiyonu. (Berk, 2006, s. 78)

Şekil 34: Hokka Takımı, Ekrem Hakkı Ayverdi Koleksiyonu. (Serin, 1999, s. 345)

Şekil 35: Kâğıt Makasları ve Gümüş Divit Ekrem Hakkı Ayverdi Koleksiyonu (Serin, 1999, s. 343)

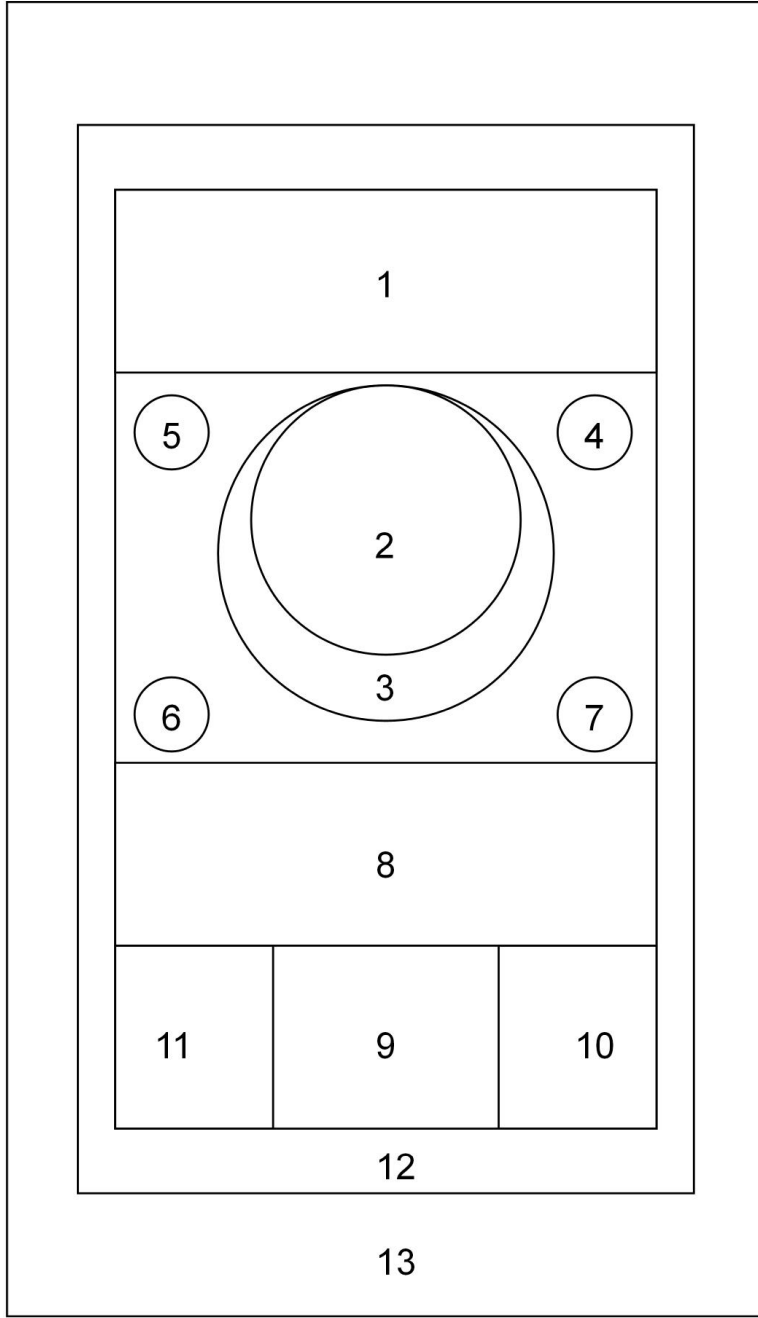
Şekil 36: Kâğıt aherlemede kullanılan çakmak taşı mühre, Emin Barın Koleksiyonu. (Berk, 2006, s. 74)

Şekil 37: Hattat Sami Efendi'nin çektiği Sultan II. Abdülhamid'in tuğrası. (Eriş, 2016, s. 158)

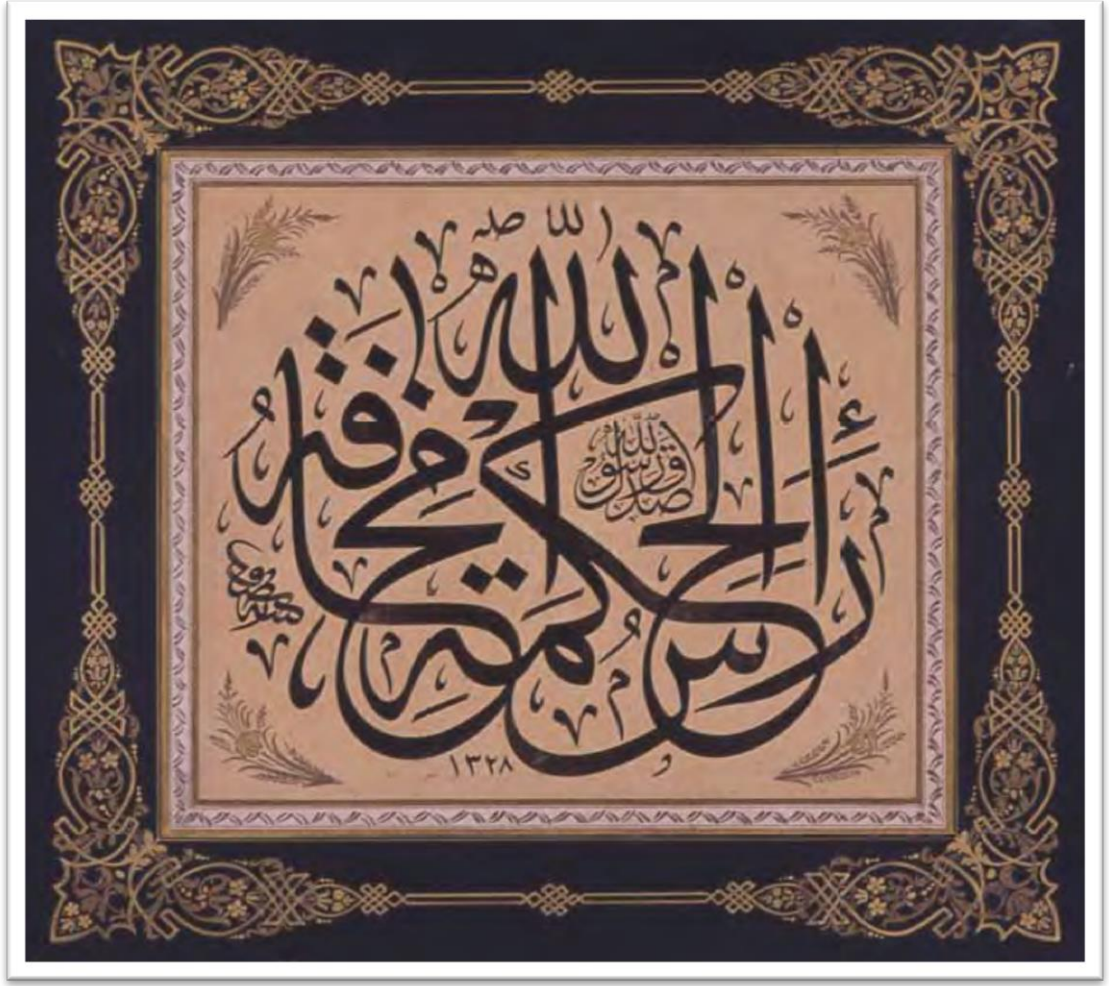

Şekil 38: Kazasker Mustafa İzzet Efendi'ye ait klasik hilye. (Eriş, 2016, s. 161)

Şekil 39: Klasik Hilye çizimi. (Eriş, 2016, s. 160)

Şekil 40: Hattat Mehmet Nazif Bey'e ait istifli celî sülûs bir levha. (Berk, 2006, s. 54)

Şekil 41: Hattat: Kasım Kara'ya ait müsenâ yazı.

Şekil 42: Hattat Hâfız Osman Efendi'nin ilk hocası 1. Derviş Ali'nin sülüs, nesih bir kıt'ası. (Berk, 2006, s. 26)

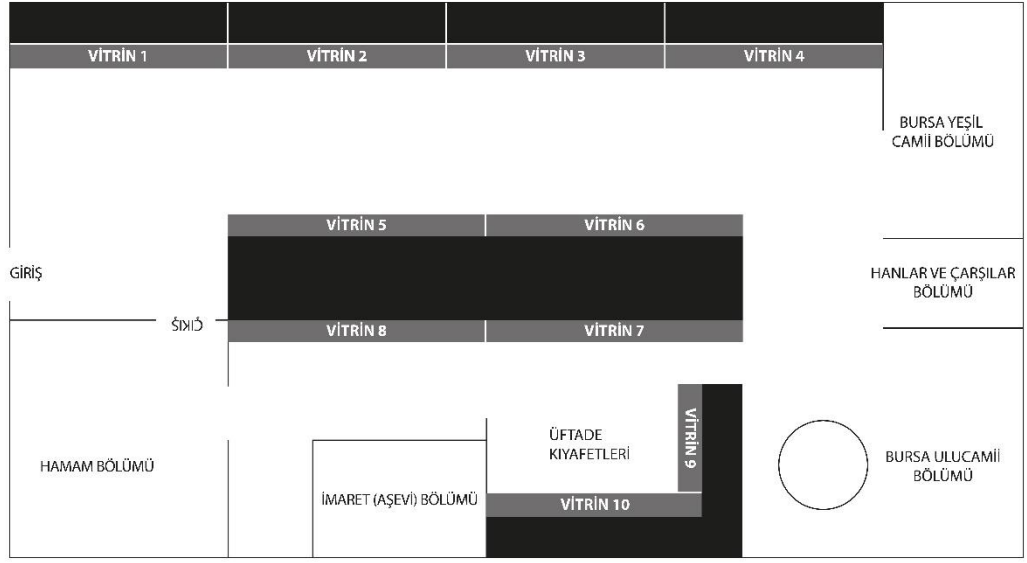
Şekil 43: Hattat: Kasım Kara'ya ait karalama hilye.

Şekil 44: Hat Levhaları Konservasyon Çalışmasından Örnekler

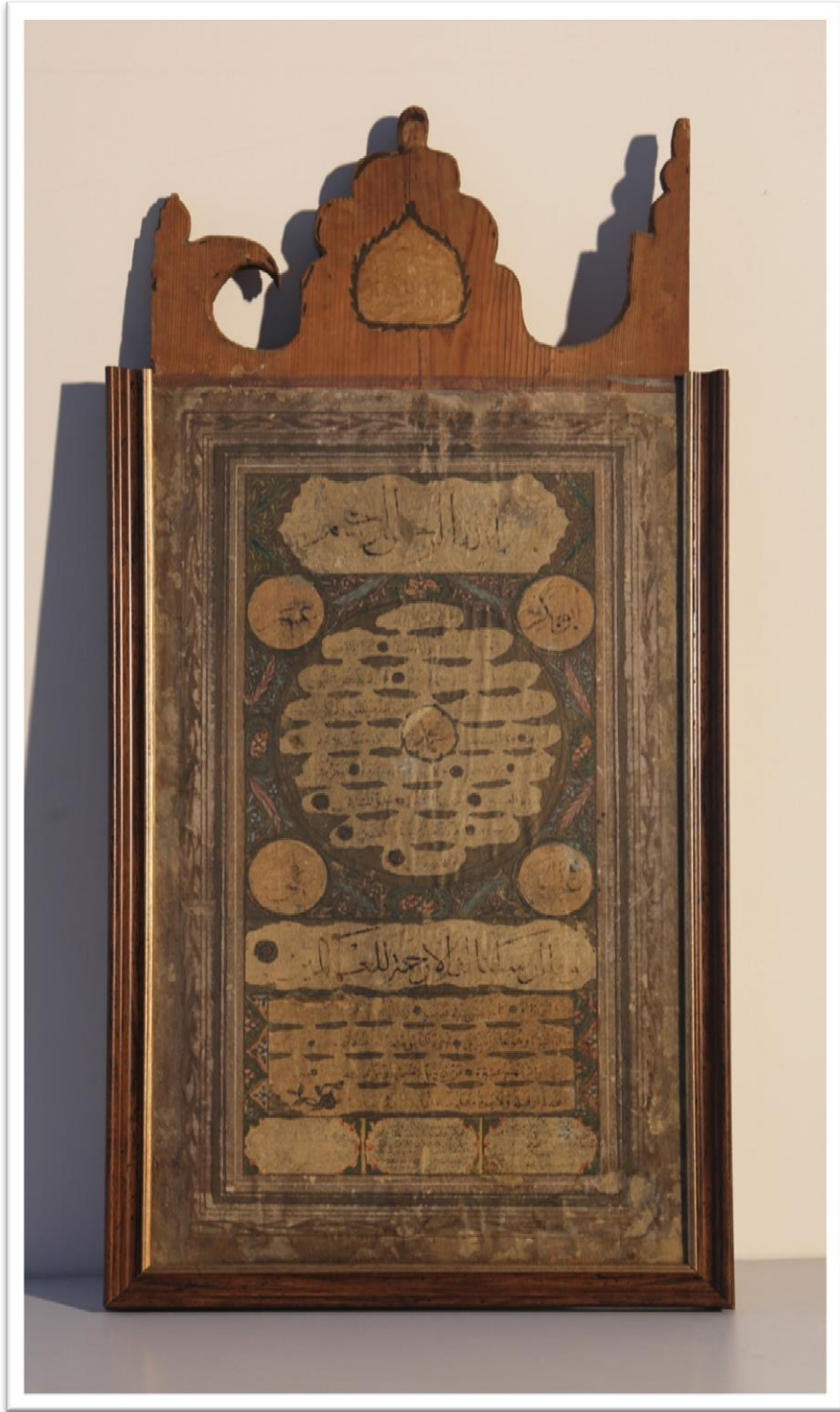
Şekil 45: Hat Levhaları Konservasyon Çalışmasından Örnekler

Şekil 46: Bursa Vakıf Kültürü Müzesi Yerleşim Planı.

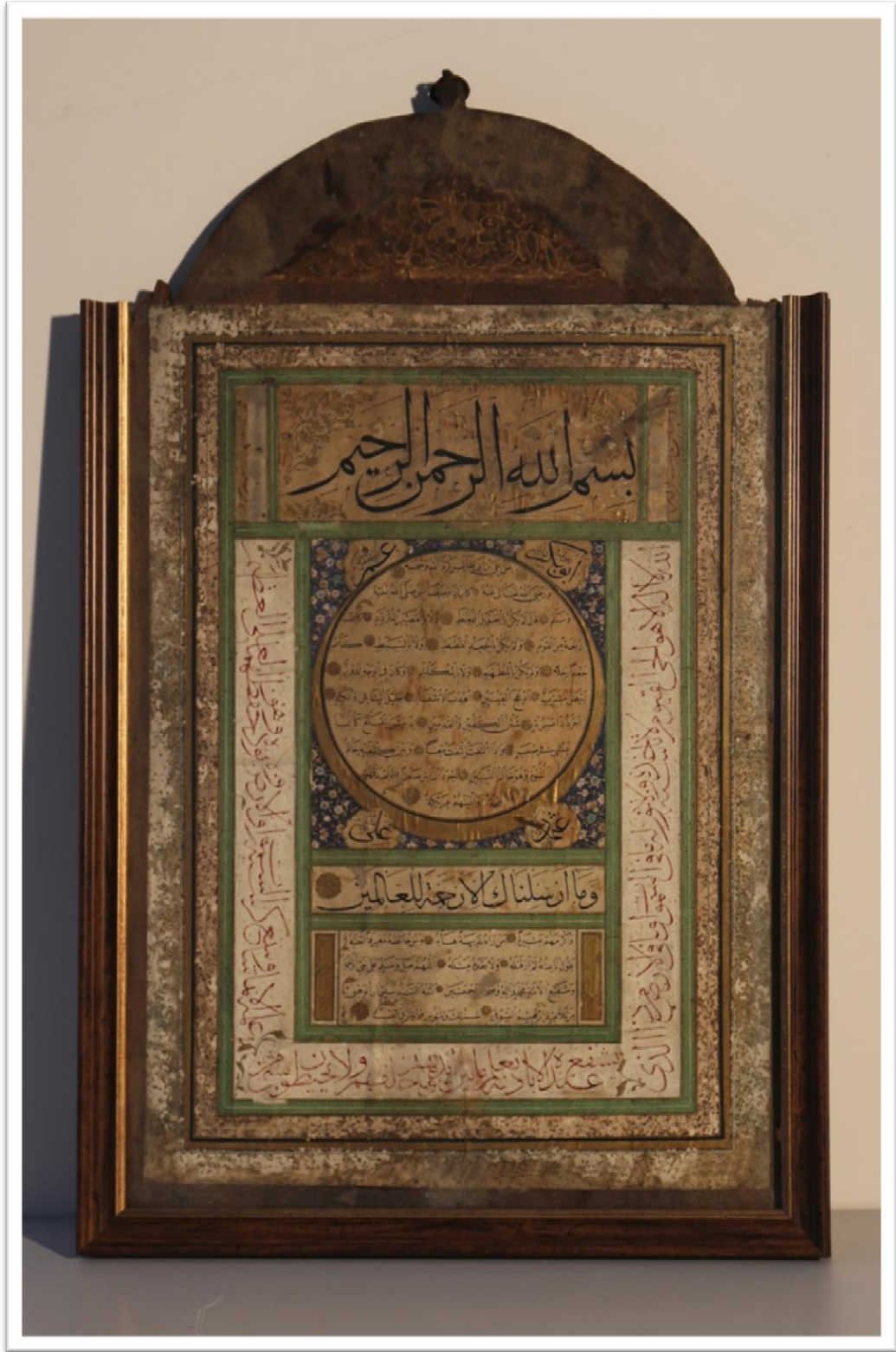

Şekil 47: Katalog No: 1- Muhakkak- Sülüs- Nesih-İcaze - Hilye-i Şerif

Şekil 48: Katalog No: 2 - Muhakkak- Sülüs- Nesih-İcaze- Hilye-i Şerif

Şekil 49: Katalog No: 3 - Muhakkak- Sülüs- Nesih- Hilye-i Şerif

Şekil 50: Katalog No: 4 - Celi Sülüs –Levha

Şekil 51: Katalog No: 5- Sülüs –Levha

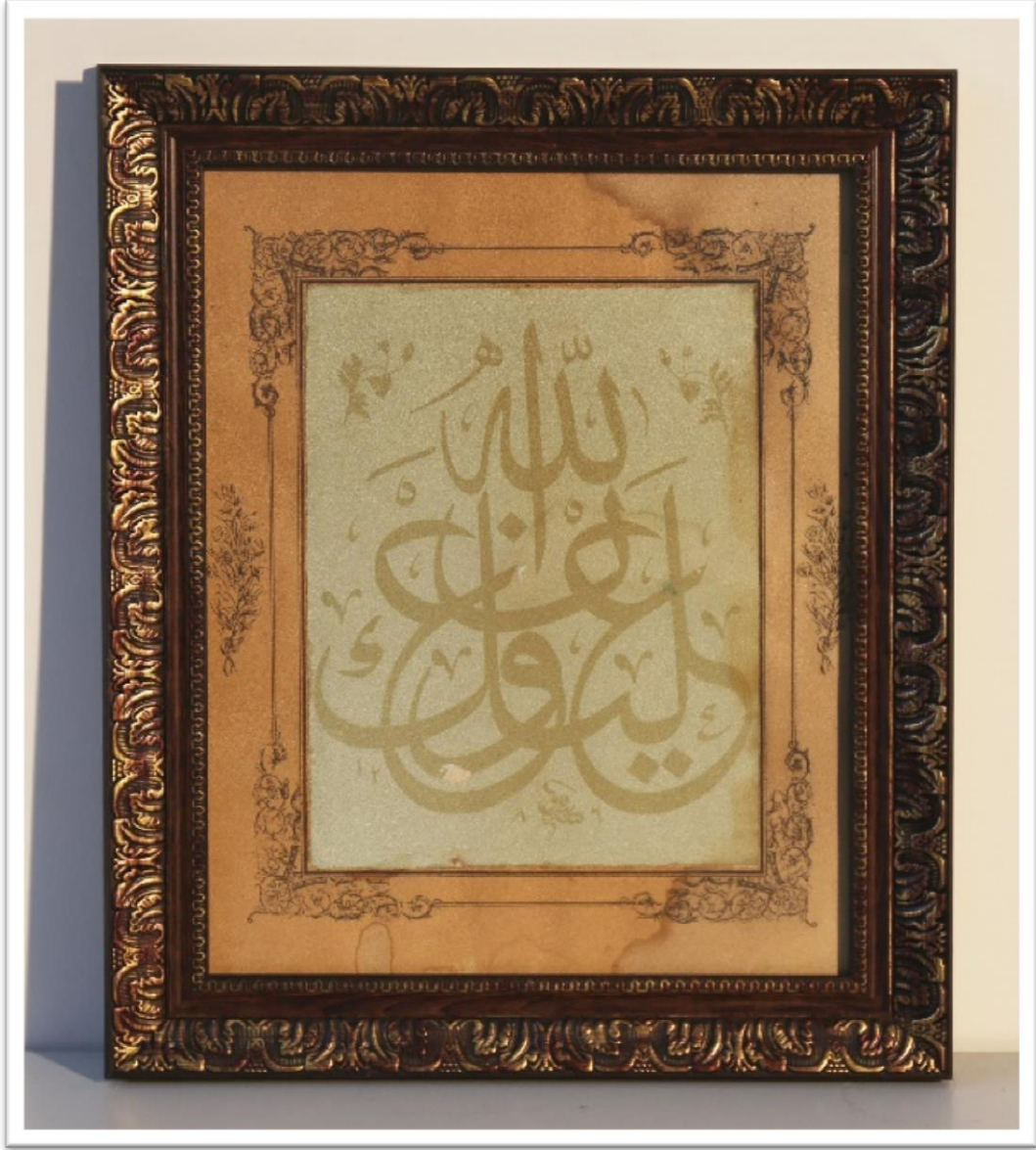
Şekil 52: Katalog No: 6 - Celi Sülüs- Sülüs – Levha

Şekil 53: Katalog No: 7 - Sülüs – Levha

Şekil 54: Katalog No: 8 - Celi Sülüs- Sülüs- İcaze – Levha

Şekil 55: Katalog No: 9 - Cefî Sülüs – Levha

Şekil 56: Katalog No: 10 - Kûfî –Levha

Şekil 57: Katalog No: 11 - Celî Sülüs – Levha

Şekil 58: Katalog No: 12 - Celi Sülüs – Levha

Şekil 59: Katalog No: 13 - Sülüs – Nesih -İcaze – Levha

Şekil 60: Katalog No: 14 - Sülüs – Levha

Şekil 61: Katalog No: 15 - Sülüs – Levha

Şekil 62: Katalog No: 16 - Celi Sülüs –Sülüs- Levha

Şekil 63: Katalog No: 17 - Nesih- Levha

Şekil 64: Katalog No: 18 - Nasta'lik-Sülüs- Nesih- Levha

Şekil 65: Katalog No: 19 - Kesit- Levha

Şekil 66: Katalog No: 20 - Celî Sülüs –Sülüs- Levha

Şekil 67: Katalog No: 21 - Celî Sülüs – Levha

Şekil 68: Katalog No: 22 - Celi Sülüs – Levha

Şekil 69: Katalog No: 23 - Celi Sülüs – Levha

Şekil 70: Katalog No: 24 - Celi Sülüs – Levha

Şekil 71: Katalog No: 25 - Celî Ta'lik – Levha

Şekil 72: Katalog No: 26 - Celî Sülüs – Rik'a- Levha

Şekil 73: Katalog No: 27 - Sülüs – Levha

Şekil 74: Katalog No: 28 - Celi Sülüs – Levha

Şekil 75: Katalog No: 29 - Sülüs –Levha

Şekil 76: Katalog No: 30 - Celi Sülüs – Levha

Şekil 77: Katalog No: 31- Celi Sülüs – Levha

Şekil 78: Katalog No: 32 - Celî Sülüs – Levha

Şekil 79: Katalog No: 33 - Sülüs – Levha

Şekil 80: Katalog No: 34 - Sülüs – Levha

Şekil 81: Katalog No: 35 - Sülüs – Levha

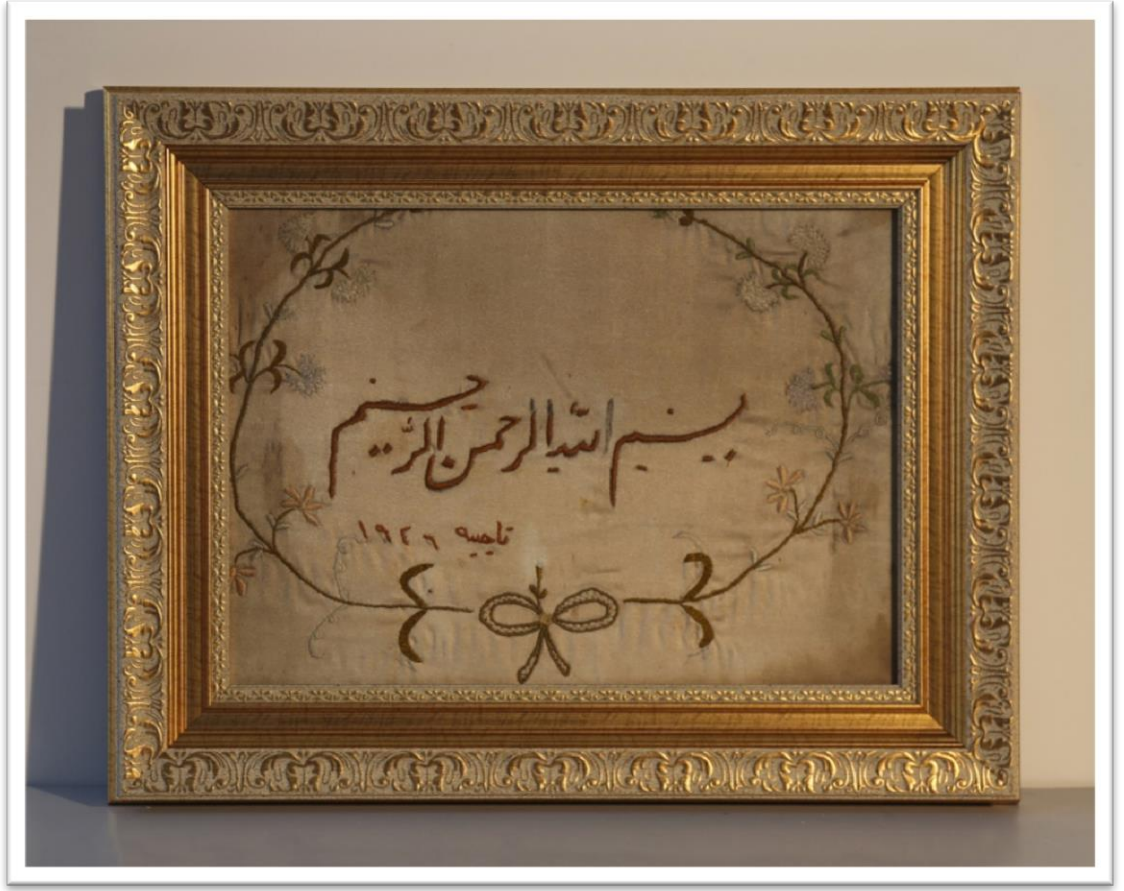
Şekil 82: Katalog No: 36 - Ta'lik – Levha

Şekil 83: Katalog No: 37 - Celî Sülüs- İcaze – Levha

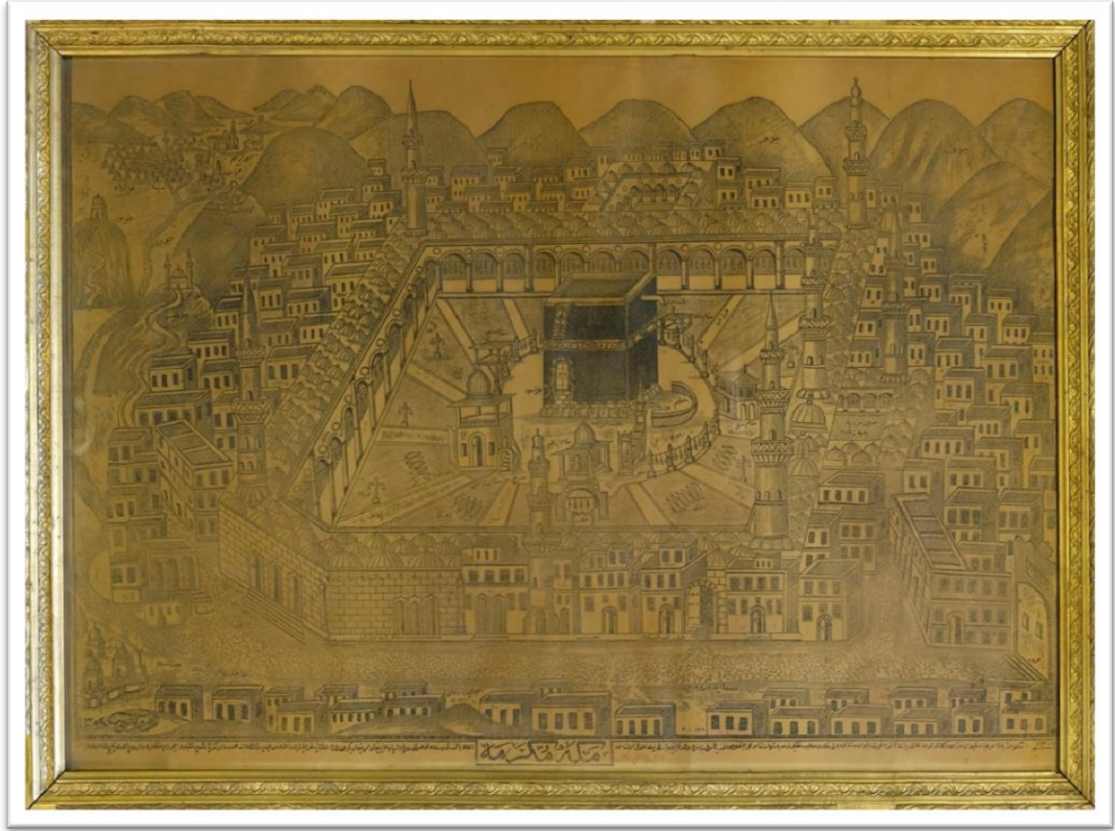
Şekil 84: Katalog No: 38 - Sülüs – Levha

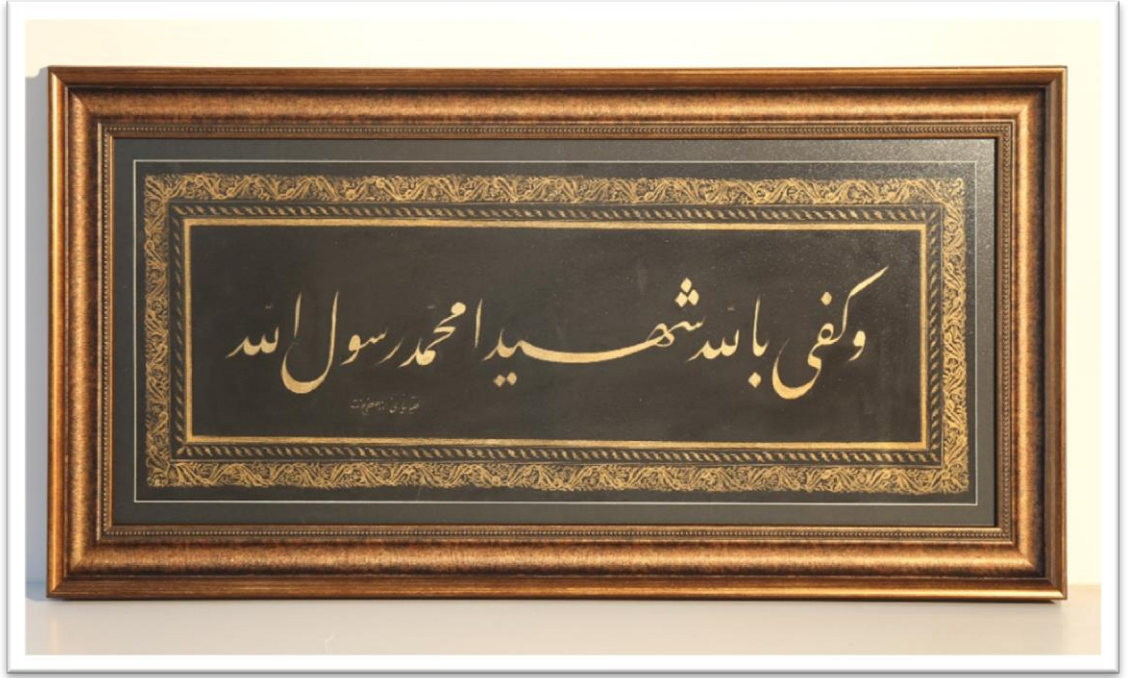
Şekil 85: Katalog No: 39 - Ta'lik – Levha

Şekil 86: Katalog No: 40 - Celif Sülüs – İcaze- Levha

Şekil 87: Katalog No: 41 - Celî Sülüs – Levha

Şekil 88: Katalog No: 42 - Celî Ta'lik – Levha

Şekil 89: Katalog No: 43 - Celi Sülüs – Levha

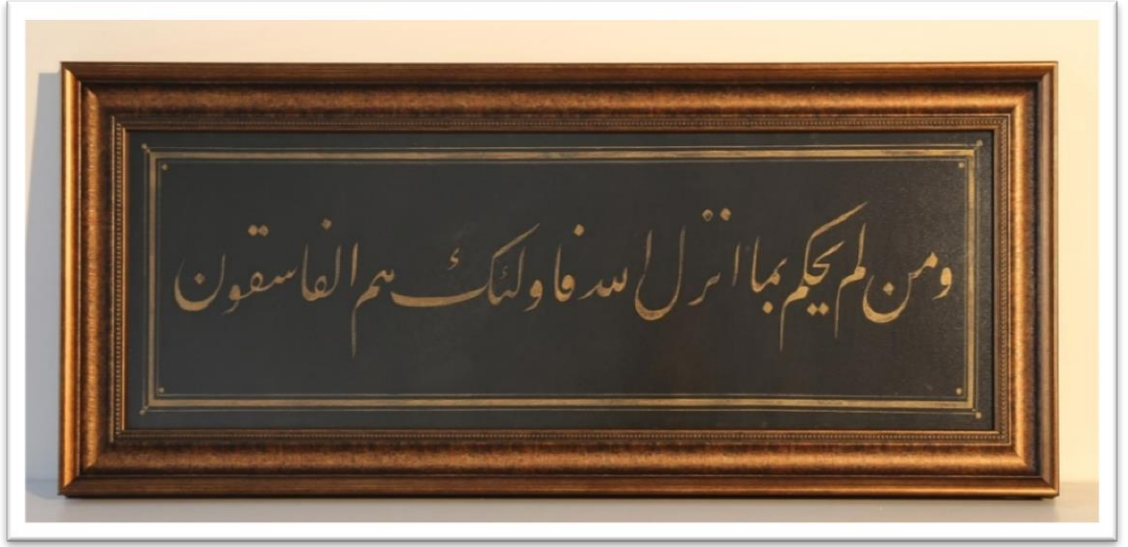
Şekil 90: Katalog No: 44 - Celf Sülüs – Ta'lik – Rik'a –Levha

Şekil 91: Katalog No: 45 - Nesih – Levha

Şekil 92: Katalog No: 46 - Celi Sülüs – Levha

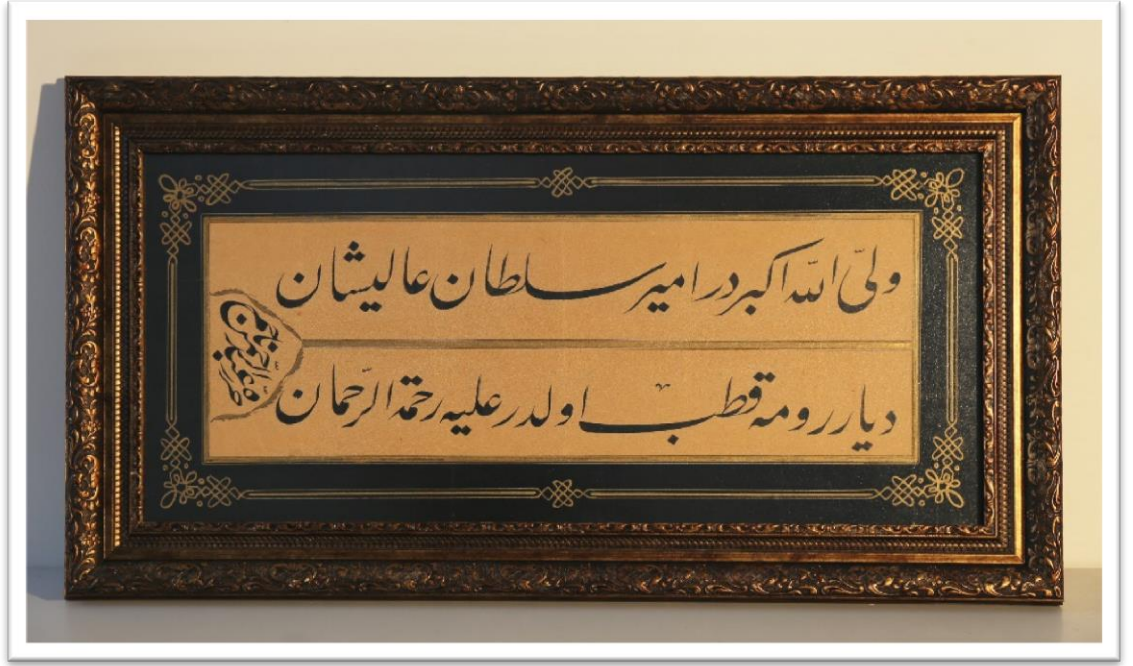
Şekil 93: Katalog No: 47 - Celi Ta'lik – Levha

Şekil 94: Katalog No: 48 - Celi Sülüs – Levha

Şekil 95: Katalog No: 49 - Celî Ta'lik – Levha

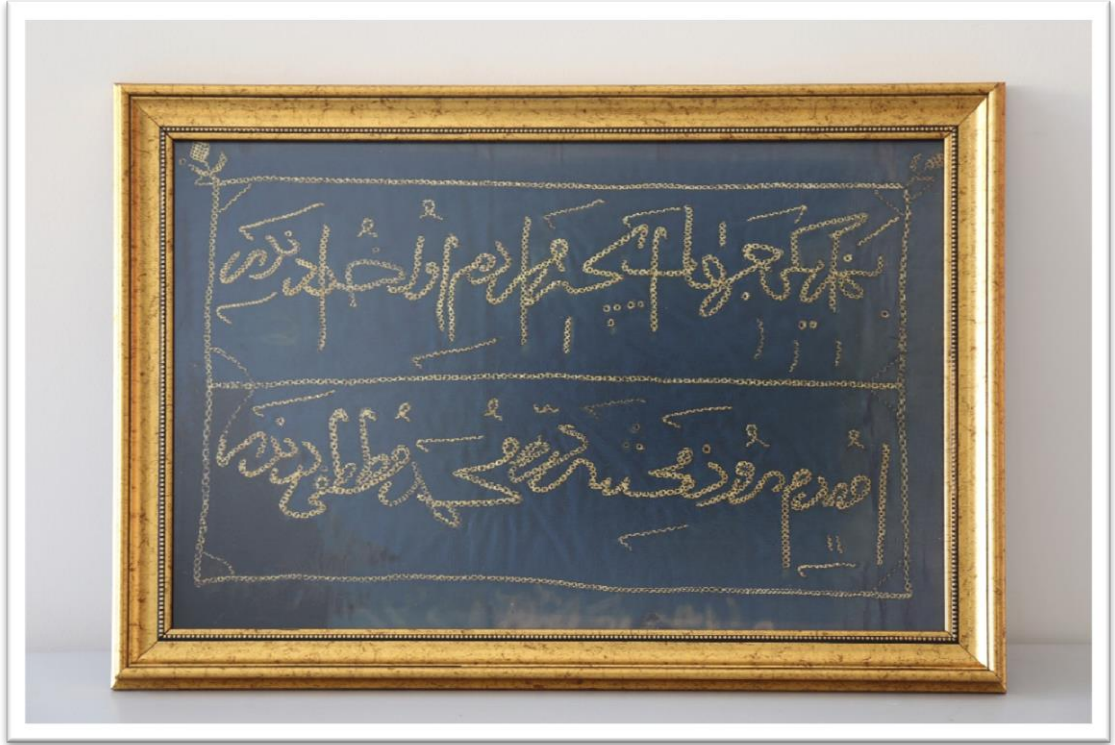

Şekil 96: Katalog No: 50 - Ta'lik – Levha

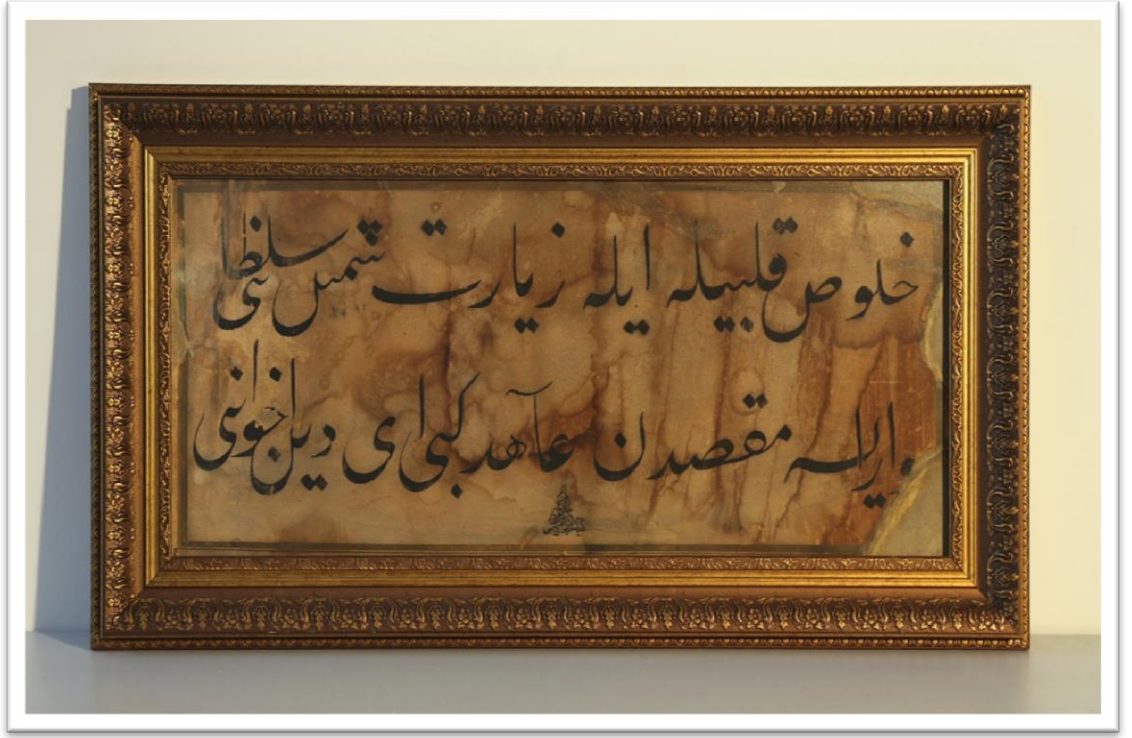

Şekil 97: Katalog No: 51 - Rik'a – Levha

Şekil 98: Katalog No: 52 - Sülüs – Levha

Şekil 99: Katalog No: 53 - Ta'lik – Levha

Şekil 100: Katalog No: 54 - Celi Sülüs- Sülüs - Levha

Şekil 101: Katalog No: 55 - Sülüs – Nesih- Levha

Şekil 102: Katalog No: 56- Ta'lik – Levha

Şekil 103: Katalog No: 57 - Celi Sülüs – Levha

Şekil 104: Katalog No: 58 - Celi Sülüs – Levha

Şekil 105: Katalog No: 59 - Celi Sülüs – Sülüs- Levha

Şekil 106: Katalog No: 60 - Celî Sülüs – Levha

Şekil 107: Katalog No: 61 - Celi Sülüs – Levha

Şekil 108: Katalog No: 62 - Celi Sülüs – Levha

Şekil 109: Katalog No: 63 - Sülüs – Levha

Şekil 110: Katalog No: 64 - Celi Sülüs- Sülüs – Levha

Şekil 111: Katalog No: 65 - Celî Sülüs – Levha

Şekil 112: Katalog No: 66- Celi Sülüs – Levha

Şekil 113: Katalog No: 67 - Celi Sülüs- Sülüs – Levha

Şekil 114: Katalog No: 68 - Sülüs – Levha

Şekil 115: Katalog No: 69 - Celi Sülüs – Levha

Şekil 116: Katalog No: 70 - Sülüs – Levha

Şekil 117: Katalog No: 71 - Celi Sülüs – Sülüs - Levha

Şekil 118: Katalog No: 72 - Ta'lik – Levha

Şekil 119: Katalog No: 73 - Celi Sülüs – Levha

Şekil 120: Katalog No: 74 - Celî Ta'lik – Levha

Şekil 121: Katalog No: 75 - Celî Ta'lik – Levha

Şekil 122: Katalog No: 76 - Celi Ta'lik – Sülüs- Levha

Şekil 123: Katalog No: 77 - Celi Sülüs – Levha

EK-1

KATALOG NO	ENVANTER NO	ESERİN ADI VE CİNSİ	ESERİN TEMİN EDİLDİĞİ YER	ESERİN GELDİĞİ YER	ESERİN HATTATI	ESERİN YAZI CİNSİ	ESERİN TARİHİ	İŞLEME TEKNİKLERİ	ESERİN TASARIM FORMU	ÇERÇEVE
1	41	Hilye-i Şerif-Ahşap üzerine kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Muradiye Camii	Hâfız Seyyid Abdülhalîm	Muhakkak- Sülüs- Nesih-İcâze	H.1262 (M.1845)	.....	Satır	Altın Varaklı Ahşap Lamine (Eski)
2	163	Hilye-i Şerif-Ahşap üzerine kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Bilinmiyor	Muhakkak- Sülüs- Nesih-İcâze	19.Yy.	.....	Satır	Kahverengi Ahşap Lamine (Yeni)
3	164	Hilye-i Şerif-Ahşap üzerine kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Süleyman Vehbi	Muhakkak- Sülüs- Nesih	19.Yy.	.....	Satır	Kahverengi Ahşap Lamine (Yeni)
4	78	Levha – Kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Sami Efendi	Celî Sülüs	Hicri 1307 (M.1890)	.....	Damla Formunda İstif	Kahverengi Ahşap Lamine (Eski)
5	105	Levha –Kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Şevkî Efendi	Sülüs	Hicri 1286 (M.1869)	.....	Satır	Altın Varaklı Ahşap Lamine (Yeni)
6	138	Levha –Kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Mehmet Şefik	Celî Sülüs- Sülüs	20. Yy.	.....	Yaprak Formunda İstif	Kahverengi Ahşap Lamine (Yeni)
7	200	Levha –Kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Şevkî Efendi	Sülüs	Hicri 1286 (M.1869)	.....	Satır	Altın Varaklı Ahşap Lamine (Yeni)
8	203	Levha –Kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Mustafa Rakım	Celî Sülüs- Sülüs- İcâze	Hicri 1212 (M.1797)	.....	Dikdörtgen İstif	Altın Varaklı Ahşap Lamine (Yeni)
9	207	Levha –Kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Mehmet Şefik Efendi	Celî Sülüs	Hicri 1286 (M.1869)	.....	Kare İstif	Kahverengi Ahşap Lamine (Yeni)
10	210	Levha –Kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Arif	Kûfi	1949	.....	Helezonik Kıvrımlı Satır	Kahverengi Ahşap Lamine (Yeni)
11	35	Levha – Kumaş üzerine ahşap (Naht)	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Bilinmiyor	Celî Sülüs	19.Yy.	.....	Damla İstif	Altın Varaklı Ahşap Lamine (Yeni)
12	94	Levha – Kumaş	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Nimet	Celî Sülüs	Hicri 1314 (M.1896)	Çin İğnesi Tekniği	Satır İstif	Altın Varaklı Ahşap Lamine (Yeni)
13	107	Levha –Kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Hüseyin Râğıb	Muhakkak – Nesih - İcâze	Hicri [1]274 (M.1858)	.....	Satır İstif	Kahverengi Ahşap Lamine (Yeni)
14	116	Levha – Kumaş	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Bilinmiyor	Sülüs	19. Yy.	.....	Damla Formunda Müsenna	Altın Varaklı Kahverengi Ahşap Lamine (Yeni)
15	140	Levha –Kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Bilinmiyor	Sülüs	20.Yy.	.....	Tuğra	Altın Varaklı Beyaz Ahşap Lamine (Yeni)

16	211	Levha –Kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Bilinmiyor	Celî Sülüs-Sülüs	20.Yy.	.....	Daire İstif	Kahverengi Ahşap Lamine (Yeni)
17	212	Levha –Kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Bilinmiyor	Nesih	20.Yy.	.....	Satır	Kahverengi Ahşap Lamine (Yeni)
18	DN-1	Levha – Kâğıt - Resim	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Hamid Aytaç	Nesta'lik-Sülüs-Nesih	20.Yy.	.....	Satır- Beyzî İstif	Altın Varaklı Beyaz Ahşap Lamine (Yeni)
19	153	Levha – Kâğıt- Kesit	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Bilinmiyor		20.Yy.	.....	.....	Kahverengi Ahşap Lamine (Yeni)
20	64	Levha – Kumaş	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Servet	Celî Sülüs-Sülüs	Hicri 1328 (M.1910)	Çin İğnesi ve Sarma Tekniği	Satır İstif	Altın Varaklı Ahşap Lamine (Yeni)
21	67	Levha – Kumaş	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Bilinmiyor	Celî Sülüs	19. Yy.	Çin İğnesi Tekniği	Satır	Altın Varaklı Ahşap Lamine (Yeni)
22	68	Levha – Kumaş	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Bilinmiyor	Celî Sülüs	Hicri 1329 (M.1911)	Çin İğnesi, Tohum İşi, Yaprak Dikişi, Sarma ve Ajur Teknikleri	Satır	Altın Varaklı Ahşap Lamine (Eski)
23	76	Levha – Etamin	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Necibe	Celî Sülüs	Hicri 1312 (M.1894)	Aplike İşi Tekniği	Satır	Kahverengi Ahşap Lamine (Yeni)
24	86	Levha – Kumaş	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Bilinmiyor	Celî Sülüs	Hicri 1314 (M.1896)	Sim Sarma Tekniği	Satır	Altın Varaklı Ahşap Lamine (Yeni)
25	100	Levha – Kumaş	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Hüseyin	Celî Ta'lik	Hicri 1327 (M.1909)	Çin İğnesi Tekniği	Satır	Kahverengi Ahşap Lamine (Yeni)
26	117	Levha – Kumaş	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Hatice Hanım	Celî sülüs – Rik'a	Hicri 1268 (M.1852)	Çin İğnesi Tekniği	Satır İstif	Altın Varaklı Ahşap Lamine (Yeni)
27	144	Levha – Kumaş	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Remziye	Sülüs	Hicri 1326 (M.1909)	Sim Sarma Tekniği	Satır İstif	Altın Varaklı Ahşap Lamine (Yeni)
28	184	Levha – Ahşap Kesme (Naht) Tekniği	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Bilinmiyor	Celî Sülüs	19.Yy.	.....	Beyzî	Altın Varaklı Ahşap Lamine (Yeni)
29	192	Levha –Kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Bilinmiyor	Sülüs	19.Yy.	.....	Satır İstif	Kahverengi Ahşap Lamine (Yeni)
30	44	Levha – Kumaş	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Muradiye Camii	Bilinmiyor	Celî Sülüs	18.Yy	Maraş İşi Tekniği	Satır İstif	Altın Varaklı Düz Lamine (Yeni)
31	73	Levha –Kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Seyyid Ali	Celî Sülüs	Hicri 1295 (M.1878)	.....	Satır İstif	Altın Varaklı Lamine (Yeni)
32	74	Levha –Kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Fahrettin	Celî Sülüs	19. Yy.	.....	Satır İstif	Kahverengi Ahşap Lamine (Yeni)

33	96	Levha – Kumaş Üzerine Ahşap (Naht)	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Bilinmiyor	Sülüs	19. Yy.	.....	Satır İstif	Kahverengi Ahşap Lamine (Yeni)
34	102	Levha – Ahşap Kesme Tekniği	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Bilinmiyor	Sülüs	19. Yy.	.....	Dairevi İstif	Beyaz Ahşap Lamine (Yeni)
35	156	Levha –Kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Muhammed Tevfik	Sülüs	Hicri 1296 (M.1878)	.....	Satır	Altın Varaklı Ahşap Lamine (Yeni)
36	157	Levha –Kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Seyyid Abdürrezzak	Ta'lik	Hicri 1218 (M.1803)	.....	Satır	Altın Varaklı Beyaz Ahşap Lamine (Yeni)
37	159	Levha – Ahşap üzerine kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Mehmet Hayri min telâmiz-i İsmail Zühdî	Celî Sülüs- İcâze	Hicri 1222 (M.1808)	.....	Perdeli -Dairevi İstif	Kahverengi Ahşap Lamine (Yeni)
38	175	Levha – Kumaş	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Meliha	Sülüs	Hicri 1330 (M.1911)	Sim Sarma Tekniği	Satır İstif	Altın Varaklı Beyaz Ahşap Lamine (Yeni)
39	181	Levha – Kumaş	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Nâciye	Ta'lik	1926	Çin İğnesi, Koton Sarma ve Yalancı Ajur Teknikleri	Satır	Altın Varaklı Beyaz Ahşap Lamine (Yeni)
40	177	Levha –Kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Mustafa Bağdadi	Celî Sülüs- İcâze	19.Yy.	.....	Satır	Kahverengi Ahşap Lamine (Yeni)
41	43	Levha – Kâğıt- Resim	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Muradiye Camii	Mustafa Kâmil	Rik'a-Sülüs	Hicri 1302 (M.1898)	.....	Satır	Altın Varaklı Ahşap Lamine (Eski)
42	34	Levha – Kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Yesârîzâde Mustafa İzzet	Celî Ta'lik	19. Yy.	.....	Satır	Kahverengi Ahşap Lamine (Yeni)
43	47	Levha – Kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Muradiye Camii	Kazasker Mustafa İzzet	Celî Sülüs	19.Yy.	.....	Oklu Besmele	Kahverengi Ahşap Lamine (Yeni)
44	77	Levha – Kumaş	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Abdullah Rıza	Celî Sülüs	19. Yy.	.....	Dairevi İstif - Satır İstif	Kahverengi Ahşap Lamine (Yeni)
45	166	Levha – Ahşap üzerine kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Bilinmiyor	Nesih	19. Yy.	.....	.....	Kahverengi Ahşap Lamine (Yeni)
46	60	Levha – Kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Bakkal Arif Efendi	Celî Sülüs	Hicri 1305 (M.1887)	.....	Satır İstif	Altın Varaklı Ahşap Lamine (Yeni)
47	114	Levha – Kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Bilinmiyor	Celî Ta'lik	19. Yy.	.....	Satır	Kahverengi Ahşap Lamine (Yeni)
48	158	Levha – Kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Mehmet Dede	Celî Sülüs	Hicri 1210 (M.1796)	.....	Satır İstif	Kahverengi Ahşap Düz Lamine (Yeni)
49	46	Levha – Kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Muradiye Camii	Hatipzade Mehmed	Celî Ta'lik	Hicri 1269 (M.1852)	.....	Satır	Altın Varaklı Ahşap Lamine (Eski)

50	72	Levha – Kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Abdurrahman Nahim	Ta'lik	19.Yy.	.....	Satır	Kahverengi Ahşap Lamine (Yeni)
51	85	Levha – Kumaş	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Züleyha Hanım	Rik'a	19.Yy.	Maraş İşi Tekniği	Satır	Kahverengi Ahşap Lamine (Yeni)
52	180	Levha – Kumaş	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Bilinmiyor	Sülüs	19.Yy.	Tel Kırma, Kuş Gözü, Zincir Dikişi ve İğne Ardı Teknikleri	Satır	Altın Varaklı Düz Lamine (Yeni)
53	198	Levha – Kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Râkım-ı Erzurûmî	Ta'lik	19.Yy.	.....	Satır	Altın Varaklı Lamine (Yeni)
54	29	Levha – Kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Nazım	Celî Sülüs-Sülüs	19. Yy.	.....	Satır İstif	Kahverengi Ahşap Lamine (Yeni)
55	178	Levha – Etamin	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Mükerrem	Sülüs- Nesih	Hicri 1308 (M.1890)	Çin İğnesi Tekniği	Satır İstif	Altın Varaklı Lamine (Eski)
56	179	Levha – Kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Bilinmiyor	Ta'lik	19. Yy.	.....	Satır	Kahverengi Ahşap Lamine (Yeni)
57	182	Levha – Kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Bilinmiyor	Sülüs – Celî Sülüs	Hicri 1379 (M.1959)	.....	Satır	Kahverengi Ahşap Lamine (Yeni)
58	185	Levha – Ahşap Kesme (Naht) Tekniği	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Bilinmiyor	Celî Sülüs	20. Yy.	.....	Damla Formunda İstif	Altın Varaklı Düz Lamine (Yeni)
59	DN-2	Levha – Kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Mehmet Şefik Efendi	Celî Sülüs- Sülüs	Hicri 1327 (M.1909)	.....	Yaprak Formunda İstif	Kahverengi Ahşap Lamine (Yeni)
60	95	Levha – Ahşap	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Bilinmiyor	Celî Sülüs	Hicri 1221 (M.1807)	.....	Satır	.....
61	189	Levha – Ahşap üzerine kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Ahmet Muhammed	Celî Sülüs	Hicri 1220 (M.1805)	.....	Müsenna	.....
62	170	Levha – Ahşap üzeri kat'ı	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Bilinmiyor	Celî Sülüs	19. Yy.	.....	Satır	Altın Varaklı Lamine (Yeni)
63	171	Levha – Ahşap üzeri kat'ı	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Mehmed el Feridü'l-Karamani	Sülüs	Hicri 1223 (M.1801)	.....	Satır	Beyaz Ahşap Lamine (Yeni)
64	42	Levha – Kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Zahireci	Celî Sülüs- Sülüs	Hicri 1290 (M.1868)	.....	Satır İstif	Kahverengi Ahşap Lamine (Yeni)
65	66	Levha – Kumaş	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Bilinmiyor	Celî Sülüs	19. Yy.	Çin İğnesi, Tohum İşi ve İğne Ardı Tekniği	Satır İstif	Altın Varaklı Lamine (Yeni)
66	139	Levha – Kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Bilinmiyor	Celî Sülüs	19. Yy.	.....	Satır İstif	Altın Varaklı Lamine (Yeni)
67	143	Levha – Kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Süleyman Şükrü	Celî Sülüs- Sülüs	Hicri 1243 (M.1828)	.....	Satır	Altın Varaklı Lamine (Yeni)
68	187	Levha – Kumaş	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Remziye	Sülüs	Hicri 1326 (M.1904)	Çin İğnesi, Tohum İşi, Yaprak Dikişi ve Sarma Teknikleri	Satır	Altın Varaklı Beyaz Ahşap Lamine (Yeni)
69	32	Levha – Ahşap	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Mustafa	Celî Sülüs	Hicri 1261 (M. 1845)	.....	Satır	Altın Varaklı Lamine (Eski)
70	193	Levha – Kumaş	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Fatma Şehnaz	Sülüs	19. Yy.	Çin İğnesi Tekniği	Satır	Altın Varaklı Lamine (Yeni)

71	195	Levha – Kumaş	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Bilinmiyor	Celî Sülüs- Sülüs	19. Yy.	Jakar İşleme Tekniği	Satır İstif	Altın Varaklı Düz Lamine (Yeni)
72	39	Levha – Kumaş	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Hakkı	Ta'lik	Hicri 1374 (M.1954)	Boncuk İşleme Tekniği	Satır	Kahverengi Ahşap Lamine (Yeni)
73	38	Levha – Kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Muradiye Camii	Rüşdi El Fakîr ed'afü'l-Küttâb	Celî Sülüs	H. 1297 (M.1880)	.....	Dairevi Satır İstif	Altın Varaklı Düz Lamine (Yeni)
74	161	Levha – Ahşap üzerine kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Bilinmiyor	Celî Ta'lik	19. Yy.	.....	Satır	Kahverengi Ahşap Lamine (Yeni)
75	162	Levha – Ahşap üzerine kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Bilinmiyor	Celî Ta'lik	19. Yy.	.....	Satır	Kahverengi Ahşap Lamine (Yeni)
76	169	Levha – Ahşap üzerine kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Bilinmiyor	Sülüs- Celî Ta'lik	19. Yy.	.....	Satır	Kahverengi Ahşap Lamine (Yeni)
77	154	Levha – Kâğıt	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi	Emir Sultan Camii	Bilinmiyor	Celî Sülüs	19. Yy.	.....	Satır İstif	Altın Varaklı Lamine (Yeni)

Bursa Vakıf Kültürü Müzesi Hat Levhaları Listesi

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU

Yazar Adı Soyadı	Coşkun DAĞDELER
Tez Adı	Bursa Vakıf Kültürü Müzesi Hat Levhaları
Enstitü	Sosyal Bilimler
Anabilim Dalı	Sanat Tarihi
Tez Türü	Yüksek Lisans
Tez Danışman (lar)ı	Dr. Öğretim Üyesi Doğan YAVAŞ
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) İzni Kısıtlama	☐ Patent Kısıt (2 yıl) ☐ Genel Kısıt (6 ay) ☒ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin veriyorum.

Hazırlamış olduğum tezin belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

Tarih: 18/06/2019

İmza :

